

מחברים

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

עמ' כ"א
מקושרים
גיליון שבועי בעניני חתונה ונישואין ודרכי הפילה
מ"ד אפריל תשפ"ה

עמ' כ"ה
ובחרת בחיים
גיליון שבועי בחשבות מור ואור החיים דת' זילא

עמ' כ"ט
מכתלי בית ההוראה
גיליון שבועי בחשבות מור ואור החיים דת' זילא

חדש בהיכל <<<

מקרא קודש עם ליקוטי רימ"א

ספר מקרא קודש עם ליקוטי רימ"א, והוא חלק שני של ספר 'נזר ישראל', והוא על הלכות יום טוב וחול המועד מסודר בסדר א"ב כל הדינים מראשו ועד סופו בקיצור משו"ע וט"ז ומג"א. מאת כבוד מוה' ישראל מתת' אוערבאך זצ"ל אבדק"ק בוסק. ועתה יוצא לאור עולם במהדורה חדשה ומפוארת, בתוספת אלפי מראי מקומות וציטוטים עם ביאורים ומקורות.

זוהר המבואר 'הכתר והכבוד' תיקוני זוהר

'זוהר הקדוש' ערוך מחדש, מוגה ומזוקק בדקדוק רב עפ"י דפוסים ישנים. מבואר עם ביאור נכון ומדויק, בשפה ברורה ונעימה, המשולב בתוך תיבות הזוהר הק'. הביאור נערך עפ"י מפרשי הזוהר, עם הערות וציטוטים רבים, הפניות לפירושים רבים אחרים, להרחבת העניינים ולתועלת הבנת הלומדים. ובסופו ליקוטי אביר יעקב על העניינים הנלמדים בכרך הזה.

מילתא חדתא תורה - אנגלית (5 כר')

שיחות קודש ודברי חזיון על סדר פרשת השבוע, מתאימים במיוחד בהתמודדויות ובאתגרים של דורנו. דברים נעלים שנאמרו במשך השנים מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א, ונכתבו ונערכו בלשון בהירה ונגישה לכל נפש, מתורגם לשפת האנגלית, מתוך מטרה לחזק, לעורר ולרומם את הלבבות באור התורה והאמונה.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

השבוע בגליון:

- חשיפה:** המצבה שעליה נחקק: "למד בע"פ למעלה מ-4,000 פעם מסכתות ביצה ור"ה?" | עמ' ג'
- האור החיים הק':** מה' מצעדי גבר כוננו | עמ' ב'
- אקטואליה:** האם חובה הלכתית להתפלל על חולה שפורסמה מודעה עבורו? | עמ' ו'

ולא יהיה בבני ישראל נג"ף - שום חיסרון ב- ג'עזונט פ'רנסה נ'חת

וְלֹא יִהְיֶה בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף בְּגִשְׁת׳ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֶּדֶשׁ (ח ט). וברש"י שלא יצטרכו לגשת אל הקודש.

פירש בספה"ק אמרי נועם בדרך צחות, עפ"י דמסופר שאיש אחד בא אל המגיד מקאזניץ זי"ע, והאיש היה גביר, בריא אולם, בניו כשתילי זיתים ולא חסרו לו כלום, ושאלו המגיד בשלומו, והשיב שאין חסר לו כלום, שאלו המגיד א"כ מדוע באת אלי, השיב לו: אמת הדבר שאין אני נצרך לכלום, אלא בקשתי היא, שרבונו יפעול בתפלתו שלעולם לא יהיה נצרך לבוא.

וזהו "ולא יהיה בבני" נגף בגשת אל הקודש" היינו שביאתם לצדיק לא יהיה מחמת איזה נגף וחיסרון, וא"ת א"כ למה יבואו - מתרץ רש"י "שלא יצטרכו לגשת אל הקודש" לבקש שלא יצטרכו לבוא מחמת צער עכ"ד.

ויש להוסיף, דהנה ידוע אימרת העולם דגפ"ן ראשי תיבות ג'עזונט פ'רנסה נ'חת, וזה הנרמז בפסוק ולא יהיה בבני ישראל נג"ף - לא יהיה לעם ישראל שום חסרון בנג"ף בגשת בני ישראל אל הקודש כשירצו להכנס אל הצדיק להתברך.

שיח יעקב יוסף (להרח"ק הרי"י מספינקא זי"ע) בפרשתנו

בני ישראל טענו: מעולם לא אכלנו טעם בשר כשר

וַיֹּאמְרוּ מִי יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר. וְכָרְנוּ אֶת הַדָּגָהּ וּגְו' (א, ג-ד).

ולכאורה אינו מובן, מה ענין לבשר זכרנו את הדגה. ונבאר, כי במן טעמו כל הטעמים שרצו לטעום בו רק זה המאכל שהיה ידוע להם הטעם היו ממשיכים במחשבה במן לטעום בו זה הטעם, אבל זה המאכל שלא טעמו עדיין לא ידעו האיך להמשיך טעמו במן. והנה, טעם בשר כשר, דהיינו בשחיטה ומליחה כמצותה יש לו טעם אחר מבשר בלא שחיטה ומליחה, והנה, במצרים היו אוכלים בשר בלא מצוה דהיינו בלא שחיטה ומליחה זה, הטעם ידעו; אבל הטעם מבשר הנעשה במצות, זה לא ידעו עדיין טעמו.

וכאן אחר מתן תורה שנצטוונו בבשר על מצות הנ"ל, לא ידעו איך להמשיך טעם כזה במן כדי לטעום בו, אבל טעם דגים טעמו במן מחמת שלא נשתנה טעמן שלא היה בה שום

אהרן היה שמח ומקרטע לפני הנרות

וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהָרֹן וּגְו' (ח, א). פירש רש"י: "להגיד שבחו של אהרן, שלא שינה".

ושואלים כולם, איזה שבח יש כאן, וכי יעלה על הדעת שאהרן בחיר ה' ישנה מן הציווי שציווהו הקב"ה?

אמר השר שלום מבעלזא זצ"ל, כי כשהיה רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל מקיים מצוה, הוא היה מקפץ ומרקד בהתלהבות רבה, ואם היה מדליק את המנורה, בוודאי השמן היה נשפך והנרות היו נופלים מרוב קפיצות וכרכורים...

והיה מי שאמר, כי לפי זה יש לפרש את פשר השבח שנשתבח אהרן "שלא שינה", שודאי גם אהרן הכהן הדליק את המנורה בהתלהבות גדולה, ולמרות זאת הוא נזהר להדליק את המנורה בלי להפוך את כל השמן והנרות...

זהו ווארט חסידי יפה... אבל יש לו סימוכין בחז"ל. אומרת הגמרא (חולין עה, א) כי יש "דג מקרטע". מהו "מקרטע"? אומרים התוספות (שם ד"ה מאי): "פירוש, שקופץ ומדלג בחוזק... ומקרטע לשון כח וחיות גדול". ומביאים התוספות את ספר "הערוך" אשר הביא את המדרש תנחומא (המכונה "מדרש ילמדנו") בפרשת בהעלותך: "וכיון שהוא יוצא ורואה את הנר, מיד הוא מתחיל שמח ועומד ומקרטע לפניו".

אם כן, נאמר במפורש על אהרן שהיה קופץ ומקרטע כשרואה את הנר דלוק. ואם הוא קופץ ומקרטע מראית הנר, על אחת כמה וכמה שהיה קופץ ומקרטע משמחה בזמן מעשה המצוה עצמו.

ועל כך שיבחו את אהרן, שלמרות שהיה קופץ ומקרטע בהדלקת הנר, נזהר שלא יישפך השמן ולא יפלו הנרות מרוב התלהבותו בקיום המצוה.

ה"שפת אמת" היה אומר, שהקב"ה אינו צריך את המצוות שלנו, אלא הן באו לזכות את ישראל, ועל ידן אנו מתחברים אליו, כי מצוה היא לשון חיבור וצוותא. ואיך מראים לקב"ה שאנו אוהבים אותו ואת מצוותיו? על ידי ששמחים בהן. והדרך לבטא את השמחה היא על ידי שמקפצים ומקרטעים בהתלהבות, וכמו שמצינו אצל דוד המלך, שכאשר העלו את ארון ה' היה "מִפֶּהוּ וּמִכֶּכֶּר לִפְנֵי ה'" (שמואל ב, ו טו).

הגאון רבי אריה יודלביץ' שליט"א (נאה דורש)

פניני אביר יעקב

עמ' ה'

עמ' כא) דלכאורה תמוה לומר דאצל בני ישראל לא היה צריך להאריך ואצל מרים כן. ופירש, דכשבאים לצדיק להזכיר לפניו על מחלה מסוימת, הרי הצדיק רואה האיבר הפגום כנגד איזה מצות עשה או לא תעשה הוא, ומתקן זאת, ועי"ז מביא רפואה לאדם.

אך כאן, משה רבינו לא ראה החטא של מרים, כיון שברוב ענוותו לא הרגיש בחטא שדיברה עליו. והיה קשה לו לתקן החטא שלה ולרפאה ולכן היה צריך להאריך בתפילה יותר מאשר עבור בני ישראל, ודפח"ח.

פרדס יוסף-החדש בפרשתנו

המשך בעמ' ה'

כזה בעל כשרון, עמדתי בראשות ישיבה כבר מגיל צעיר, והנה אני עומד לפניכם שבר כלי, לא זוכר מאומה. תלמודו ממני: במה יש להתגאות? רבי חזקיהו יוסף קרלנשטיין שליט"א (נא דורש)

מדוע היה צריך להאריך בתפילתו אצל מרים יותר משאר בני ישראל?

א-ל נא רפא נא לה (יב, ג). וברש"י שלא יאמרו ישראל, בשביל אחותו הוא מאריך בתפילה אבל בשבילנו אינו מאריך בתפילה. כתב הגי' חיים פנחס לוריא ז"ל [מו"ץ בלודז'] מח"ס קהלת חיים על שו"ע ושו"ת] במכתבו אל הגרש"מ מויערשויב זצ"ל (בקובץ זכרון שמואל מרנשטיין,

מצות. וזהו שאמרו, "מי יאכילנו בשר" וגו' - 'כשר' כדי לטעום טעמו אחר כך במן, וזהו "זכרנו את הדגה" - טעם דג אנו יכולין לטעום במן, אבל טעם בשר כשר לא וכנ"ל.

קדושת לוי - בפרשתנו

אין במה להתגאות!

והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (יב, ג).

בארצות הבטירה היתה ישיבה שמנתה קרוב לשבע מאות בחורים, ובראשה עמד ראש ישיבה שהיה עילוי גדול במיוחד. למרות גילו הצעיר הוא חלה במחלה קשה שגרמה לפגיעה בזכרוננו, וביום אחד כשעלה על הבימה לומר את השיעור הכללי - השיעור פרץ מזיכרוננו והוא לא זכר מאומה, גם לא איזה גמרא לומדים בישיבה.

הדקות חולפות והבחורים ממתינים למוצא פיו. כעבור כמה דקות הבחינו שהוא משדר מצוקה נוראה, והם נכנסו למבוכה גדולה. מה עושים?

לפתע פתח ראש הישיבה את פיו ואמר: הגמרא (סוטה מט ע"ב) אומרת: "משמת רבי בטלה ענוה, אמר רב יוסף לתנא: לא תתני ענוה, דאיכא אנא". וכל המפרשים תמהים מה כוונת רב יוסף, הרי מה שאמר "לא תתני ענוה דאיכא אנא" זו גאוה שאין כדוגמתה?

אלא, אמר ראש הישיבה לתלמידיו: רבי הקדוש היה נשיא ישראל, תנא קדוש, מסדר המשניות, יחד עם גדולות בתורה היה עשיר גדול ויחסן גדול. תורה וגדולה התאגדו יחד על שולחנו, ולמרות זאת היה בעל ייסורים גדול. מתוך התבוננות ברבי למד העם מוסר השכל גדול: בעולם הזה - אין במה להתגאות! גם מי שהגיע לפסגת הפסגות בחוכמה ובעושר, עלול לסבול בצורה קשה ביותר! מתוך התבוננות זו ניתן היה לרכוש את מידת הענווה, לפיכך אמרה הגמרא: "שמשמת רבי - בטלה ענווה".

בא רב יוסף ואומר: את מוסר ההשכל הזה שניתן היה ללמוד מרבי, אפשר להמשיך ללמוד ממני. גם אני הייתי גדול בתורה ויחד עם זה בעל ייסורים גדול, סגי נהור, וגם חליתי ושכחתי את תלמודי. במה, אפוא, יתגאה לב האדם?

וזו כוונת רב יוסף באומרו "דאיכא אנא" - גם מהתבוננות במה שעבר עלי וטכנולוגיה להמשיך ללמוד את מה שניתן היה ללמוד מרבי.

ואז פרץ ראש הישיבה בבכי מר שסחף את כל בני הישיבה: "תלמידי היקרים! תסתכלו עלי. הייתי

ווארט מהאור החיים הק'

מה מצעדי גבר

מסעותיו של האדם בעולם מונחים כולם בהשגחה פרטית. מן השמיים מכוונים ומורים לאדם את דרכו, ובכך פירש הבעל שם טוב הקדוש, זיכרוננו לברכה (כפי שמוכח בספר "מאור עיניים" בסוף פרשת ויקהל ועוד), את הפסוק בתהילים (ל"ז, כ"ג): "מה מצעדי גבר כווננו ודרכו יחפץ". כלומר, הקדוש ברוך הוא חפץ שהאדם יהיה במקום מסוים, ולכן "ודרכו יחפץ" - הוא נוטע בלבו של האדם תשוקה וחשק לצאת לדרך לכיוון אותו המקום.

ובזה מובן - אומר הרה"ק רבי אהרלה ראטה זצ"ל, בעל ה"שומר אמונים", מדוע ישנם אנשים בעלי חשק ורצון עז לנסוע נסיעות, ואילו אחרים, דווקא ההפך - רצונם הוא להיות "יושבי אוהל" ולקיים את הכתוב "אשרי יושבי ביתך". הסיבה לכך נעוצה ביסוד שהוזכר לעיל: הכל לפי שורש ותיקון נשמתו של האדם. ישנן נשמות שכבר השלימו את תיקון ניצוצותיהן בגלגולים קודמים, ונותר להן רק מעט לתקן, ולכן אין צורך שירבו בנסיעות. לעומת זאת, ישנן נשמות שמוכרחות דווקא לנסוע הרבה (שלה"ט, מאמר אמונה ופרנסה, פרק ג', ענף ד'), ועי"ז באריכות.

התבטאות חריפה מתבטא - הרה"ק רבי ישראל ממודז'ץ זי"ע: "האדם צריך להאמין שאין מקרה בעולם ואפי' צעדי רגליו ספורים בהשגחה, ואפי' עשרת אלפים צעדים, וכמו שאנו מברכין בכל יום ה"מכין מצעדי גבר", ומי שאינו מאמין בזה ח"ו ברכתו לבטלה, ועי' שמאמין שהכל בהשגחה עליונה ניצול ממרה שחורה ועגמת נפש" עכ"ד (דברי ישראל פר' בשלח).

בפרשתנו בפסוק (ט, יח-כא) "על פי ה' יסעו בני ישראל וגו' ובהאריך הענן וגו' ימים רבים וגו' ולא יסעו וגו' כתב רבינו האור החיים הק': ויש אשר יהיה הענן ימים מספר וגו' ויש אשר יהיה הענן מערב עד בוקר וגו'". דהיינו לפעמים התעכבו בני ישראל במקום אחד ימים רבים ולפעמים שהו רק מערב עד בוקר ומיד נסעו.

והטעם לכך - יתבאר עפ"י מאמר אנשי אמת (ע"ח של"ב פ"א) שטעם הליכת ישראל במדבר היתה לברר ניצוצי הקדושה השבויות ביד שוכן מדבר ציה, ולכן ה' היודע נסתרות שיער בכל מקום - כמה הוא משך הזמן אשר יספיק לבירור המקום ההוא - אם מעט ואם הרבה והיו מתעכבים שם כפי הצורך, וכן היו מקומות שהיו מספיק לתקנם בדרך הילוכם ולא היה צריכים כלל לחנות עכ"ד.

יכול רק במדבר דור דעה שניזונו מהמן - הדברים אמורים - שהיו צריכים לתקן תיקונים נשגבים, - תלמוד לומר ביום ההוא - גילה לנו מרן הבעש"ט הק' זי"ע שגם בזמננו אנו צריכים אנו לתקן זאת, וכנ"ל.

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		מי יורק		לונדון	
מסכת השבת	איאת השבת	מסכת השבת	איאת השבת	מסכת השבת	איאת השבת	מסכת השבת	איאת השבת	מסכת השבת	איאת השבת
19:10	20:28	21:03	19:25	20:31	21:01	20:10	21:18	21:03	22:34
22:43									

מחברים
אתחילים את היום!
הגיון רחמי מביא עוז אהרן - אור לישרים
newsletter.mechubarim@gmail.com להצטרפות:

קו 'מחברים'
שע"י ממלכת התורה עוז והדר
02-803-9999
לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

מחברים
העלן השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים
ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפי
"ספרי אור החיים"

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבוקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצחקים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 • ביתר עילית: הר"ן 9 • חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרב"ם 1 • נתניה: 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי **אור החיים**
מרכז הספר והיהודי הגדול בעולם

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

והאר עיננו בתורתך:

על מצבת קבר צנוע בהר המנוחות נחקק מספר בלתי נתפס: 4,000 חזרות על מסכתות ביצה וראש השנה.

מהו הסיפור יוצא הדופן שדחף יהודי זה למעשה ההתמדה המדהים?! הסכיתו ושמו:

ניתוח מסובך להצלת ראייתו.

יצא הר"ר אליעזר יוסף את משכנו של הדוקטור, ונפשו המתה עליו. העיניים שלו. ריבונו של עולם. סהרורי ומדוכדך עד עמקה של נפש הוליווה רגליו לעבר ביתו, שם שח לבני משפחתו את מאורעות היום. כשראשו שעון בין ברכיו וכתפיו רוטטות נשמע הר"ר אליעזר יוסף מבכה מרה: "איני יודע את נפשי. כיצד אלמד תורה? מילא מכשירי הכתיבה, פרנסה מן השמים. אבל תורה מה תהא עליה?"

כל אותו הלילה לא נתן הר"ר אליעזר יוסף תנומה לנשמתו המיוסרת, ועם בוקר הוא סר שנית למשכנו של הדוקטור. שהה הר"ר אליעזר יוסף בבית הדוקטור כמה ששהה ומיד בצאתו ממנו שם פעמיו לעבר בית המדרש. ששה חדשים ישב הר"ר אליעזר יוסף רוב שעות היום בבית המדרש, ראשו טמון עמוק בגמרא, ופניו קורנות מאושר עילאי, שהלך והתפשט ככל שחלף הזמן. חלפה עברה לה חצי שנה ור' אליעזר יוסף שב לביתו של הדוקטור, מצוייד בספר תהלים ונפשו רגועה ושלווה. עשה הרופא את שעשה, חיטא וחתך, תפר וחבש, ור' אליעזר יוסף התעורר וחיוך על פניו. שבועות מספר היה ר' אליעזר יוסף ספון בביתו, כשעיניו חבושות בתחבושת צחורה. הכל סביבו מייחלים ומתפללים להצלחת הניתוח, אך הוא, ר' אליעזר יוסף, שלו ורגוע ופיו ממלמל ללא הרף.

"תורה מה תהא עליה?" שאלו אחד ממקורביו. "כיצד זה אתה כה רגוע, כאשר עדיין אינך יודע אם הניתוח הצליח. הרי כה פחדת כי הניתוח לא יעלה ארוכה למחלתך ושוב לא תוכל להגות בתורה?"

חיך הר"ר אליעזר יוסף את חיוכו הנצחי, וחשף את סודו: באותו בוקר, כאשר שבתי לבית הרופא, שאלתי אותו לפרק הזמן שאפשר לדחות את הניתוח ללא גרימת סיכון רפואי, והרופא השיב לי כי במחצית השנה הקרובה לא אסתכן אם אמנע מן הניתוח.

בששה חודשים אלו ישבתי בבית המדרש, וחזרתי ושיננתי את מסכת ביצה ואת מסכת ראש השנה, עד שהיו מסכתות אלו שגורות על פה על לשוני. ביום ובליל, בשכבי ובקומי, יכול הייתי ללמוד כל סוגיה מן המסכתות הללו. הן היו מונחות בראשי עמוד אחר עמוד, דף אחר דף.

כעת, אני ממתיך ומצפה לתוצאות הניתוח. כמובן, שאני מייחל ל"פוקח עוורים" שיישיב לי את ראייתי, אך שוב איני חושש ל"תורה מה תהא עליה!!!" כעבור מספר שבועות שב הר"ר אליעזר יוסף למשכנו של הרופא. הלה חתך באחת את התחבושות העבות, הציץ בסקרנות לאישוניו המתרחבים של הר"ר אליעזר יוסף, וקבע "כבודו רואה". מני אז ניצל ר' אליעזר יוסף את שליטתו המושלמת במסכתות ביצה וראש השנה, ובכל עת ופנאי היה משנן וחזר ולומדן, ועד ערוב ימיו זכה לסיימם למעלה מארבעת אלפים פעם!

בצוואתו לבניו כתב הרב אליעזר יוסף לדברג זצ"ל, כי אולי ראוי לציין עובדה זאת על מצבתו, למען יעמוד מעשה זה חקוק ימים רבים על הר המנוחות אשר בירושלים עיר הקודש. והיה העובר ליד המצבה ותמה: מילים אלו מה הן ואומרות? ישיבו לו, כי פעם התגורר בירושלים יהודי ירא שמים, ומאהבתו לתורה הקדושה, זכה ללמוד ארבעת אלפים פעם את מסכת ביצה ואת מסכת ראש השנה.

יהודי תלמיד חכם מבאי בית מדרשנו, אשר שמע מעשה מפעים זה, נשא קל וחומר בעצמו ואמר: ומה הר"ר אליעזר יוסף, אשר נשמתו עמדה תלויה על בלימה, זכה להגות בהתמדה בתורת ה' למרות החרדה והחששות הרבים שמילאו את ליבו - קל וחומר שעל יהודי, אשר חננו ה' במאור עיניים ובבריאות, לקבוע עיתים לתורה, למען תעמוד זכות זו לו ולבניו אחריו.

(גליון מאורות הדף היומי)

כמה מלים מרובעות החקוקות על מצבה אפרורית וצנועה, אשר צורתה ומיקומה אינם מסגירים במאומה את ייחודה, טומנות בחובן סיפור חיים מופלא של יהודי שאהב תורה עד כדי מסירות נפש.

העולה במעלה הר המנוחות, בחלקה שליד קברו של האדמו"ר מבעלזא זצ"ל, יתקל בקבר שעל מצבתו חקוקות המילים הבאות:

פ.ב.

הרה"ח ר' אליעזר יוסף

בהרה"ח ר' יצחק הלוי לדברג זצ"ל

הרביץ תורה ברבים

למד וחזר בע"פ למעלה מארבעת

אלפים פעם מסכתות ביצה ור"ה

נלב"ע כ"ג סיון תשי"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

ובצוואתו כתב:

אולי כדאי לחרות זאת על המצבה

כדי שאולי גם הקורא יקבל עליו לעשות ככה

סמוך למצבה זו ממוקם קברו של נכדו הרה"ח ר' יצחק הלוי קרוי ז"ל, מיקירי ירושלים, והוא טיפל בהקמת המצבה של סבו ובניסוח המילים שעליה, תוך התייעצות עם רבני ירושלים.

יהודי נכבד מצאצאיו של הרב אליעזר לדברג ז"ל, נאות לפענח עבורנו את פשרם של המשפטים החקוקים על מצבת אבי זקנו.

באותם ימים, בירושלים של פעם, כמעט שלא נמצא אדם, אשר לא הכיר את הרב אליעזר יוסף לדברג זצ"ל. הר"ר אליעזר יוסף, יהודי חניני ותוסס, תלמיד חכם ובר אוריין, התגורר בשכונת בתי וורשה, ואת רוב עיתותיו הקדיש לתורה ולעבודת ה'. מידי יום נאמר על ידו שיעור בבית הכנסת והוא אף חיבר ספר "אהבת השם", העוסק בקבלה ובהסברת אהבת ה'.

את פרנסתו מצא הר"ר אליעזר יוסף בחנות לממכר מכשירי כתיבה אשר מוקמה בשער יפו. לא רבים זוכרים, אך רק לפני מספר עשורים ירושלים "החדשה" היתה מעין "פרייקט" מרוחק מן "העיר", הלא היא העיר העתיקה. הליכה או נסיעה אל העיר ה"חדשה" וממנה, לא היו דבר של מה בכך, ועוברים ושבים רבים נכנסו לחנותו של הר"ר אליעזר יוסף אשר מזוג להם כוס צוננים, ביניהם חכמי ורבני ירושלים אשר ראו נחת מחידושי המאלפים שנאמרו על ידו במתק שפתיים, או סתם "עמך" שנהנו לשמוע וורט יפה על פרשת השבוע.

ויהי היום, ולקוח שרכש גליל נייר לבן צחור וחלק, בא להחזיר את מקחו, לאחר שלהפתעתו פתח את החבילה העטופה בביתו וגילה, כי הנייר אינו לבן - כי אם אפור, ואינו חלק - אלא מעוטר בפרחים ססגוניים עדינים.

הר"ר אליעזר יוסף הרכיב את משקפיו, יצא אל החצר, בדק את גליל הנייר מול קרני החמה החורפית והודה בצדקת הלקוח. הנייר לא היה לבן. משחזרה תופעה זו ונשנתה, הבין הר"ר אליעזר יוסף כי ראייתו אינה תקינה.

ימי החורף הערפיליים חלפו עברו, ועדיין ראייתו נותרה מעורפלת. משכך חש הר"ר אליעזר יוסף למלומדי הרפואה שבירושלים עיר הקודש, כדי שיאבחנו את מצב עיניו. משך הדוקטור בעפעפיו של הר"ר אליעזר יוסף, ציבט את שמורות עיניו, ולאחר שהביט ממושכות לתוך אישוניו לאורה של עששית מסנוורת, קבע בפסקנות שאינה משתמעת לשתי פנים כי ראייתו של הר"ר אליעזר יוסף הולכת ומדרדרת, כאילו לא ידע זאת בעצמו, ועליו לעבור

ועל נסיף שפכל יום עפנו:

הודיה שנשכחה, מסרים מהשמיים ונסים חוזרים
סיפור מופלא על אבא שחווה נסים גדולים, ורק לאחר שנים,
בעקבות רמזים ברורים, הבין את גודל החובה להודות לה'.

כ"ה סיון - לפני 15 שנה:

בני בגיל 11 נפצע בתלמוד-תורה, קיבל מכה חזקה מאד בראש. הילד הקיא והקיא...
 אשתי לא הייתה בבית, הילדים קראו לי לחזור מהכולל. אני מגיע ורואה שהילד מתפתל
 במיטה, ובקושי יכול לפתוח עיניים. שכנה שמבינה קצת בעזרה ראשונה, אמרה שזה נראה כמו
 פגיעת ראש חמורה.

לקחנו מונית לבית החולים 'שערי-צדק', שם עשו לו בדיקת סי.טי. והתברר שיש לו שטף דם
 תת מוחי - מתחת למוח (כ-2 מ"מ מהמוח). כדברי הרופאים, הילד במצב קריטי - ואם תוך כמה
 שעות לא ינתחו אותו הוא בסכנת חיים אמיתית.

הכניסו אותו מיד לאמבולנס טיפול-נמרץ, והעבירו אותו לבית-חולים הדסה עין כרם (רק
 שם הייתה המחלקה לטיפול במקרה כזה). התייעצנו עם הרב בני פיישר שהמליץ לקחת רופא פרטי -
 מהגדולים בארץ בתחום. בהשגחה פרטית הוא בדיוק היה שם במחלקה וניתח את הילד.

הטיפול הוכתר בס"ד בהצלחה, והוא יצא מהטיפול בריא ושלם ללא שום נזק. לאחר ההחלמה
 עשיתי בכולל 'מסיבת הודיה' והעניין נשכח. כיום הוא כבר נשוי עם ילדים, ברוך הוא וברוך שמו.

◆◆◆

לפני כשנתיים וחצי, באזור פורים תש"פ, היה במשפחה של אותו בן שיחי' נס רפואי. בקשר
 לאותה התרחשויות ביקש מרן רבי חיים קניבסקי זצוק"ל מהגבאי שלו להגיד "לסבא ולסבתא"
 (כלומר הכוונה אלי, אני הסבא) שיאמרו "נשמח" כי היה להם נס גדול וצריך להודות לה' על הנס שהיה.
 ולא הבנתי את המסר משמיים...

◆◆◆

שנה לאחר מכן בערב פורים, נפצעה הבת שלי מזכוכית. עפו עליה שברי זכוכית של בקבוק,
 היא הצליחה לעצור אותם בעזרת היד אך כתוצאה מכך קיבלה חתכים עמוקים. הגיע "הצלה",
 ואמרו שחייבים לפנות אותה לבית-חולים.
 ועדיין לא הבנתי את המסר משמיים...

◆◆◆

לאחר שתפרו לה את היד, חזרתי לכולל. אני הולך לשתות כוס מים, ואברך נוסף שירד
 לשתות מים פונה לפתע ושואל: "אתה זוכר שפעם עשית פה מסיבת הודיה על הבן שלך שנפצע
 בחיידר?"

שאלתי אותו: "מה נזכרת בזה עכשיו? - זה קרה לפני 12 שנה!..."

הוא לא ענה. אמרתי לו: "אתה יודע מאיפה אני חוזר עכשיו? מבית-החולים. היה לי נס עם
 הבת שלי שנפצעה מבקבוק זכוכית!"

◆◆◆

עליתי לבית-מדרש. כיוון שבשנת תשפ"א היה "פורים-המשולש" רציתי לעיין בנושא, אני
 פותח את ה"חיי אדם" בהלכות מגילה, נפתח לי הדף האחרון, שם הוא עוסק בעניין ההודאה
 הפרטית מידי שנה בשנה, לאדם שנעשה לו נס בתאריך מסוים... ומספר שם באיזו צורה קיבל
 על עצמו להודות לה' על הצלתו הפרטית (ביום ט"ו כסלו).

עכשיו הבנתי את המסר ששלחו לי משמיים!

קרה לנו כזה נס גדול ולא הודינו עליו מידי שנה בשנה!...

עכשיו אני מבין עד כמה הדרישה מאיתנו להודות להקב"ה, וכפי שאנו מוצאים ברש"י בפרשת
 ביכורים שמי שלא מודה הוא חלילה בבחינת כפוי-טובה.

לכן אני רוצה לפרסם ולהודות לה' ברבים על ניסיו המופלאים, ועל השגחתו!

◆◆◆

מאז שקלטתי את העניין התחזקתי גם בנושא ברכות בכוונה. חשבתי לעצמי: אם היה בא אלי
 אדם הביתה יום יום במשך חודש, אוכל אצלי 3 ארוחות ביום, ישן אצלי וכו' פה ושם זורק מילת
 תודה בשפה רפה, ללא כל מחשבה והודיה אמיתית, הרי לא הייתי מסוגל לאפשר לו להמשיך
 להתאכסן בביתי, קל וחומר שלא הייתי רוצה להמשיך ולהאכיל אותו... והרי אנו מקבלים את כל
 צרכינו מידו הפתוחה והרחבה!

בזמן דוד המלך ע"ה הייתה מגפה, כי לא הקפידו על 100 ברכות, והלבוש מציין שלא ברכו
 כראוי, אז הבה נתחזק בהודיה לה' שמטיב איתנו כל-כך!

נתחזק בהכרה בהשגחתו הפרטית והמדויקת, ובברכות בכוונת הלב הראויה, ונזכה לכל
 הברכות!

אני מבקש להדגיש שלא שיניתי בסיפור מאומה ממה שהיה - הדברים כהווייתם.

נשלח ע"י האבא (והסבא) החפץ בעילום שמו.

(גליון איש לרעהו פר' קרח תשפ"ב)

א-ל נא רפא נא לה:

סיפור מופלא על יהודי שברח מהתופת
הנאצית, ורופא שיניים זקן וגוי גילה את זהותו
היהודית על ידי מספר השיניים וניצל בנס...

שח הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א:

סיפר לי ידידי, שאביו היה גר בפעסט, וכאשר
 פרצה המלחמה הנוראה התחפש לגוי, והמשיך לגור
 שם בהצנע בפחד ואימה, פעם אחת באמצע ימי
 המלחמה היו לו יסורים גדולים בשיניו, עד שכבר לא
 היה יכול לסבול יותר, לא נשאר בידו ברירה אחרת
 והוכרח לפנות לרופא שירפאהו, אולם למי יפנה?
 הלוא אף רופא לא עסק במלאכתו בימים אלו.

בסייעתא דשמיא הקרה ה' לפניו, שהלך פעם
 ברחוב צדדי, וראה בית קטן ועליו מונח טבלא
 המעיד שבעליו עסק פעם ברפואת שיניים, שמח על
 המציאה ודפק על דלת הבית עד שפתח לו זקן אחד,
 ואביו שאלו אם הוא רופא שיניים, ענהו הזקן: 'כבר
 כמה וכמה שנים שהפסקתי לעסוק במלאכה זו, אולם
 עדיין יש לי עמדי את כל הכלים, ואם אתה סובל
 ביותר הריני מסכים לטפל בך'.

היהודי נכנס לבית, והרופא השכיבו על המיטה
 וצויה עליו לפתוח את פיו לרווחה, אביו ציית, והמתין
 שהרופא יתחיל במלאכתו, אולם משום מה התמהמה
 הרופא, ורק התבונן הנה והנה בתוך פיו באופן מעורר
 תמיהה, לבסוף פתח הרופא את פיו ושאל: 'אמור לי,
 האם אתה יהודי?' אמר לו: 'מדוע אתה שואל?' ענהו
 הרופא בצחוק: 'קודם כל כי הנך משיב על שאלתי
 בשאלה... ושנית, כי יש לך רק ל"ב שיניים ולגוי יש
 ל"ג שיניים'.

והפטיר: 'לך לדרךך, אני מצדי לא אלשין עליך
 לשלטונות, אולם גם לא אטפל בך כי יהודי אתה'.
 היהודי קם ועמד לצאת, אולם כאשר הגיע אל הדלת
 קראהו הרופא בחזרה ואמר לו: 'נמלכתי, כאשר
 התמנתי לרופא השבעתי שאטפל בכל אחד בלא
 הבדל דת או מעמד, לכן אטפל גם בך'.

לאחר ימי המלחמה הוא הקים את ביתו בסייעתא
 דשמיא, אולם קושיא אחת טרדה את מוחו בכל עת,
 כיצד ידע הרופא שלגוי יש שן אחת יתירה, ושאל
 לרופאים ולהבדיל לרבנים גדולים ואף אחד לא ידע
 מדבר זה. עד שהגיע אל הגאון הרב פנחס הירשפרונג
 זצ"ל, והוא הראה לו דבר זה מפורש במדרש תלפיות
 (אות א' ענף איברים) שיש חילוק בין יהודים לגויים
 במספר השיניים, שליהודי יש רק ל"ב שיניים, והגוי
 יש לו עוד שן אחת. עד כאן המעשה המופלא.

וביאר שם במדרש תלפיות הטעם שדוקא בזה יש
 חילוק בין ישראל לעמים, לפי שהוא דבר שבסתר, כי
 אילו היה החילוק בדבר הנראה לעין כל, לא היו גרים
 מתגיירים כלל, כי היו מתביישים שכולם יראו שהיו
 פעם גויים, אבל שיניים שהם דבר הנסתר, בזה אין כל
 מניעה, מאחר שהגר לא יתבייש בזה.

ובזה איכא לפרש מה שאמר משה רבינו ליתרו
 'אל נא תעזוב אותנו וגו' והיית לנו לעינים' (במדבר י'
 לא), שאמר לו 'אל תעזוב אותנו מחמת הבושה שאתה
 גר, כי כלפי חוץ אין כל הבדל בינינו, ורק בשיניים
 הנסתרות יש חילוק, והיית לנו לעינים', דהיינו
 שלמראית העין תהיה שוה לכל ישראל.

(גליון המאיר)

פנינים על הפרשה:

לעינים, דהינו אתה הוא עינינו כיון שאתה הוא הפועל, ולפיכך אל נא תעזב אתנו:

והיה כי תלך עמנו, והיה לשון שמחה, כלומר שמחה גדולה תהיה לך אם תלך אחר עצמנו, והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו באותו עולם ובתחתית המתים, והטובנו לך, כי הטובה המגיעה לנו גם אתה תהנה ממנה:

לבסוף הגוף שמע לנשמה

ושמע להם הגוף וירדף אחר עצמם, וכלם הסכימו בעצה טובה, וזהו שאמר אחר זה ויסעו מהר ה', ה' הוא יצר הרע שדומה להר, עכשו הסכים הגוף עם הנפש רוח נשמה, ונסעו ממנו ועשו תקון כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (קידושין ל), ישלש אדם ימיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד, וזהו דרך שלש ימים, דהינו תשלשו הימים כאמור. וארון ברית ה' הוא יצר הטוב, נסע לפנייהם מכח התקון שעשו דרך שלוש הימים, כדי לתור להם מנוחה:

השכינה שרויה כנגדו בעולם הזה ובעולם הבא

וכיון שהגיע זמנם לפטר, השכינה הולכת עמם ומלווה אותם עד מקום מנוחתם, וזהו שאמר וענן ה', היא השכינה, עליהם יוםם. דהינו כשהלכו לעולם הבא הנקרא 'יום', בנסעם מן המחנה הוא עולם הזה, שהעוסקים בתורה אף העולם הזה נקרא להם 'מחנה שכינה', שהשכינה שרויה נגד העוסק בתורה, נמצא בשעת פטירתו נסע ממחנה שכינה למחנה שכינה, ויהי קרי לה בנסעם מן המחנה:

(פיתוחי חזונו פרשת בהעלותך)

נח התפילה נלמד מקרבן פסח

ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח וגו' (במדבר טו). מלת ולא גימטריא ויהיו, דהינו ששאלו על טמאים שהיו בזמן הקרבן, וגם שאלו על שעתיים להיות אחר הקרבן מה תהא בתפלתם כיון שהם טמאי מתים, וזהו שגרמו במלת ולא ויהיו כאמור, וכאלו אמר המקרא אשר היו טמאים ויהיו, דהינו על שקדם הקרבן ועל שאחר הקרבן, שמחמת הטמאה שהם טמאי מתים לבם נוקפם שלא להקריב קרבן ולא להתפלל, וזהו ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, שאלו ואלו לבם נוקפם, ופירוש ביום ההוא, על בני הגולה יהפוך, על דרך נתנני שממה כל היום דוה' (איכה א י), וימו של הקדוש ברוך הוא שהוא אלף שנה (כ"ח ח ב, וזר ח"ב יז):

והנה פסח שאמרנו שהוא פה סח ורומז לתפלה, הנה מלת 'סח' במלוי סמך ח"ת גימטריא 'היא התפלה' עם הכולל. וטענו טענה אלימא ואמרנו למה נגרע לבדלי הקריב קרבן ה' במעו, שהרי בקרבן הפסח בעצמו כשהקלה או רכן טמאים נעשה בטמאה ואין הטמאה דוחה אותה, אם כן הוא הדין הכא לענין בני הגולה שכלם טמאי מתים יהיו מתפללים ואין הטמאה דוחה את התפלה:

(מחשוף הלכך פרשת בהעלותך)

הגוף קרוץ מחומר והנשמה חלק אלוה ממעל

ויאמר משה לחבב בן רעואל המדיני חתן משה נסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' וגו'. ויאמר אליו לא אלך וגו' ויאמר אליו וגו' ויסעו מהר ה' וגו' (במדבר י כט-ל). אפשר לרמוז אלה הפסוקים על ענין הגוף והנשמה, דידוע כיון שהגוף מחמר קרין, לפיכך תאוותו וחשקו להתדבק בהכלי העולם הזה ובתאוותיו, והנשמה כיון שהיא חלק אלוה ממעל, רצונה וחפצה כי אם בתורה ובמעשים טובים, כי זהו עקר ביאתה. והנשמה מורה לגוף שירדף אחר עצתה, ומודעת לו כיון שטוף אדם לקבר וימיו כצל עובר, אין לו לרדף אחר חיי שעה ולהניח חיי עולם. וידוע שהנשמה פעליתיה תלויים בגוף, שאם אין הגוף עוסק בתורה ובמעשים טובים, נשמה מנין לה:

הנשמה מבקשת מהגוף שישמע לדבריה ובכך ייטב גם לו

וזהו כונת הפסוקים: ויאמר משה הוא הנשמה, לחבב הוא הגוף שמחבב תורה ומעשים טובים, בן רעואל קרי בה רע אל, דהגוף המחבב תורה ומעשים טובים נקרא רע לאל. המדיני, שעושה דין לעצמו. חתן משה, דהגוף הוא חתן הנשמה. נסעים אנחנו, כלומר העולם הזה שאנחנו בו, אין לנו שום זמן מגבל בו שנוכל לומר צדין הימים ארבים ונחזור בתשובה, רק כל היום שמה הוא זמן מיתתנו (שבת קנב), וזהו שאמר נסעים אנחנו מהעולם הזה היום או למחר, אל המקום הוא עולם הבא אשר אמר ה' אותו אתן לכם. לכן לכה אתנו, רדף אחר עצמנו ולא תעסק כי אם במעשים טובים, ובה והטובנו לך, דגם הגוף יש לו הנאה גדולה, שעל ידי מעשים טובים זוכה לקום בתחתית המתים ותחזור לו הנשמה שהיתה בו וישיג השנה גדולה, וזהו והטובנו לך. ומה שאמר בלשון רבים לכה אתנו והטובנו לך, משום דיש באדם נפש רוח נשמה, ולפיכך אמר בלשון רבים. כי ה' דבר טוב על ישראל, רוצה לומר זה הטובה של עולם הבא ושל תחתית המתים, לא עשאה הקדוש ברוך הוא כי אם לישראל לבדם ולא לאמות העולם (חזקוניא סנהדרין פ"ג ה), וכיון שכן, למה נגרע לבדלי קחת חלקנו בטובה ההיא שאין לה הפסק:

בתחילה הגוף מסרב ועומד בטבעו

ויאמר אליו לא אלך, בתחילה הגוף מסרב, כיון שטבעו הוא טבע העולם שהוא שרוי בו, לפיכך אמר לו לא אלך אחר עצתך ואתבטל מהנאות העולם הזה, וזהו כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך, דהינו הגוף הולך אחר שרשו ומולדתו שהוא הנאות העולם הזה:

הנפש רוח ונשמה מבקשים שוב מהגוף

חזרת הנשמה ואומרת לו אל נא תעזב אתנו, כי אנחנו שלשה תלויים בך, נפש רוח נשמה, כי אתה הוא הפועל, וזהו כי על כן ידעת חזתנו במדבר, דהינו אתה יודע שעקר חזיתנו בך, בשביל שאתה הוא החי המדבר בעדנו ועוסק בתורה ובמעשים טובים, וזהו חזתנו במדבר, במדבר לשון דבור. וזהו שמסים ויהיית לנו

עצות וסגולות:

אכילה בקדושה (א')

בעת הברכה מברר ניצוצות הקדושה שבמאכל

דידוע מה שכתב רבנו זלה"ה (שער המצוות פרשת עקב) דהניצוצות נתפזרו בכל מה שבא הקדוש ברוך הוא בעולמו, באדם ובבהמות וחיות ועופות וחשים ושעורים וכל מיני פרות וירקות, ואנו מלקטים ומבכרים אותם על ידי אכילה שאנו אוכלין ומבכרים.

(מחשוף הלכך, תחילת פרשת כי תבוא)

חשיבות האכילה לשם שמים

צריך שתדע כי האכילה דבר גדול, וסגולת הרבה יש בה כשתהיה בכוונה, כמו שכתבנו. ואל יקל בעיניך בראותך האדם אוכל כבהמה, ותאמר מה שיש בכוונה וברור באכילה, אל תטעה בזה, כי על ידי אכילת הגוף מתקיימים הנפש רוח ונשמה, ודבר המקיים הנפש רוח ונשמה קדוש הוא. ותדע שכך הוא האמת, שהרי כשהייתם קדושים במדבר, מן השמים הוריד לכם המן שהוא קדוש, להורות דהדבר המקיים הנפש רוח ונשמה צריך שיהיה קדוש, ומשם תקיש לאכילה שאתה אוכל צריך שתהיה בקדושה.

(פיתוחי חזונו פרשת עקב, ד"ה המאכילך)

אם אוכל כבהמה - מקלקל

ואם יהיה מאכלו כמאכל בהמה, לא דיו שאינו מתקן, אלא אדרבא מקלקל ומטמטם נפשו, ויש שגורם על ידי אכילתו שהוא כבהמה עד שמתעברת בו נפש חוטאת ומסיעת אותו לחטא רחמנא לצלן.

(פיתוחי חזונו פרשת עקב, ד"ה המאכילך מן)

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

המשך מעמ' ב'

פעם אחת חסר למלך שום...

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים (יא, ה)

רבנו אפרים ז"ל, היה רופא המלכות באחת מארצות ערב, המלך אמר לו פעם בטרונאי: ההורים שלכם - בתקופת מצרים, היו כפויי טובה, התלוננו שאין להם שומים ובצלים. לאחר כמה ימים הלך רבנו אפרים ז"ל לטבח המלך והורה לו שבסעודת הבוקר מחר לא יביא למלך שום.

המלך התיישב לסעודה והבחין כי אין על השולחן שום. הוא כעס וקרא לממונה: "וכי אינך

מאכלי שבת יש להם טעם מן

והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הבדלח (א, י). והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הבדולח עולה יו"ם שב"ת (758) לרמז אשר מאכל שבת טעם מן להם, [וראה יודעי בינה (בן הגה"ק הבני יששכר ז"ע) - בשלח עה"פ (טו, ג) קח צנצנת אחת וגו' דקבלה בידו שיכולים להרגיש טעם מן בסעודת שבת עיי"ש.

כיוצא בו בספה"ק אהבת שלום - בראשית (עה"פ ויברך אלקים את יום השביעי) ויד"ה א"י ויברך (ב), וזל"ק: "וע"כ מי שזוכה יכול להרגיש בסעודת שבת טעם מן שכולל כל הטעמים בחי' כל עכ"ל עיי"ש]. אור למאיר

יודע שאני מעוניין בשום לארוחת הבוקר?

אמר לו הטבח: הרופא היהודי של המלך הורה לי כך [לבריאותך].

קרא המלך לרבנו אפרים ותמה: "וכי לי מזיק שום?! אתה יודע בעצמך שאני אוהב שום ואינו מזיק לי במאומה!"

"ישמעו אונן מה שפיד מדבר - אמר לו רבנו אפרים - "ארוחה אחת שאין לכבוד המלך שום והוא כבר כואב וצועק. יהודים אכלו ארבעים שנה במדבר - מן ורק מן, ושוב פעם מן, ולך יש טענות עליהם!?"

הגאון רבי ראובן קרנשטיין זצ"ל (יחי ראובן)

הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א - משגיח ישיבת מיר: את שרשרת הזהב של מסירת האמונה מדור לדור אנו רואים לא רק מדורות ראשונים לדורנו אלא גם מדורות לדורות ראשונים כלומר, כולנו בנים לה' ופעמים רבות

אנו פוגשים אחינו בני ישראל אחרי שנות גלות בכל מיני ארצות ומכל מיני עדות, אחד מגרמניה ואחד מהונגריה, ושואל אחד את חברו כמה מצוות יש אצלכם, תרי"ג הוא עונה לו, ואחד ממרוקו מברר אצל חברו מקזבלנקה כמה מלאכות שבת היה אצלכם, ומתברר שאצל שניהם יש ל"ט מלאכות. את אותה התורה יש לכולם.

שרשרת הזהב של מסירת האמונה מדור לדור ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה ה' ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך. (י. לה) ויאמר משה קומה ה' ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך (י. לה).

אנחנו מחויבים להמשיך את ההשפעה הגדולה של קבלת התורה, זו התקווה והשאיפה לחיות כל השנה תחת אותה השפעה, וזו עבודה לכל השנה.

אסור לשכוח שקבלת התורה זה כל השנה, ולא רק בשבועות, אבל בשבועות יש השפעה מיוחדת, ונזכיר את דברי הכלי יקר על הפסוק והקרבנתם מנחה חדשה לה': סימן ליום מתן תורה, כי התורה צריכה להיות חדשה אצל האדם בכל יום כאלו היום קבלה מהר סיני ומה שלא נזכר בתורה בפירוש כי יום זה מתן תורה, וכן לא נזכר בתורה בפירוש כי ראש השנה הוא יום דין, וטעם שניהם אחד הוא כמו שכתבתי בחיבורי עוללות אפרים, שעל מתן תורה לא רצה ה' להגביל יום ידוע לפי שצריך האדם שיהיה דומה לו בכל יום ויום מכל ימות השנה כאלו באותו יום קבלה מהר סיני. (ויקרא כג. טז).

אולם ידועים דברי הירושלמי: רבי מרשיא בשם רבי אידי בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא אמר להן הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם (ראש השנה ד. ד) והגם שבשתי הלחם כתוב שעיר עיזים אחד 'לחטאת' אבל הירושלמי מדבר על מוספים שלא כתוב חטאת, וזה רמז של התורה שבחג השבועות יש קבלת התורה, 'כי קיבלתם עול תורה', יש מושג של עול תורה, קבלת עול תורה.

אנחנו יודעים שבראש השנה ויום כיפור יש ענין של קבלה על העתיד בשביל לזכות למחילה, כמו כן בקבלת התורה צריך שתהיה קבלת עול תורה לכל השנה שתהיה התחדשות טובה כל השנה, והעבודה שלנו היא לשמור על ההתרענונות הזאת, וכשם שהשטן מפריע לנצל את הימים הטובים אז הוא גם מפריע לקחת את ההשפעה שהייתה בימים הטובים, וזה העבודה שלנו להמשיך הלאה ולזכור את התפקיד שלנו.

ואתה מרַבֶּבֶת קִדְשׁ

כולנו ראינו בעינינו את מה שקראנו בחג השבועות בבוקר, ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר, כולם מתרגשים לראות את המעמד הכי גדול שהיה אי פעם, ויאמר ה' מִסִּינָי בָּא וְיָרַח מִשְׁעָרֵי לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָרָא פֶּאֶרְוֹ וְאֶתָּה מִרְבַּבֶּת קִדְשׁ מִיְמִינוּ אֲשֶׁר דָּת לָמוֹ, (דברים לג. ב). הקב"ה הלך לבקש מכל האומות, הופיע מהר פארן ואתה מרַבֶּבֶת קדש, רבבות מלאכים באו למעמד הר סיני וכולם מתרגשים לראות מה הולך להיות, ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי קולות וברקים וקול שופר חזק ויהי

כ"ק אדמו"ר מזוטשקא שליט"א: יש לומר דזה באה התורה להורות לנו בנו"ם ההפוכות, דפעמים אומר האדם אל לבו מה יהיה עם פרנסה, אולי נצא קצת אל העולם הגדול ונשוטט בארץ כדי להשתדל להביא לחם לפי הטף, ובזה הוא מחשב חלילה לנסוע מהר ה'. על זה רמזה התורה בנו"ן הפוכה באמרה, הבט וראה בנו"א ההפוכה - היינו בדג שנכנס הפוך בדג הגדול הימנו, ללא רדיפה, ממחישה שפרנסה מגיעה לבוטחים בה', בלי צורך לצאת ולחפש אותה...

דרך הפרישות בדורנו

בפרשתנו (י. לה) כתיב "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך". ופסוקים אלו מוקפים בנו"ן הפוכה משני עבריהם תחילה וסוף. ודרשו מזה חז"ל (שבת קטז: דאין מקומה של פרשה זו כאן, ונכתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שניה, פורענות שניה היא "ויהי העם כמתאוננים" ופורענות ראשונה "ויסעו מהר ה'"). ובתוספות (ד"ה פורענות) מבאר שנסעו מהר סיני כתינוק הבורח מבית הספר. ואף כי אין לנו כלל השגה בדור ההוא שהיה דור דעה, אלא שכפי מה שכתוב, הרי בבחינה כלשהיא לפי מדריגתם היה נחשב להם כאילו ברחו מהר ה', ואם כן כל שכן שאנו בדור שפל כך יש לנו ליוזר אחר יום טוב שבועות נעלה ומרומם כל כך, שלא נהיה חלילה כבורחים מהר ה', אחר שהיינו קרובים להר סיני, אלא עלינו להתחזק בלימוד התורה הקדושה ובקיום המצוות, שיהיה הקשר שלנו עם התורה קשר של קיימא.

ובכלי יקר כתב לבאר רמז הענין של הנו"ן ההפוכה, דהנה בלשון הגמרא "נונא" הוא דג, והדבר ידוע שטבעו של הדג הוא לברוח לעומק הים כי המים הם מקור חיותו, וישראל נמשלו לדגים שעיקר חיותם במים ואין מים אלא תורה. ועל כן מאחר שנסעו ישראל מהר ה' כתינוק הבורח מבית הספר, רמזה תורה "נו"ן הפוכה", להודיע דמה שנסוגו אחור מהר ה', הרי זה כדג הפוך הפורש ממקום חיותו ושוחה אל מחוץ למים. ובעוד אופן יש לבאר רמז הענין דנו"ן הפוכה, על פי מה דאיתא מזקני הקדושים בנחל יצחק (בראשית ד"ה ויברא) ממורו ורבו החסיד ר' יצחק שפירא זללה"ה, דדרך הדגים שכאשר מוצאים בבטן של דג גדול דג קטן הימנו, תמיד יהיה ראשו של הדג הקטן לצד פנים, כי הדג הגדול בולע רק את הדג שבא לקראתו, ולא את הדג שהוא רודף אחריה. והוא פלא גדול שטבע השי"ת בעולמו להשגיח על מזונותיו של הדג שדווקא מה שאינו טורח עליו מגיע לתוך פיו. והפלא גדול עוד יותר, דהרי אילו יבלע הדג הגדול את הקטן באופן שירדוף אחריה וישיגו הרי בזה הוא מזיק לעצמו, כי סנפיריו של הקטן ידקרו בחדותם את לועו ובני מעיו, ורק באופן הבליעה שטבע השי"ת בדגים שבא להם מזונם לתוך פיהם, ביכולת הדגים לאכול בלי כל טרחה ונזק בהשקט ובטח.

והרמז בזה שיש לנו להתחזק באמונה שאין לנו צורך לרדוף אחר מזונותינו, כי כל מאמצינו אינו מעלה ומוריד, ומה שנשפע עלינו בעזרת השם יתברך אין זה מה שרדפנו אחרי להשיג, אלא בא לנו השפע ממקום אחר, באופן הטוב לנו ביותר, שאין טוב יותר הימנו.

ועל פי זה יש לומר דזה באה התורה להורות לנו בנו"ם ההפוכות, דפעמים אומר האדם אל לבו מה יהיה עם פרנסה, אולי נצא קצת אל העולם הגדול ונשוטט בארץ כדי להשתדל להביא לחם לפי הטף, ובזה הוא מחשב חלילה לנסוע מהר ה'. על זה רמזה התורה בנו"ן הפוכה באמרה, הבט וראה בנו"א ההפוכה - היינו בדג שנכנס הפוך בדג הגדול הימנו, הרי הדג הזה שנבלע בדג הגדול בא לקראתו בלי שרדף אחריה אלא נכנס מאליה באופן הטוב ביותר לכל יוזק הגדול בסנפיריו, ועל כן אל לך לנסוע מהר ה' לצורך פרנסתך, אדרבא, חזק ואמץ לבך בתורה ועבודה, וקוהה אל ה' שבדאי יזמין לך פרנסתך מידו הרחבה והמלאה באופן הטוב ביותר, כי העובד את ה' ובטוח בו, מקבל פרנסתו מידו הרחבה והמלאה, אל תוך ביתו.

והנה אמרו לרמז "כל האוכל דג ביום דג ניצול מדג", והכוונה בזה שכל האוכל דג ביום השבת שהוא יום השביעי כמניין ד"ג, הרי הוא ניצול מכל דאגה ולא יחסר לו כלום. והביאור בזה ייתכן לומר על פי דברינו הנ"ל, דהיות ושבת הוא יום של אמונה שאנו מאמינים ומעידים שהקב"ה ברא את העולם ומנהיגו, הרי כל מי שאוכל דג ביום זה שמתעלה האמונה, ומבין עניין זה שיש ללמוד מן הדג אשר פרנסתו מגעת לו עד פיו בלי שום גייעה וטורח. ועוד זאת אשר על ידי זה אין מאכלו מזיקו, ובזה הוא מתחזק באמונה ואינו נוסע מהר ה' לחפש לו פרנסה אלא עובדו בלבב שלם ועוסק בתורה, ואינו חוקר ודואג אחר העבודה שמזמין לו השי"ת, הרי בזה הוא ניצול מכל דאגה וטרדה.

(כ"ק אדמו"ר מזוטשקא שליט"א - גיליון נחל אדינך)

**הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: אומר
ה'תפארת שמואל', וממנו נקח לעבוד את ה' שלא
ירוך ימיה האדם בבואו להתפלל לבית הכנסת ויוכל
להמתין מה ולהתפלל בצבור, ויאמין כי אעפ"כ יעזור לו
הש"ת שלא יפסיד בזה, ואדרבה, כי הכל היא מהש"ת
המשגיח על כל ומכין מזון לכל בריותיו**

בהעלותך את הנרות - השגחה פרטית

מספר רבי יוסף אהרן ברנט, יליד העיר 'מארגארעטן' שבחבל
'טרנסילבניה':

היה זה עם סיומם של השנים הקשות של מלחמת העולם השנייה. עדיין
לא התאוששנו מהמכות הקשות שהנחיתו עלינו הנאצים שהרגו את כל
משפחותינו הענפות ואף אותנו שאיריזנו כנשמות ללא גופות. בפועל
המשכנו לחיות חיי מחנות, אמנם לא תחת השעבוד הנורא של האויבים
שעמדו עלינו לכלותנו כי אם תחת חסות החיילים האמריקאים שדאגו
לכל מחסורם של הפליטים הניצולים ביד נדיבה, אך לא יכלו לרפא את
נשמתם הפצועה.

הבטנו סביבנו ולא ראינו מוצא לכלל הבעיות המעיקות שהקיפו אותנו
מכל עבר. שלטונות ארצות אירופה החלו לקומם את ההריסות ולשקם את
הערים הפגועות מנוקי המלחמה. העולם הגדול החל לשוב אל מסלולו תוך
נסיון בלתי פוסק לשכוח את נוראות העבר ולפתוח בחיים חדשים. מליוני
העקורים, החיילים והשבויים, חזרו לארצותיהם ולמקומות מגוריהם, ועשו
הכל כדי לעבור אל מסלול חיים נורמליים. אך, אנחנו היהודים, לא היינו
מסוגלים לשכוח את אשר ראינו בעינינו. הציווי 'זכור את אשר עשה לך
עמלק' עמד מולנו ללא הרף. חזרנו וחוונו שוב ושוב את חיי התופת
ואימת המוות שאליהם הורגלנו במחנות ההשמדה. המשקעים הנפשיים
היו קשים מנשוא. בודדים וגלמודים היינו, ללא קרובי משפחה, אחד מעיר
ושנים ממשפחה.

הדעות בין היהודים הניצולים היו חלוקות. היו שחשבו כי עדיין יש עתיד
ליהודים בארצות אירופה, והם חזרו למקומות מגוריהם. אך רובם ככולם
ביקשו להגר ולצאת מגיא הצלמוות ולהגיע לחוף מבטחים. כשהתקווה של
כולם הייתה להגיע אל ארץ ישראל, ארץ אבותינו, היא הארץ המובטחת
לנו.

לדאבון לב, הייתה ארץ ישראל באותם הימים סגורה ומסוגרת באופן
כמעט הרמטי בפני היהודים. המנדט הבריטי ששלט באותם ימים בארץ
ישראל סגר את שערי פני הניצולים האומללים ולא הותיר כמעט
אפשרות לבוא בשערי הארץ. האנגלים הקצינו כמות קטנה מאד של
רשיונות עלייה, שהיו מותנים בתנאים קשים ובלתי אפשריים. נשמתם
של יהודי הגולה ערגה לעלות ולהראות, אך הדלתות היו נעולות בפניהם.
העיסוק המרכזי של הניצולים באותם ימים היה חיפוש אחר קרובי
משפחה. שארית הפליטה התרוצצה ונדדה מעיר לעיר ומפלך לפלך כדי
לחפש אחר שארי בשר ומכרים, אודים מוצלים מאש. אנשים תרו וביקשו
למצוא הורים וילדים, בעלים ונשים, אחים ואחיות. השאיפה הגדולה
הייתה לשקם את המשפחה הגרעינית אחרי אימי השואה.

היה זה בימי החנוכה של שנת תש"ו. שהיתי באחד המחנות על אדמת
גרמניה, סמוך על שולחנם של בנות הברית שסיפקו לנו את צרכינו, והנה
הגיע לאוזניי הידיעה כי הרה"ק רבי יקותיאל יהודה מקלויזנבורג זיע"א
מצוי במחנה פרנוולד. שם עורך את שולחנותיו הטהורים ומנהל חיי קהילה
חסידיים כאילו מעולם לא הייתה מלחמה.

רציתי מאד להסתופף בצילו של הרבי ולחוות שוב 'שבת חנוכה' כמו
לפני המלחמה. את הרבי הכרתי עוד משנות ילדותי. וזאת בשל כך שהרבי
היה מגיע מפעם לפעם לשבות בעיריניו מארגארעטן ובני העיר היו
מתאספים לראות את עבודתו בקודש.

מלבד זאת הערצתי מאוד את הרבי על מעשיו המרובים למען שארית
הפליטה ועל פעליו הכבירים אחרי השחרור. כל אחד ואחד מאתנו היה
כמו אבר מדולדל בלי גוף ונשמה, חסר בית, עיריז וגלמוד, מיואש
ומדוכדך. ואילו הרבי בהשפעתו הכבירה ובדורותיו הנלהבות ליכד סביבו
את העצמות היבשות והפיח בהם רוח חיים חדשה. בדברי עידוד חבש את
פצעי הלב וניחם את שבורי הנפש. הרבי יסד במחנות ישיבות ותלמודי

קול השופר הולך וחזק מאוד משה ידבר והאלוקים יעננו, זה לא היה שופר
של בשר ודם שהתקיעה הולכת ונחלשת, שופרו של הקב"ה הולך ומתחזק.
מובא במדרש שהשופר היה מהאיל של יצחק, ומהקרן השמאלית של האיל
כי הקרן הימנית היא שמורה למה שנזכה במהרה תקע בשופר גדול.

וַיִּחְרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמִצְרָיִם (שמות יט, טו), גם ההר פחד, הקב"ה משרה שכינתו,
כולם חיכו לשמוע את דבר ה', כולם בקדושה וטהרה בפרשיות, היה שם מידות
טובות כאיש אחד בלב אחד, אחרי שאמרו נעשה ונשמע, רצוננו לראות את
מלכנו, רוצים לראות את גילוי ה', ואז בא הרגע הגדול, הרגע הכי גדול שזה
תכלית הבריאה, ונהיה שקט בכל הבריאה, אין שום קול חלילה שיתערב בדבר
ה', ואז שמעו אנכי ה' אלוהיך, ומיד נפשי יצאה בדברו, זה היה מתוך דבקות
נוראה, זה לא היה עונש, והקב"ה הביא טל של תחיה והחיה את כולם.

ועי' בגמ' בשבת על אותו זמן שיצאה נפשו: ואמר ר' יהושע בן לוי כל
דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהן י"ב מיל והיו מלאכי
השרת ממדין אותן שנאמר מלאכי צבקות ידודן אל תיקרי ידודן אלא
ידודן. (פס, ב). המלאכים הלכו להביא אותם בחזרה, וכן מובא שמן השמים יצא
ריח בשמים מגן עדן, אין לנו השגה בכל מה שהיה שם, וכל כלל ישראל ראו
את כל זה, בעינינו ראינו באזננו שמענו, והקב"ה רצה שיהיה הכי ברור שיכול
להיות, כדי שנוכל להעביר הלאה לדורות הבאים.

וכך מסרו האבות לבנים את מה שהיה במעמד הר סיני, והילדים שאלו
אבא אתה וזכר את כל המעמד הזה, וענה להם וודאי הייתי שם, וכך הם למדו
את כל האמונה הטהורה, ואח"כ היה עוד דור ושאלו את האבא אתה וזכר את
מעמד הר סיני, ענה להם אני לא אבל זיידא היה שם, והוא סיפר לי, ואח"כ
עוד דור ועוד דור, דור הולך ודור בא, עד דורנו אנו.

ואת שרשרת הזהב של מסירת האמונה מדור לדור אנו רואים לא רק
מאות ראשונים לדורנו אלא גם מדורות לדורות ראשונים כלומר, כולנו בני
לה' ופעמים רבות אנו פוגשים אחינו בני ישראל אחרי שנות גלות בכל מיני
ארצות ומכל מיני עדות, אחד מגרמניה ואחד מהונגריה, ושואל אחד את חברו
כמה מצוות יש אצלכם, תרי"ג הוא עונה לו, ואחד ממרוקו מברר אצל חברו
מקובלנקה כמה מלאכות שבת היה אצלכם, ומתברר שאצל שניהם יש ל"ט
מלאכות. את אותה התורה יש לכולם.

שרשרת הזהב לא נותקה, ומי שנפל הוא מסכן שניתק את עצמו מחוליה
בשרשרת זו, בצעירותי ראיתי שיר שכתב יהודי ירא שמים, על עלה שהחליט
שהוא לא רוצה להיות כבול לעץ, הוא רוצה להיות עלה דרור לעשות מה
שהוא רוצה, העץ בכה ואמר עלה עוד מעט ינקו את הרחוב וייקחו
אותך לא יישאר ממך זכר, זה דיבר אלי, מי שמנותק הוא אומלל, מי שקשור
אשריו, אנחנו קשורים לעץ החיים לשרשרת הזהב, ואשרי כל אחד שיכול
להיות חוליה בשרשרת, ועל כל אחד החובה הגדולה לקיים והודעתם לבניך,
ולומר לאשת חיל שהיא שותפה בזה, ויתכן שחלקה רב עוד יותר ממך, אל
תיטוש תורת אמן.

ראינו הרבה שיטות ואידיאולוגיות על כל מיני דברים בעולם, ראינו אומות
גדולות במשך ההיסטוריה, איפה הם היום, באו והלכו לא נשאר מהם כלום,
פעם היה חכמה יוונית, והיו מתיוונים היה יצר הרע להיות מתיוונים, איפה
היוונים היום, מדינה נחשלת, מי מעניין אותו עכשיו, למי יש יצר הרע להיות
מתיוון.

אני זוכר מילדותי את העוצמה שהייתה לקומוניזם, זו היתה עוצמה לא
רגילה ה", כשהם קמו הם עשו מהפכה גדולה, היה שם פחד ואימה, אני
זוכר שבאו יהודים לפני שנפתח מסך הברזל, אנשים פיקחים וחכמים, היה
אחד שהגיע וכל כמה דק' הוא היה מסתובב לבדוק אם הק.ג.ב. מאחוריו, הם
הכניסו אימה זה היה פחד ואימה, אני זוכר ששנה לפני שהם נפלו אחד אמר
לי תראה הם הולכים לכבוש את כל העולם, לפי דרך הטבע הם לא יפלו, ואז
ביום אחד ברגע אחד הייתה להם מפולת, איזה שינוי שהיה תוך זמן קצר היו
הפגנות בביכר האדומה, קושטא קאי - שיקרא לא קאי, היום לא נשאר מהם
כלום. יש היום ישיבות ברוסיה, הרי מי שלמד עם שני תלמידים הרגו אותו,
השקר נגמר, קושטא קאי.

דווקא התורה הקדושה שכ"כ הרבה מלחמות היו נגדה ה", לכו תסבירו להם
את אהבת ה' שיש לנו, כמה מלחמות כמה רדיפות, והרבה נפלו ה' ישמור,
כמה השכלה, והנה פה נכנסים מול שריד בית מקדשנו, צילו של היכל, יושבים
פה עמלים בתורה, כל אחד יש לו את השרשרת שהוא ממשיך הלאה לדורות
הבאים, איזה זכות איזה אושר, וכך יהיה המשך הדורות עד ביאת הגאול.

הקב"ה יעזור שכל אחד יזכה לבית מלא ברכת ה', נחת בלב שמח, ושטייגען
בלימוד, ונזכה לגאולה השלמה, ומשיח צדקנו יגיד אשריכם שמילאתם את
תפקידכם, חזקו ויאמץ לבבכם כל המייחלים לה'.

(הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א - משגיח ישיבת מיר - להשיב נפש)

תורה, העמיד בתי כנסיות ובתי מדרשות, וכן בנה מקוואות ותיקן עירובין. הרבי החזיר עטרה ליושנה.

משמעותי כי מכל קצוות אירופה מגיעים אל הרבי חסידים ומעריצים ונמצאים אצלו בשבתות וימים טובים, החלטתי כי גם אני אעשה זאת ואגיע 'נסיעה' לכבוד 'שבת חנוכה'.

את דרכי למחנה פרנוולד עשיתי ברכבת מהירה. זוכר אני את הרגשות שגאו בי בשעה שהתבוננתי מבעד חלון הרכבת וראיתי את העולם והנה הוא עטוף בשלג לבן צח. המחשבה הראשונה שעלתה בי כי כל העולם כולו התעטף בתכריכים לבנים, כאבל על מות מיליוני קרבנות יהודים חפים מפשע. אירופה הייתה בית קברות ענקי ואדמתה ספוגה דם יהודי, והנה היא עטופת לבן בתכריכים ההולמים את מידותיה.

אם דומה עליכם כי צפיה מחלון הרכבת על הנופים הלבנים החולפים במהירות מסחררת השכיחה את מוראות השואה, אינכם אלא טועים. דווקא המרחבים העצומים הזכירה את הריקנות העצומה שהייתה בלב, והעיניים החלו זולגות דמעות ללא מעצורים. תהיתי בליבי על אותם אנשים שגרים בבתיים שעל פניהם חלפנו, אולי שם חבויים ילדים יהודיים שנלקחו מהוריהם... אולי שם גרים אנשים ששיתפו פעולה עם האשמוזאי הנאצי והרגו בנו ללא רחם...

השבת בפרנוולד הייתה מרוממת ביותר. עם הגיעי למחנה ראיתי כי חסידים ואנשי מעשה כבר הגיעו בהמוניהם וברוב עם הדרת מלך. תפילות השבת היו בהתלהבות רבה, והרבי סחף את כל הנמצאים אל מדרגות רחניות גבוהות.

בשעה של סעודה שלישית ישבנו מאות אנשים ליד שולחנות והקשבנו לדברי התורה שהשמיע הרבי. בקול חוצב להבות אש דיבר הרבי על נס החנוכה. בין השאר אמר הרבי: בסדר 'על הניסים' אנו אומרים: 'וְלַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיתָ תְּשִׁיעָה גְדוֹלָה וּפְרָקָן כְּהֵימֹם הָאֵל' - בזמן הזה כבימים ההם אנו זקוקים לתשועה גדולה ופורקן. לנס חנוכה חדש שבועדי יבוא בעזרה, כשהעצה לכך היא 'נר מצוה ותורה אור' - על ידי קיום ושמירת התורה והמצוות.

יושבים היינו בחושך, ואור דברי הרבי, האור של נרות החנוכה, האיר את נשמותינו בנחמה ובעידוד.

ולפתע, מתוך החשיכה, החל שכני שישב לידי לשוחח עמי. לא ידעתי מי הוא אדם זה, לא הכרתי ומעולם לא ראיתי. בקושי רב ראיתי את תווי פניו. הלז פתח ושאל: "מניין מוצאו של כבודו?" זו היא שאלה מקובלת תמיד, אך בימים אלו שכל אחד מחפש את קרובי משפחתו הייתה שאלה זו ראויה ביותר. השבתי לו: "מוצאי מהעיר מארגארטען!". היה נראה שתשובתי זו כאילו מעבירה בו זרם חשמלי של ממש. בקול נרגש הוא השיב לי: אין זאת אלא שיד ה' הפגישה אותנו במקום הזה, משום שיש לו הודעה חשובה מאוד למסור לאחד מבני מארגארטען.

כמובן שזיק הסקרנות ניצת בי מיד, וכי קלה היא בעיניכם, הודעה חשובה לאחד מבני מארגארטען... שמתי אזני כאפרכסת, ואותו אדם היושב על ידי התחיל את סיפורו:

"דע לך כי נפילתי בשבי הרוסי בחדשי החורף של שנת תש"ג. הקור העז השפיע עלי לרעה ויום

אחד חליתי והובאתי לבית חולים מאולתר. ציוד בסיסי כמעט ולא היה שם וכל החולים נאלצו לשכב שם על הרצפה. היה זה בבוקר של אחד מימי השבת, ושכני החולה ששכב בסמוך אלי, פנה אלי והחל לדבר בהתרגשות אך בבטחון רב: דע לך, הוא אמר, כי היום אני הולך למות! הגיע זמני לעלות לבית דין של מעלה! אנה ממך, בקשתי ממך שתמסור על מותי לאשתי 'ביילא יאקוב' הגרה במארגארטען. אשתי עוד צעירה לימים, ואין אני רוצה שתשאר עגונה לכל ימי חיי. אם אמות כאן בשבי הרוסי ואיש לא יוכל לומר לה זאת, היא לא תוכל להינשא עוד. תן לי תקיעת כף שתודיע על מותי לאשתי. בד בבד, אבקש לזכור את יום פטירתי, כדי שיוכלו ללמוד משניות לעילוי נשמותי.

תחילה לא הבנתי, המשיך שכני לספר לי, מדוע החליט החולה שהוא עתיד למות באותו יום. גערתי בו שעליו לבטוח ברחמי שמים ולהמשיך לרצות ולבחור בחיים. במיוחד התפלאתי על הפסימיות של החולה בעוד שהוא לא היה חולה

הרבי הקים תיכף בית דין מיוחד להיתר עגונות. אותו היהודי מהשבי הרוסי העיד את עדותו, ואמר את שם הנפטר ואת שאר הפרטים שמסר לו לפני מותו. העד הוסיף שהוא בעצמו, בעזרתם של עוד יהודים, הוריד את הנפטר למרתף בחדר המתים, וביום המחרת קברוהו כדת וכדין. הרבי שמע את העדות וכתב תעודה מסודרת ובה אישור כי מרת 'ביילא יאקוב' מותרת להנישא לכל כדת משה וישראל

יותר מכולנו, והנה הוא משוכנע שהוא עומד למות, ועוד בעצם היום הזה.

להפתעתי ענה לי החולה: משוכנע אנכי במאה אחוז שיום מותי הוא היום. אל נא תזלזל בבקשתי ותן לי הבטחה כי תמלא את משאלתי ובקשתי. השיחה הגיעה לאזנים של חולים נוספים וגם הם החליטו להתערב בשיחה והוכיח את החולה המיואש: הלא יהודי מאמין אתה, והרי חז"ל לימדו אותנו כי אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים!

בראות האיש כי אין הסובבים מבינים לרוחו, קולו נשבר והוא החליט לספר את סודו בהתרגשות גדולה: אחי, אגלה לכם כי הלילה חלמתי חלום נורא בו הודיעו לי משמים את קצי. ובחלומי נמצא אנכי בבית הכנסת במארגארטען כשהיום הוא יום כיפור. אני מביט סביבי ורואה את כולם עטופים בקיטלים לבנים וטליתות ומתפללים בבכי רב. הגיע זמן קריאת התורה, והנה קוראים לי לעלות לתורה.

לב כולנו פסק מלפעום כשהחולה המשיך בקול רועד ואמר: יודע אני את פתרון חלומי! יום כיפור מסמל בשבילי את הידיעה כי הקב"ה מחל לי את כל עוונותי. כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'. העליה לתורה פתרונה שעומד אני עכשיו לעלות לשמים, והנה אני טהור מכל חטא ועון. כעת ששמעתם את חלומי, סיים החולה, בוודאי תדעו להתייחס ברצינות לדבריי ותדעו שבו ביום אני אקרא לישיבה של מעלה

לא חלף זמן רב מני אותה שעה שבה החולה סיים את סיפור חלומו הדרמטי בעודו מוסר בידי את פרטיו האישיים: שמו הפרטי ושם משפחתו, כתובת מגוריו ופרטי בני משפחתו, עד שנשמתו פרוחה ועלתה לשמי מרומים.

ושכני לשולחנו של הרבי המשיך ואמר: קיבלתי על עצמי לעשות את צוואת השכיב מרע! החלטתי לחקוק בזכרונך את כל הפרטים ולהודיע לאשתו את דבר מותו ויום פטירתו! אני מחפש אדם שהגיע ממארגארטען כדי שהוא יוכל לעזור לי לסיים את שליחותי, והנה פגשתי אותך.

למרות שהתרשמתי עמוקות מסיפור מזעזע זה, פרח הדבר מזכרונך כחלוף זמן. רחוק הייתי אלפי ק"מ ממארגארטען ולא ידעתי מה נעשה בעיר מולדתי. הדרכים היו משובשות להחריד והדואר עוד לא פעל כתיקונו. לא היה לי כל מושג האם האשה נותרה בחיים, והאם היא נמצאת במארגארטען, כך שלא ידעתי האם בכלל יש ערך לסיפור מרתק זה.

חלף זמן מה. אני התגוררתי בעיר ווייליהיים, והנה הגיע לבקר אותי עוד ידיד מעיר מולדתי, מארגארטען. ידיד זה ששמו היה רבי לייב גרוס עשה את דרכו לאמריקה, ואני שמחתי מאוד לראות שעוד ידיד וחבר נעורים נשאר בחיים. שוחחנו כל הלילה והעלינו את הזכרונות משנים קודמות.

רבי לייב גרוס סיפר לי שבמארגארטען יש היום קהילה מאורגנת ומסודרת עם רב בראשה: הרה"ג רבי אברהם קליינמן, והוא מחזיק ישיבה של כמה עשרות בחורים העוסקים שם בתורה. עם זאת, המשטר שם הוא קומוניסטי, כך שאין עתיד ליהודים הגרים שם ורובם רוצים להגר. רבי לייב גרוס המשיך וסיפר על האנשים שנשארו בחיים ובתוכם, כמסיח לפי תומו, הוא סיפר כי מתגורר שם אשה בשם 'ביילא יאקוב' והיא מבקשת להינשא אחר שלא עלה בידה למצוא את בעלה.

אך שמעתי את שמה של 'ביילא יאקוב' וקפצתי ממקומי כאילו הכישני נחש. רבי לייב גרוס הרגיש בהתרגשותי ושאל אותי במה העניין ומדוע אני נרגש כל כך. אמצתי את מחשבתי ודליתי מתוהם הנשיה את כל הסיפור ששמעתי בשבת חנוכה במחנה פרנוולד, בשולחנו של הרבי מקלויזנבורג. רבי לייב גרוס הקשיב בענין רב לכל הסיפור שהשמעתי באזניו, והוא אמר לי: אצבע אלוקים היא! בהשגחה פרטית פגשת את האיש שבידו העדות, ובהשגחה פרטית פגשתי אני אותך! ערך רב יש לידיעה שבידך, כי אכן 'ביילא יאקוב', אשתו של המנוח, מחכה להיתר עגונה, היות ואדם בשם רבי שלמה פרנק רוצה לשאת אותה לאשה, אחרי שיתירו לה להנשא, ואם כן, בידך האפשרות להתיר את עגונה זו.

הכרתי בדחיפות העניין והחלטתי כי מיד בבוקר אסע שוב למחנה פרנוולד כדי לסגור את הקצוות

המשך בעמ' י"א

השבוע במדור:

קיבלו הלוואה על מנת שיקראו לבית הכנסת 'סוכת שלום', האם זה ריבית | רבית בשאלת חפצים | שאל חפץ ונשבר ורוצה להחזיר בתוספת כסף | שאל רכב, ומחזיר יותר דלק | האם אדם הנחשף למודעה המבקשת תפילה לרפואת חולה, מחויב על פי ההלכה להתפלל עבורו?

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

דעה, האם שייך בזה 'היתר עיסקא', שהרי הלוואת הממון אינה לצורך משא ומתן, וכבר כתבו כמה פוסקים שאם מקבל הלוואה משתמש עם המעות לצורך החזרת חובותיו או לרכישת מזון וכדומה, אין שייך בזה 'היתר עיסקא', אלא יש כאן איסור ריבית.

וכתב השערי דעה, שיש להיתר את קבלת הלוואה, משום שיש כאן היתר של ריבית על ידי שליח, והרי אותם יחידים הינם שלוחי הקהל [יעוין ברמ"א (סימן קס"ט)]. וגם קיים כאן היתר משום שההלוואה היא לצורך מצוה. וכמו כן, ניתן לעשות בהלוואה כזו 'היתר עיסקא', משום שהלווים הרי עוסקים בענפי מסחר שונים לפרנסתם, ואילו המעות הללו שקיבלו בהלוואה, היו מוכרחים להוציא את

כספם האישי אשר משתמשים בו יום ליום לצורך פרנסתם, ואם כן שוב יש בזה את ההיתר של היתר עיסקא, משום שההלוואה חיונית לעסקיהם של הלווים, יעו"ש.

אולם, בענייננו שבית הכנסת הונצח ע"ש אבי המלוה, לכאורה לא שייך ההיתר של השערי דעה, שכן על ההלוואה הזו לא נעשה כלל היתר עיסקא [ואף אם היה נעשה הרי אין זה היתר כל כך ברור], וכמו כן הגבאי ערך בעצמו את הלוואה, ולא פעל בשליחות הציבור, ואם כן לא שייך כאן ההיתר של ריבית על ידי שליח. ונמצא שנתנת שם בית הכנסת על שם אבי העשיר, כרוכה באיסור חמור של ריבית.

ובנוגע להצעה להסב את השם 'לשלום' שנהרג בפיגוע, נראה שאין לעשות זאת, משני טעמים: (א) משום שיש בכך משום גניבת דעתו של העשיר, שימשיך לחשוב שבית הכנסת נקרא על שם אביו. (ב) יתכן שעצה זו לא תועיל משום שהעשיר ממשיך לסבור שהוא מקבל את טובת ההנאה הגדולה מחמת הלוואה, ואנשי בית הכנסת השאירו את השם מבלי לגלות לו, רק מפני שרצו שימשיך העשיר לחשוב כך. וממילא יש בכך גם 'מזכרת עוון', לעוון הריבית שנעשה בנתינת שם זה.

ולכן, יש להודיע לעשיר ששם זה אינו מועיל כלל לנשמת אביו, אלא אדרבה רק מזיק לו, ולכן כעת בית הכנסת ייקרא על שם אותו שלום שנהרג. ואם בכל זאת יתעקש העשיר, ויבקש שבכל זאת שמו של אביו ימשיך להופיע על השלט ועל הקבלות וכיוצא בזה, אין לשמוע לו, אלא אם כן יתרום עכשיו מחדש לעילוי נשמת אביו.

קיבלו הלוואה על מנת שיקראו לבית הכנסת 'סוכת שלום', האם זה ריבית

שאלה: מעשה בבני קהילה, שהתפללו זמן רב בקרואן, בתנאים מאוד

לא נוחים ובצפיפות, מחמת חוסר תקציב לבניית בית כנסת. והנה, באחד הימים נקלע למקום עשיר מחו"ל, ביום היארצייט של אביו, והגבאי הראשי החליט לפנות אליו, כדי לעניין אותו בתרומה לבניית בית הכנסת לעילוי נשמת אביו, הגבאי התחיל לספר כי חסרים להם מיליון שקלים להשלמת בניית בית הכנסת, והעשיר קטעו ואמר: לתרום איני מוכן, אבל תוכל לקבל ממני את מלא הסכום בהלוואה, ותשיב לי את הסכום כל אימת שתמצא, אפילו בעוד הרבה שנים. איני דורש חלילה ריבית עבור הלוואתי, אך רק דבר אחד אני מבקש, שבית הכנסת ייקרא מעתה 'סוכת שלום', ובה אקיים כיבוד אב, בגרימת עילוי נשמה לאבי המנוח ששמו היה שלום. הגבאי הסכים לתנאו של העשיר, וקיבל ממנו את הסכום הרב, [ציוין, שלא קופת בית הכנסת קיבלה את הלוואה, אלא הגבאי בעצמו קיבל את הלוואה, והתחייב להשיבה מהכנסות בית הכנסת]. חלפו מספר שנים, ובניית בית הכנסת המפואר הושלמה, והגבאי הצליח להחזיר לעשיר את מלא הסכום. העשיר, שעדיין לא שומר תורה ומצוות, מגיע מידי שנה לבית הכנסת ביום היארצייט של אביו, ומתמלא ברגשות סיפוק ושמחה כאשר רואה בית כנסת כה יפה שמונצח על שם אביו.

והנה, ביום מן הימים, נתמנה תלמיד חכם אחד לרב בית הכנסת, וכאשר התעניין אודות טיבו של השם 'סוכת שלום', סיפרו לו אודות העשיר ההוא, ולפתע הזדעק הרב ואמר שיש כאן איסור חמור של ריבית, שהרי בתמורה להלוואה הוא דרש וקיבל טובת הנאה גדולה [שנוהגים לשלם עליה בדרך - כלל הון רב], ונמצא שאין זו עליית נשמה לאב 'שלום', אלא ירידת נשמה ומזכרת עוון, ולכן יש להשיב את השם הקודם של בית הכנסת.

המתפללים חששו מאוד מתגובתו של העשיר, כאשר יבוא ויראה שלבית הכנסת הושב השם הקודם תחת שמו של אביו, ואולי יאמר כי זו היתה תרומתו שעשינו לו וכו'. והנה, אחד המתפללים נזכר שאחד המתפללים הוותיקים של בית הכנסת שנרצח לאחרונה באחת מהפיגועים ר"ל, שמו היה שלום, ואם כן העלה רעיון שיוכלו להשאיר את השם על כנו, ומעתה בית הכנסת ייקרא 'סוכת שלום' על שמו של שלום הי"ד, ולא על שם אבי המלוה. ומעתה יש לשאול האם אכן ניתן ליישם הצעה זו?

תשובה:

מציינו כבר שאלה דומה בשו"ת שערי דעה (ח"ב סימן ריג, הו"ד בדרכ"ת סימן קס"ק קמט), שם מסופר אודות אנשי קהל שרחש ליבם דבר טוב, לבנות בית כנסת, ומאשר כי אזלת ידם, נתרצו יחידים אשר דבר ה' יקר בעיניהם, ללוות כסף על פי 'היתר עיסקא' לצורך בניית בית הכנסת, וישיבו את הכסף אחר כך מעט מעט מהכנסות הקהילה, ונשאל השערי

רבי בשאלת חפצים

שאלה: שאל עט משומש מחברו, והעט נשבר. האם מותר לו לשלם חדש במקומו.

תשובה: מותר.

מקור: כתב הרא"ש (בבא מציעא פרק ה' סימן א') שאין איסור ריבית בשאילה וזה לשונו: "דלא שייך רבית אלא בהלוואה, דבר שניתן להוצאה ולפרוע אחר במקומו, אבל בשאילה לא שייך רבית, אלא שכירות מיקרי", עד כאן לשונו, הובא בט"ז (יורה דעה סימן קסא סעיף קטן א) [בגדון זה לא שייך היתר החו"ד דלהלן, להתיר משום קנס, כיון שכאן לא סיכם על התשלום המלא מראש].

שאל חפץ ונשבר ורוצה להחזיר בתוספת כסף

שאלה: שאל חפץ ונשבר, או שקיים בעין ומעוניין להחזירו בתוספת סכום כסף. האם יש בזה איסור ריבית.

תשובה: מותר.

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א רב קהילת 'נצח ישראל' בבני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

האם אדם הנחשף למודעה המבקשת תפילה לרפואת חולה, מחויב על פי ההלכה להתפלל עבורו?

שאלה:

הגאון רבי אשר אנשיל שווארץ שליט"א ראש כולל צאנז בבית שמש ומח"ס מעדני אשר

ארכיון 'עוז והדר'

בפרשתנו (יב, יג) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר אֶל-נָא רַפָּא נָא לָהּ.

יש לשאול מי שרואה מודעה בעיתון או ברחוב על חולה שיתפללו עליו האם יש לו חיוב להתפלל? האם הווה בכלל הא דאמרינן בגמרא סנהדרין (עג, א) מניין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר, או חיה גורתו, או ליסטים באין עליו, שהוא חייב להצילו, תלמוד לומר "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא יט, טז).

תשובה:

הנה איתא בגמרא ברכות (יב, ב) אמר רבה בר חיינא סבא משמיה דרב: "כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש נקרא חוטא שנאמר (שמואל א יב, כג) 'גַּם אֲנֹכִי חָלִילָה לִי מִחֻטָּא לִיהוָה מִחֹדֶל לְהִתְפַּלֵּל בְּעַדְכֶם'". מגמרא זו חזינן דיש חיוב גמור ואם אינו עושה כן הווה חוטא, ומסתמא החיוב משום "לא תעמוד על דם רעך".

ובשפתי חכמים שם כתב בטעם שנקרא חוטא: לפי שביטל את מצוות "ואהבת לרעך כמוך", ועוד שביטל מצוות גמילות חסדים שבגופו, ועוד שכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, וכשלא התפלל על חברו, ביטל את מצוות הללו.

אבל במאירי (שם על גמרא הנ"ל) כתב וזה לשונו: "ממדות החכמים ומטכסיסיהן שלא יהא אחד פורק עול ומתיאש מעניינים הצריכים לחברו אמרו ז"ל כל מי שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש נקרא חוטא שנאמר 'גַּם אֲנֹכִי חָלִילָה לִי מִחֻטָּא לִיהוָה מִחֹדֶל לְהִתְפַּלֵּל בְּעַדְכֶם' וכן הוא אומר (תהלים לה, יג) 'אֲנִי בְּחַלּוֹתָם לְבוּשֵׁי שָׂק עָנִיתִי בְצוּם נַפְשִׁי', משמע שאין זה חיוב גמור, זה תכסיס של חכמים לזרז להתפלל.

וכן בספר "אומר השכחה" (אות נ"ט) להגאון רבי ישעיה ברלין הקשה על גמרא הנ"ל מה זה הלשון, "כל שאפשר" וכי היכן מצינו צד שאי אפשר. ומתוך דמיון שהמתפלל הוא אצדק גדול שתפלתו נשמעת כמו רבי חנינא בן דוסא, ועל אלו נאמר "כל שאפשר לו לבקש רחמים" וכו', ולכן לא הובא בפוסקים הלכה זו שיש חטא מי שאינו מבקש כיון דזה לא שייך לכל אחד.

ובערוך השולחן (סימן רט"ו סעיף א) כתב כששומע שעושין מי שברך לאחד, נכון לענות אמן ובוהו מקיים מצוות "ואהבת לרעך כמוך" ולכן עונים אמן אחר הרחמן, נמצא דכל שכן אם מתפלל ואומר תהלים עבור חולה, שמקיים בזה מצוות עשה של "ואהבת לרעך כמוך".

מקור: כיון שאין איסור ריבית בשאילה, מותר. ואף מותר להוסיף כסף, וכפי שמותר לסכם מראש שמשכיר את החפץ בתשלום, כך מותר לשלם למשאל, גם אם לא סיכם עמו על כך מראש.

שאל רכב, ומחזיר יותר דלק

שאלה: שאל רכב מחברו. האם יכול להחזיר יותר דלק ממה שקיבל. ומה הדין בחברת השכרה.

תשובה: מותר, בין בשאילה ובין בחברות השכרה.

מקור: כאשר הוא שואל, הרי זה מותר כיון שבשאלה אין איסור ריבית. ואמנם היה מקום להסתפק שמה בגדון דידן יש גם הלוואה, כיון שדנים זאת כאילו שאל את הרכב בפני עצמו ולוה את הדלק בפני עצמו, ולפי זה אכן יהיה אסור להחזיר יותר דלק, כיון שזו הלוואה [אמנם אף אם נדון את הלוואת הדלק בפני עצמו, אין איסור "הלוואת סאה בסאה" בעצם לקחת הרכב, כיון שיצא השער. והעירו שלפי השולחן ערוך (סימן קעה סעיף א) שצריך יצא השער של מדינה, וכתב בשטמ"ק (בבא מציעא עב: בשם הרי"ף) שהוא שער של חודשיים-שלושה, וכיון שדלק משתנה כל חודש אין זה נחשב יצא השער, ויהיה אסור לשאול רכב ולהתחייב להחזיר את הדלק. אמנם כיון שמצוי להשיג ייתכן שנחשב יצא השער, ואכמ"ל].

אמנם למעשה יותר נראה לדון את הדלק שקיבל כחלק משאלת הרכב, ולפיכך דנים את תוספת הדלק שהחזיר כתשלום שכירות עבור הרכב.

ואף בחברות השכרה אין בזה איסור, כיון שחלק מתשלום השכירות הוא למלא את מיכל הדלק עד תומו. ויש להתיר בחברות השכרה מטעם נוסף, כיון שהחברה לא מרוויחה מכך אלא רק השוכר הבא.

התעודה קצר בהרבה, וסוף סוף הגיע האישור לתעודתו, כשרבה של מארגארטן התיר לפיה את העגונה להינשא.

על הפסוק בתחילת פרשת השבוע (במדבר ח ב):
וְדַבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתָהּ אֵלָיו בְּהֵעֲלֹתְךָ אֶת הַנֶּרֶת אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יֵאָדְרוּ שְׁבַעַת הַנֶּרֶת פירש הרה"ק התפארת שמואל ז"ע: במדרש, 'בהעלותך את הנרות' הדא הוא דכתיב 'יראו את ד' קדושי כי אין מחסור ליראיו'. הענין כי יסוד ושוורש המצוה היא אמונה, כמו שאמר דוד המלך ע"ה 'כל מצותיך אמונה', ובפרט ענין נרות דמורה מרומזים לאמונה כמאמר חז"ל (שבת כב:) בנר מערבי היה נותן שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים, וזה מורה על יסוד אמונה והשגחה, כי אף שלא נתן בה יותר מחברותיה, אעפ"כ היה מדליק ממנה ובה היה מסיים. וממנו נקח לעבוד את ה' שלא ירוץ ימהר האדם בבואו להתפלל לבית הכנסת ויוכל להמתין מה ולהתפלל בצבור, ויאמין כי אעפ"כ יעזור לו השי"ת שלא יפסיד בזה, ואדרבה, כי הכל היא מהשי"ת המשגיח על כל ומכין מזון לכל בריותיו. וזה שאמר הכתוב 'בהעלותך את הנרות' שרומז על אמונה, הדא הוא דכתיב 'יראו את ד' קדושי כי אין מחסור ליראיו', שלא יפסידו בזה מה שיראו את ה' וזהירם בכל מצוותיו.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

וביום המחרת קברוהו כדת וכדין. הרבי שמע את העדות וכתב תעודה מסודרת ובה אישור כי מרת 'ביילא יאקוב' מותרת להנישא לכל כדת משה וישראל.

כשהמסמך היה בידי, התחלתי לחפש מישוהו שבאמצעותו אוכל לשלוח את המסמך עד מארגארטן, כדי שרבי העיר, רבי אברהם קליינמן אכן יוכל להתיר את 'ביילא יאקוב' להינשא. קשרי הדואר באירופה המשוחררת, ובפרט מגרמניה, היו משובשים, ונצרכתי להשיג שליח מיוחד שיעביר את המסמך לתעודתו. שוב ראיתי השגחה פרטית מובהקת כשנודע לי שהרב רוטנר מפלדאופינג נוסע לרומניה, מסרתי לו את המסמך וספרתי לו את הדברים, והוא קיבל עליו את השליחות בחפץ לב כשהוא מבטיח לי להמציא את המסמך לידי רבה של מארגארטן בהקדם האפשרי.

לצערי, העניין החל להסתבך כאשר באחד הגבולות לקחו מהרב רוטנר את כל חפציו ובתוכם גם את התעודה המתירה את 'ביילא יאקוב' להינשא. הרב רוטנר שהיה אדם אחראי והבין את חשיבות העניין שלח מכתב בהול להרב קליינמן והידיעה הגיעה אל 'ביילא יאקוב' שמצידה ספרה זאת לרבי שלמה פרנק.

פרנק שלח אלי שליח מיוחד את אחיו חיים פרנק, לווייליהיים, בבקשה כי אסע שוב לפרנוולד ואנפיק תעודה חדשה. הפעם היה תהליך הוצאת

בסיפור מופלא זה אשר בו נראה בחוש כי מהשם מצעדי גבר כוננו, והשגחה פרטית מובהקת חופפת אותנו, עד שאני בחרתי לשבת בסמוך לאותו חסיד, שהיה עד למותו של האיש בשבי הרוסי.

לפתע עלה בדעתי שבעצם אין לי את המפתח הבסיסי לכל הדבר: שכחתי את שמו של אותו חסיד ואפילו שם עירו נמחק מזכרוני. כל שזכרתי כי מוצאו מצ'כיה, וכמו כן זכרתי את דמותו האצילית, שנגלתה לעיני בעת שהדליקו את האורות במוצאי שבת קודש, עם סיום השולחן הטור. הצצתי בו באותה שעה וראיתי שהוא בעל פנים צעירות עטורות בזקן שחור. אולם בטחוני היה עז, וידעתי שהשי"ת שכיוון את מהלך הדברים עד כה, יעזור לי גם להבא, ובוודאי אצליח בס"ד להביא את הענין לידי גמר טוב.

הגעתי למחנה פרנוולד ודברתי עם עשרות אנשים כדי שיעזרו לי למצוא את האיש. תיאורתי את דמותו האצילית של האדם אותו אני מחפש, עד שלבסוף הוא נמצא. נכנסנו שנינו אל הרבי מקלויזנבורג ותיארנו בפנינו את כל שהתרחש. הרבי הקים תיכף בית דין מיוחד להיתר עגונות. אותו היהודי מהשבי הרוסי העיד את עדותו, ואמר את שם הנפטר ואת שאר הפרטים שמסר לו לפני מותו. העד הוסיף שהוא בעצמו, בעזרתם של עוד יהודים, הורידו את הנפטר למרתף בחדר המתים,

בס"ד

94

הזשלמה הסדרה המזנומנטלית הרמב"ם המבואר

הפרוייקט ההיסטורי

- מסמך מסמך ב"ג נמח
- ביאור רש"י מסמך על הדף
- מסמך מסמך מסמך
- מסמך מסמך מסמך
- מסמך מסמך מסמך
- מסמך מסמך מסמך
- מסמך מסמך מסמך
- מסמך מסמך מסמך

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחניות הספרים המובחרות

ט"ז סיון תש"ד

הרה"ק רבי דוד [בן רבי ישכר בער'טשע מסאטמאר] לייפער מבאניא זי"ע הי"ד

נעקעה"ש בשנות הזעם

ביתו פתח נח

ביתו היה פתוח לרווחה ליהודים רבים שעברו דרך באניא ששכנה ליד תחנת רכבת מרכזית, וכן לפליטי מלחמה לעריקי צבא וסתם דלי העם. כולם כאחד נתקבלו בסבר פנים יפות וקבלו אש"ל מלא. לפחות 12 ק"ג לחם הונחו מדי יום על השולחן לאורחים. רבינו המליץ על ביתו שדומה לתיבת נח שהייתה בנויה מג' קומות, אלא שההבדל הוא שתיבת נח שימשה רק קומה אחת לבני אדם, ואילו ביתו משמשים ג' קומות לבני אדם...

על מזוזות ביתו

מדי פעם שהלך לביתו של מאן דהוא לשמחה וכדומה, נעצר בכניסה בהניחו ידו על המזוזה. פעמים רבות צוה לבעה"ב לבדוקה, ובכל פעם שצוה כן נמצא דבר פסול במזוזה.

(ימי זכרון-סיון)

• ✎ •

י"ז סיון תש"ד

הגה"צ רבי משה פארהאנד זי"ע

אבדק"ק מאקאווא

המחיש לתלמידיו שמישיח עומד כבר בפתח

סיפר אחד התלמידים של רבינו, אשר היה גם תושב העיר מאקאווא, כי היתה תקופה בה סבל מקשיי פרנסה וידע מחסור ותלאה, מכיון שמעילו העליון כבר לא היה במיטבו, אך ידו לא השיגה לקנות חדש, החל לחסוך פרוטה לפרוטה, ונהג כך במשך תקופה ארוכה, בתקוה כי לבסוף יעלה בידו לקנות לעצמו מלבוש חדש.

יום אחד, בדרשה עילאית שנשא רבינו בבית הכנסת בקהילה נסובו דבריו על אודות ביאת המשיח ותוקף האמונה ב"אחכה לו כל יום שיבוא". למחרת, מספר - האיש "פשוט התביישתי מעצמי על הפרוטות - שהנני חוסך ליום מחר, כאשר משיח ניצב כבר בפתח ובדאי חיש מהרה ינהלנו קוממיות לארצנו בו ביום, הוצאתי את המטבעות שחסכתי ומיהרתי לסדר בהם את ענייני, מתוך תחושה עמוקה כי הופעת המשיח אינה אלא ענין של יום או יומיים, וחייבים להזדרז כדי להיות מוכנים לעלות עמו לירושלים".

גל' רחשי לב-בהעלותך

• ✎ •

ח"י סיון תר"ג

הרה"ק רבי ישכר בער מראדאשיץ זי"ע

רפואה בלחם ומים

מסופר על הסבא קדישא הרה"ק רבי ישכר בער מראדאשיץ זי"ע, גופא דעובדא הכי הוה, כשזכה פעם הראשונה לגילוי אליהו, שקיבל על עצמו שלא לפשוט ידו לבקש מתנת בשר ודם, מתוך ידיעה דמה שנקצב לו יקבל מידו יתברך שמו הפתוחה הקדושה והרחבה, ורצו מן השמים לנסותו ונסבב הדבר שאף אחד לא יביא לו כלום, והיה שרוי בצום משך כמה ימים, כשבנוסף לכך שרר אז קור מקפיא ולא היה לו במה לחמם את הדירה, אבל הוא לא ביקש מאף אחד, ועד שהגיע לכלות הכוחות ובכל זאת עמד בשלו ואמר: אם ברצוני יתברך שמו לקחת אותי מן העולם, הנני מוכן ומזומן לכך, אבל בשום אופן לא אעבור על הקבלה טובה שקבלתי עלי, והתחיל כבר לעשות הכנות ולכוון הכוונות שצריכים לכון קודם יציאת נשמה. ובתוך כך נפרצה הדלת על ידי אליהו הנביא שהכניס לתוך פיו יין שרף ומיני מרקחת להשיב את נפשו, וגם הסיק את התנור, וגילה לו שהיה זה נסיון מן השמים, ושמתה אכן לא יצטרך לבקש כי ייצא טבעו בעולם והכל ירצו אחריו להנות אותו מנכסיהם.

והגיד על כך הרה"ק מצאנז קלויזנבורג זי"ע (שפע חיים' פרשת תולדות תשכ"ו): וכן נהגו כל הצדיקים שלא לבקש מתנת בשר ודם, כי רצו לקבל מחייתם מיד

הבורא ית"ש בעצמו, וכאמור (תהלים קמה טז) 'פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון', שכביכול מזין את האדם ומכניס מאכלו לתוך הפה ממש, דמי שראוי לכך אינו זקוק לשום נברא ואינו צריך אפילו ללכת ולקח את מזונו. וזה שאמר הכתוב (תהלים קיב א-ג) 'אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאוד' וגו', ולפי שהוא חפץ רק במצוות ה' זוכה אשר 'הון ועושר בביתו' ואינו צריך לצאת ולבקש טרפו. וגם יבואר 'אשרי איש ירא את ה' וגו', שכירתו ובבטחונו החזק באלקיו הוא מבקש 'הון ועושר בביתו' דייקא, שאינו רוצה מה שלא מגיע אליו לתך הבית ואינו פושט ידו לקבל מתנת בשר ודם.

(ספיר ויהלום נח ע"ט - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

• ✎ •

כ"י סיון תרצ"ז

הרה"ק רבי זאב טווערסקי זי"ע

האדמו"ר מראחמיסטריווקא

אשריך שגופך טהור ויצאה נשמתך בטהרה

בשנה האחרונה לחייו תש כוחו והיה רתוק למיטתו, גם אז לא פסק פומיה מגירסא, בתקופה זו אף הוציא מתחת ידו תשובה בת עשרים עמודים בדיני עירובין הסבוכים.

כחודש טרם פטירתו, תקפה עליו מחלתו ממנה לא קם. זמן מועט לאחר שסיים את תשובתו האחרונה אודות כשרות מקווה בברית המועצות, שסיימה בתובת טהור, השיב נשמתו ליוצרה, בבחינת "אשריך שגופך טהור ויצאה נשמתך בטהרה" (עבודה זרה כז). היה זה במלאת שלש שנים לעלותו לירושלמה, בהיותו כבן שמונים ושש שנים ביום כ"י בסיון תרצ"ז. גדולי ירושלים בכו תמרורים אחר מיטתו, נטמן במרומי הר הזיתים, באהל אדמורי"י טשערנאביל. עם תום המלחמה בשנת תשכ"ז, כשהתאפשרה הגישה אל הר הזיתים אחרי כעשרים שנים בשבי הירדני, מצאו את האוהל מט ליפול, כאשר המצבות נעקרו ממקומן. מחמת זאת, לא ידעו לקבוע בדיוק את מיקומם של הקברים הקדושים, אמנם ידעו בדיוק מהו המרווח שבין קבר לקבר, וכן את סדר הציונים, אבל לא ידעו מהיכן להתחיל את המדידה.

נמנו וגמרו שאם יחפרו את ציונו של רבינו, הממוקם בקרן זווית, יוכלו לקבוע את מקומם של שאר הציונים בלי לחפור עוד. התייעצו בדבר עם הגאון רבי ישראל יצחק רייזמן זצ"ל, שהיה מבאי ביתו, אשר הורה שאחד מגזע הקודש יחפור במקום.

למשימה זו נבחר רבי זאב טווערסקי בן הרה"ק מהר"י, ולאחר הכנה כשהוא שרוי בצום, עלה להר הזיתים והחל לחפור בצדי האוהל, כשנתגלה גופו הטהור של רבינו, ראו עין בעין שהוא נשאר שלם כביום פטירתו, על אף שכבר עברו כשלושים שנה מהסתלקותו לחיי עד, ויהי לפלא. (בחקירות בית ה')

(אוצר פניני החסידות)

• ✎ •

כ"א סיון תרפ"א

הגה"צ רבי יהושע העשיל הכהן [פריעד] מקאפיש זי"ע

'לא השתתפתי היום במשחק, ובעזרת ה' גם לא אשתתף מהיום והלאה'...

איש קאפיש, חייט במקצועו, היה "קארטען שפילער" (משחק קלפים). פעם בדרכו למשחק בבית מרוח עבר ליד בית רבינו, רבינו הסב אז עם חסידים לסעודת מלוה דמלכה וחנוכה. והנה שומע קול ניגון מושך לב הבוקע מבית הרבי, נעצר והטה אוזנו לניגון.

לפתע פגש בו בן הרבי והציע לו להיכנס, מפני הנימוס החליט להיכנס למספר דקות ולהמשיך בדרכו. בהיכנסו פנימה מבלי להבין 'מה העבודה הזאת?!' פנה אליו הרבי בסבר פנים יפות והציע לו ליטול ידיו תוך כדי הסברה במילים אחדות סעודה זו מה היא.

בליט ברירה הצטרף לסעודה שהתארכה עד לאחר חצות הלילה, בה שרו זמירות וסיפרו סיפורי צדיקים כנהוג, והפעם גם קיימו "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

בחזרו מאוחר לביתו התמרמרה עליו אשתו שבודאי איבד המון כסף במשחק הארוך. השיב: לא השתתפתי היום במשחק, ובעזרת ה' גם לא אשתתף מהיום עוד (זכרון יהושע, ערך סיפורים אות י').

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריין שליט"א

בס"ה ג'תתק"כ"ו

הלכות מוקצה

יב. דוגמאות מוקצה מחמת גופו לפי סדר א-ב.

ז. גרעיני מימשש שהילדים אספו למשחק מערב שבת מותרים בטלטול. [שש"כ פט"ז ס"י].

ח. דלת או חלון של בית, או דלת של ארון גדול המחזיק יותר מארבעים סאה [בערך 60 ס"מ על 60 ס"מ רחבו, 180 ס"מ ארכו], שפורקו מציריהם, דינם כמוקצה מחמת גופו, ואסורים בטלטול, אמנם דלת של ארון קטן אם כי מותר לפרקה מהצירים דאין בנין וסתירה בכלים, אסור להחזירה למקומה גזירה שמא יתקע, אך אין לדלת דין מוקצה ומותר לטלטלה. [מ"ב שם סק"ה, והביא שם דיש אומרים שיש בהחזרתה גם כן משום בונה, שש"כ פ"כ סמ"ג].

ט. חול שבשפת הים הוי בכלל מוקצה מחמת גופו, וחול המוכנס בארגז ומיועד למשחק ילדים אינו בכלל מוקצה ומותר לטלטלו כשהוא יבש. [שש"כ שם סמ"ה].

י. ידית של דלת שיצאה ממקומה, אסור לטלטלה דהוי בכלל מוקצה מחמת גופו, וידית העשויה להכניסה ולהוציאה בדלת לפי הצורך, אינה בגדר מוקצה ומותר להשתמש בה גם בשבת. [שש"כ שם].

יא. כפתור קטן שאינו ראוי לשום תשמיש, וגם הוא מצוי ואין מקפיד לשומרו כדי להחזירו לבגד, הרי הוא מוקצה מחמת גופו, ואם הוא גדול שראוי לכסות בו בקבוק מותר לטלטלו. [שו"ת באר משה ח"ו פ"ז, שש"כ פט"ו הע' רכא, ועיין בפסקי תשובות שם הע' 54 משכ"ב].

יב. מטבע שהתקינו ללבוש על הצואר כתכשיט, או מטבע שקיבל בתור קמיע ולובש אותו, אינו בכלל מוקצה, ומותר לטלטלו. [מ"ב סימן שא ס"ק קכא ובשע"צ שם, שלמי יהודה ע' עח].

יג. מכסה של צינור ניקוז, אם יש לו בית אחיזה, או שחוקק בה צורה מיוחדת כדי לאחוז בה, מותר לפתחו ולסגרו, ואין בו לא משום בנין וסתירה דהוא כלי העשוי לכך, וגם אינו מוקצה. [שש"כ פ"כ ס"ג, ילקוט יוסף שם סט"ז].

יד. ספסל שנשמטה אחת מרגליו, אסור לטלטלו, דגוזרים שמא יחזור ויתקע הרגל לתוך הספסל לתקנו, וחייב בו משום מכה בפטיש, ולדעת כמה פוסקים משום בונה, ואם ישב עליה כך קודם השבת בלי החזרת הרגל, או שנשברה או נאבדה הרגל, ואין לנו לחשוש לשמא יתקע, מותר לטלטלו. [מ"ב שם סק"ט, ובתהלה לדוד שם סק"ב כתב דהאיסור טלטול בזה הוי כמוקצה מחמת גופו].

טו. מטאטא שיצא ממנו מקלו בשבת, כתב בחוט שני [ח"ג עקב"א] דהמברשת עצמה אינה מוקצה, ואין לאסור לטלטלה משום גזירה דשמא יבוא לתקוע כמו ברגל הספסל, דשאני ספסל דאין ראוי לשימוש כלל בצורה כזו, מה שאין כן המברשת שראויה היא לשימוש, אמנם המקל עצמו הוי בכלל מוקצה כיון דאינו בכלל שימוש.

טז. יש אומרים דמשקפיים שנפלו מהם אחת הידיות או אחת הזכוכיות בשבת, אסורים בטלטול כדין ספסל, ואם לבשם קודם השבת בלא תיקון, או שנאבדה הידית, או הזכוכית, או שנשברה הידית באופן שאי אפשר להחזירה, מותרים בטלטול, דאין לנו לחשוש שמא יתקנם בשבת, ודווקא כשהמשקפיים ראויים לשימוש בלא הידית או הזכוכית, אבל אם אינם ראויים לשימוש, כגון שנפלו שני הידיות או שני הזכוכיות, וכן עצם הידית והזכוכית שנפלו כיון שאינם ראויים לשימוש הרי אלו בכלל מוקצה מחמת גופו ואסורים בטלטול. [שלמי יהודה פ"ד ס"ג, וכתב שם בשם הגרש"א דהידית והזכוכית אינם כדלתות הכלים כיון דצריך אומן לתקנם, ועיין בלקט הלכה עק"ח דלפי המגלת ספר הנ"ל אם הזכוכית חוזרת למקומה בקלות, אין להחמיר מלטלטל המשקפים, במשנה ברורה למעשה עק"ג הביא מהגרש"ד גרוס, דאם נאבד הבורג מותר לטלטל המשקפיים, וגם לכתחילה יכול לאבד הבורג בכדי שיוכל לטלטלם, מאידך בשו"ת קנה בשם ח"א ס"ט כתב דווקא בנאבדו הידית או הזכוכית מותר לטלטלם, אבל בנאבד הבורג לחוד אסור לטלטלם, דהגזירה במקומה עומדת, כמו בספסל שאסור בטלטול ולא חילקו אם יש לו את כל המצטרך לחבר הרגל].

ולדעת הגר"מ סירוטה, משקפיים שנפל מהם ידית או זכוכית, מותרים בטלטול, דאינו דומה לספסל, דספסל יכול כל אחד לתקן בעצמו, מה שאין כן במשקפיים שדרך העולם לילך לתקנו באופטיקה, וכן יש להתיר לטלטל את הידית והזכוכית, כדין דלתות הכלים שאינם מוקצה, ואין לחלק במה

שצריך אומן לזה.

יז. עגלה שנשמטה ממנה אחד הגלגלים בשבת, אסורה בטלטול, כדין ספסל הנזכר לעיל. [שש"כ פ"ח סמ"ה, ובמקום הצורך יכול לאבד את הגלגל כדי שיוכל לטלטל העגלה, ובמגילת ספר סט"ו סק"ו רוצה להקל בסוגי העגלות שהגלגל לא מחובר בבורג, אלא מתהדק בלחיצה קלה, דמותר להחזיר בהם הגלגל, ועיין במאור השבת ח"ב עתק"ז שהביא תשובת הגרש"א דאם נפל הגלגל באמצע הליכתו, מותר לו להמשיך לילך עם העגלה].

יח. עצים ואבנים שייחדם בערב שבת לצורך מלאכה המותרת בשבת, מותר לטלטלם בשבת, ואפילו ייחדם רק במחשבה, וצריך שיתכוין לייחדם לכך לעולם ללא הגבלת זמן, ואם ייחדה רק לשבת אחת, אזי אם הוא דבר שדרכו לייחדו לכך, ויש לו צורך בזה, מותר לטלטלו, וכן בדבר העומד לשימוש חד פעמי, כגון המיידח חול כדי לכסות בו צואה, מועיל ייחוד רק לשבת אחת. [שו"ע ומ"ב שם סכ"ב].

יט. קליפות ועצמות הראויים למאכל אדם, או שראויים לבהמות המצויים באותו מקום, מותרים בטלטול, ואינם בכלל מוקצה. [שו"ע שם סכ"ז].

כ. קליפות של פיצוחים קלויים ומלוחים אינם בכלל מוקצה ומותרים בטלטול כיון שיש אנשים שמוצצים אותם. [שלמי יהודה פ"ז הע' ס"ז בשם הגר"ב זילבר והגר"ש אלישיב].

כא. קליפות ועצמות שאינם ראויים למאכל אדם או בהמה דינם כמוקצה מחמת גופו, ומכל מקום אם רוצה להשתמש בשולחן ולנקותו, מותר לנער את המפה מהם. [ובביה"ל ד"ה מנער, מסתפק אם מותר ליטול המפה ולנערה במקום אחר כגון באשפה, או שהותר לנערה דווקא באותו מקום, וכתב בשש"כ פ"כ סכ"ז דהגם שקליפות ועצמות דינם כמוקצה מחמת גופו, מכל מקום מותר להוציאם מפיו ולהניחם בצלחת, דאין חל עליהם שם מוקצה עד שיניחם בצלחת, ע"ש בהע' פג].

כב. קליפות של ביצים שאינם ראויים אפילו למאכל בהמה טוב יותר לקלפם אצל האשפה כדי שלא יצטרך לטלטל מוקצה. [שו"ת רבבות אפרים ח"ג סרט"ז בשם הרב אליהו אזולאי מחיפה].

כג. אם נתקבצו הרבה קליפות ועצמות על השולחן, ומאוס עליו להניחם כך, הוי בכלל גרף של רעי, שמותר לטלטל אפילו בידו כדי להשליכם לאשפה. [מ"ב שם ס"ק קטו]. ואם הם מונחים בתוך כלי, יניח אצלם כף או מזלג שהם כלים המותרים ויתבטלו הפסולת על ידם וממילא יהא מותר לטלטל את הכלי אנגם. [שו"ת אז נדברו ח"ז סנ"א].

כד. אמנם אם הם מונחים על מפת ניילון חד פעמי, מותר לאסוף את הניילון חד פעמי עם הפסולת ולהשליכם לאשפה, כיון שאי אפשר לנערם במקומם. [חוט שני שם עקכ"ו, ושורש דבריו בחז"א סמ"ח סק"ג, ובה מיושב מנהג העולם שמטלטלים המפה עד למקום האשפה, דכיון שמקפידים מאוד על נקיון הרצפה, נחשב כצריך למקום הרצפה, שהתירו בו טלטול מן הצד].

כה. שברי כלים שאינם ראויים לשום דבר, כתב השו"ע [שם ס"ו] שהם בכלל מוקצה מחמת גופו ואסורים בטלטול, ואם הם נמצאים במקום שיכולים להזיק, מותר לטלטלם, וכתב המשנה ברורה [שם סק"ל] דדווקא שברי זכוכית שמזיקים הרבה, אבל שברי חרס שאינם מזיקים כל כך, לא יטלטלם בידיו אלא ידחפם ברגליו דהוי טלטול בגופו שמותר בכל אופן, ולדעת החזון איש ידחפם ברגליו דרך הילוכו. [כלי מוקצה שברירי שעלול ליפול ולהישר, מותר לטלטלו אם יש חשש שינוקו משבריו, ואין צריך להמתין עד שיישבר ממש, הגרש"ד גרוס, הו"ד במשנה ברורה למעשה ע' קיט].

כו. שקית אשפה שמעלה ריח רע, מותר לטלטלו ולהשליכו למקום האשפה העירוני, כדין גרף של רעי. [שש"כ פ"ב סמ"ה].

כז. שקית חלב שהתרוקנה הוי בכלל מוקצה מחמת גופו, ולכן טוב שלא להוציאה מהכלי על השיש, דלא יוכל אחר כך לטלטלה לאשפה, אבל כשנמצאת עדיין בכלי אין לומר שצריך לנערה מהכלי לתוך האשפה דזהו שימוש שבסוף לוקחים השקית ומשליכים לאשפה ועד שמשליכים אותה לא מקרי עדיין גמר שימושה של השקית. [שולחן שלמה שם ע' לה, ובהע' נא הביא עוד טעם, דטלטולה עם הכד הוי כטלטול מן הצד לצורך דבר המותר שצריך את הכד].

כח. תפוח אדמה חי שאינו ראוי למאכל אדם וגם אינו עומד למאכל בהמות הרי הוא בכלל מוקצה מחמת גופו. [מתוך דברי המ"ב שם ס"ק קכז].

שבת קודש

ספר ויהלום

שיר השירים קדש קדשים אמירת שיר השירים בערב שבת

חולת אהבה

מנהג קדוש בתפוצות ישראל לקרא כליל שבת את מגילת 'שיר השירים' ויש שהנהיגו לקרוא טרם כניסת השבת, באסיפת עם ובאמירה נעימה, ולהתכונן בקריאתה לקראת שבת קדש.

יום השבת הוא יום של חבור ואהבה בין הבורא לבקשת ישראל, ולכן תקנו המקבלים לומר בשבת את פסוקי 'שיר השירים' המדברים בענין זה.

בזהר הקדוש (ח"א צח) מספר שבשעה שלמד רבי אליעזר לרבי עקיבא את סודות שיר השירים, בכה רבי עקיבא מאד, בהביט את פנימיות הפסוקים עד היכן הדברים מגיעים. ובמשנה במסכת ידים (פ"ג מ"ה) מצאנו שהפליג רבי עקיבא בחשיבותה וקדשתה של מגילת שיר השירים: "לא היה כל העולם כלו כדאי כיום שנתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים".

ישקני מנשיקות

המגלה פותחת בפסוקים: 'שיר השירים אשר לשלמה, ישקני מנשיקות פיהו כי טובים ידיך ממין'. זוהי בקשתה של כנסת ישראל המבקשת ליבות לנשיקה של חבה מאת הקדוש ברוך הוא בעת הגאלה, כפי שזכר בני ישראל בעת מתן תורה.

ספור נפלא בהקשר לקריאת שיר השירים ולמעלת הנשיקה היוצאת מפיו של צדיק, ארע עם הרב הקדוש רבי שלמה מראדומסק ז"ע בעל 'תפארת שלמה':

רבי שלמה טלד בעיר וולושצובה שבפולין, לאכיו רבי דב צבי שהיה מגדולי תלמידי החת"ם הקדוש רבי יעקב יצחק מלובלין ז"ע. בעירה זו עברו עליו שנות ילדותו ונעורותיו.

מנהג קדום נהוג היה בעירה, שבכל ערב שבת בעוד השמש באמצע הרקיע, היו בעלי הבתים שבעיר שובתים ממלאכתם, ומכינים את עצמם לקראת השבת והולכת ופורשת כנפיה על היקום.

גם מקומם של הילדים לא נפקד. הללו היו מתלולים להוריהם כשהם לבושים במחלוצות השבת, ומתשבים ליד אביהם. אז היו פוצחים יחד בקריאת מגילת שיר השירים בקול רם ובנעימה ערבה.

כך הכינו את עצמם יהודי העירה לקראת השבת העומדת לבוא.

בין הילדים שישבו בבית הכנסת וקראו את פסוקי שיר השירים, היה הילד שלמה שברבות הימים גדל לצדיק גדול ומפרסם עד שהיה לאחד מגדולי הצדיקים שבדור. הלוא הוא רבנו בעל 'תפארת שלמה'. הוא ישב סמוך לאביו במזרח בית הכנסת, וקרא בקול ילדותי מתוך את פסוקי המגלה הקדושה.

לפתע נפתחה דלת בית הכנסת, כפתח נראתה דמוות ההדורה של היהודי הקדוש מפשיסחא ז"ע שהתארח בעיר, עטור בגדי שידאין ופניו מאירים בקדשת השבת.

הוא צעד בזריזות אל מקומו במזרח בית הכנסת, סמוך למקום מושבו של רבי דב צבי וילדו שלמה, מתעלם מעשרות זוגות העינים העוקבות אחריו בהדרת קדש, והחל לעסוק בהבטותיו הנעלות לקראת השבת.

שוב נשמעה שירת הילדים, מזמרים את פסוקי שיר השירים, מי בקול רם ומי בנעימה שלוח.

מקום מושבו במזרח בית הכנסת, נראה היהודי הקדוש כשהוא זוקף את עיניו ועוקב בענין אחר שירתו של הילד שלמה הקטן.

בכל שחלף הזמן, נכר הדבר ובלט לעין כל: כל מעיניו של היהודי הקדוש נחונים היו בדבר אחד - שירתו של הילד שלמה.

לפתע ננגר היהודי הקדוש ואמר לסובביו: "תקטן הזה אומר שיר השירים כפי שאמר שלמה המלך!"

לא הסתפק היהודי הקדוש בדבריו המרעידים, וקם ממקומו ונשק את הילד שלמה על ראשו.

כעבר שנים רבות ספר בעל 'תפארת שלמה' על תוצאותיה של אותה נשיקה עלאית: "נשיקת היהודי הקדוש על מתי היתה במקום הנחת תפלין, הרגשתה עד שנעשיתי בן שלש עשרה שנים והנחתי תפלין על מקום הנשיקה, אז הבנתי כי נשיקתו היתה כמו הנחת תפלין עלי".

מקרא ותרגום

קריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום

לחבימא ברמיזא

ספור מענין בהקשר לרמז שנים מקרא ואחד תרגום במלה 'שמות', מספר על רבנו החיד"א רבי חיים יוסף דוד אזולאי:

ידוע כי רבנו החיד"א הסתובב בארצות רבות על פני תבל במסגרת מסעותיו, ואף כתב ספר שלם בשם 'מעגל טוב' בו גולל את כל המאורעות שקרו עמו במסעותיו. באחת מנסיעותיו לאיטליה, נסע יחד עמו סוחר יהודי אשר הביא בכליו גבינות מיחדות וטעימות בכמות מרבה, במטרה למכור באיטליה ולהרויח מהן ממון הרבה. כאשר הבחין כי עמו נסע רבן של ישראל, פנה אליו בבקשה שיזאיל להפקיד בידו 'כתב הכשר' על הגבינות, בידעו כי שם רבנו נכבד ונערץ בכל תפוצות ישראל, ואם יזכה וסחורתו תעשר בכשרות שקו, יוכל למכרה בבטחה ובקלות.

אולם רבנו, שלא השגיח על הכנת הגבינות ועל יצורן, חשש שמא דבר אסור יש בהן, כי מי יעיד שנעשו בהלכה? ולא הסכים לתת הכשר לגבינות שביד הסוחר.

אותו סוחר שלא היה ירא שמים, נסה לפתות את רבנו ברצי כסף, ופעל לשכנעו בדברי חלקות וגם בתקיפות, וכאשר לא עלתה בידו, לא הסס, ושכר כמה ברוינים מן הגוים אשר בספינה, שיתנפלו על רבנו באמצע הלילה ויאמרו עליו שאם לא יעשה כרצון היהודי ויתן תעודת הכשר לגבינות, ייצחווהו נפש וישליכוהו אל הים.

היה זה פתח נפש גמור, ומשום כך הכרח רבנו לעשות כרצון הסוחר השפל, ולכתב לו את התעודה המבקשת מה עשה? כתב לו מכתב בלשון זו:

"הנני להעיד כי הגבינה אשר מוכר איש פלוני כשרה היא. הכותב ביום פלוני לסדר 'וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים' בספר שמו"ת".

כך, כשתבת 'שמו"ת' חלוקה בגרשים, הטביע רבנו על גבי המכתב את חתימתו המפרסמת, ומסר את התעודה לסוחר.

כאשר הגיעו לאיטליה, פנה הסוחר לשכונות היהודים, ופרסם כי יש בידו גבינה כשרה למהדרין מן המהדרין, וכתב הכשר בידו מהרב הנערץ החיד"א, המפרסם לאיש גאון וקדוש בכל תפוצות ישראל.

שמעו זאת האנשים וחפצו לרכש גבינות מסחורתו, אך כדי להיות בטוחים בהיאווה אל רב העיר שיבדק אם אכן אמת בפיו.

כנס הסוחר אל רב העיר, שבקש לראות את תעודת הכשרות אשר הצהיר עליה והתפאר בה. הביט הרב במכתב, עבר בעיון על כל תבה ותבה, וראה כי אכן כתב ידו של החיד"א הוא זה, ללא שום פקפוק.

אולם דבר מה טרד את מנתחו. הוא הרגיש שמשוהו אינו כשורה במכתב. לאחר דקות של התבוננות הבין מפני מה לא נחה דעתו: מדוע הצרך החיד"א לכתב שהפסוק 'מתניכם חגרים' בספר 'שמות' הוא כתוב? הרי ידוע לכל שפסוק זה כתוב בפרשת בא (שמות יב יא) כענין קרבן פסח, ופרשה זו בספר שמות היא? וביותר התפלא, מדוע נכתבה תבת 'שמו"ת' עם מרכאות, כביכול ראשי תבות יש כאן?

לפתע, נזכר הרב ברמז הידוע, שהמלה 'שמות' היא ראשי תבות 'שנים מקרא ואחד תרגום', והבין שבודאי לא לחנם הכניס החיד"א רמז זה במכתב.

נשל הרב את החמש לידו, התבונן בתרגום על תבות 'מתניכם חגרים', ומצא שתרגום אוניקלוס 'חריציון' והון אסירין, היות שבשפה הארמית 'מתניכם' הם 'חריציון', ו'חגרים' תרגומו 'אסורין'.

אולם תבות אלו משמעות נוספת יש להן, כי חתיכות הגבינה גם הן נקראות 'חריצים' - חריצי גבינה, כפי הכתוב 'את עשרת חריצי החלב' (שמואל א' יז יח), אלו הן הגבינות העשויות בחריצים, ותבת 'אסירין' יש לפרשה מלשון אסור. אם כך, שמה התבונן החיד"א לרמז שחריצי הגבינה יהיו אסורים במאכל.

מיד צוה הרב על משמשיו שיכלאו את הסוחר וינחווהו במאסר, ואחר שייסרוהו וחקרוהו הודתה על האמת, שהוציא את כתב ההקשר בדרכי רמייה והגבינה אינה כשרה.

כך הצליח רבנו החיד"א למלט עצמו בחכמותו, ולמנע מכשול, שלא תצא תקלה מתחת ידו, והקדוש ברוך הוא שאינו מביא תקלה לידין של צדיקים היה בעזרו, שיקלט רב העיר את הרמז ויאסר את הגבינות באכילה.

מילין יקדין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אבינוצרא שליט"א

מילתא חדתא

חדתא דאורייתא יסוד חדש ונפלא על הפרשה

תכלית ההסתר ללמד לאדם ללכת בכח עצמו

בהסתר פנים ח"ו, הוא הטובה הגדולה בכדי לבוא על ידי זה למדרגה גדולה להתקרב אליו יותר (תשואות חן תולדות ד"ה או).

התרחקות הארון מן המחנה כדי לעורר את בני

וכתב בשם משמואל (תר"ע ד"ה באופן) זהו שאנו מוצאים שהיה ארון ברית ה' מתרחק מבני ישראל בלכתם במדבר כנאמר וארון ברית ה' נוסע לפניכם דרך שלוש ימים והרי הארון היה מורה דרכם ומיישר לפניכם הדרכים, מכל מקום היה מתרחק מהם מהלך שלש ימים [ולשם כך היה מקדים לילך לפניכם כמו שדרשו חז"ל (תנחומא ויקהל ז) 'וארון ברית ה' נוסע לפניכם דרך שלוש ימים לתור להם מנוחה', והיה הורג נחשים ועקרבים ושורף את הקוצין והורג שונאיהן של ישראל], לרמז על התרחקות הקדושה והסתרתה מבני ישראל, כי להיות בני ישראל במדבר היו כולם במדרגה רוחנית גבוהה ונעלה, והיו כל צרכיהם הגשמיים ניתנים להם בדרך נס, והיו ניוונים במזון שמלאכי השרת מסתפקים מהם [כמו שפירש בספר אור המאיר (שלח ד"ה ויספרו) שבדבר זה טעו המרגלים שלא כל אדם זוכה לעבודה זו לתקן את הארציות, וזהו שאמרו (להלן יג לב) 'ארץ אוכלת יושביה' שהארציות מכלה את היושבים בה, אבל באמת זה תכלית בריאת העולם לברר הקדושה בתוך הארציות והחומריות]. וכן כל צרכיהם הגשמיים היו מזוככים ונעלים, אבל מן השמים רצו להכין אותם לכניסתם לארץ, שעיךר העבודה בה הוא לעבוד את ה' מתוך הגשמיות והארציות, ולכן היה ארון הברית מתרחק מהם מעט מעט, כדי להכין ולהרגיל אותם לעבוד את ה' גם מתוך ההסתר והגשמיות. וזהו לימוד גדול למתחילים בעבודת ה' שפעמים שנופלים ממדרגתם, וצריכים להתחזק ולזכור שאין מרחקים אותם מן השמים, אלא שרוצים להרגילם לעבוד את ה' בכוחות עצמם.

מעליו, רק לאחר זמן כשיגדל הוא יבין שדוקא באופן זה התרגל להלך בלי עזרה וסיוע, כך צריך כל אדם לדעת ולהאמין שכל הקשיים הבאים עליו כל תכליתם כדי להרגילו להתעלות בעבודת ה'.

אמר הבעש"ט ז"ל על פסוק (תהלים מח טו) 'הוא ינהיגנו על מות', שהקב"ה מתנהג עמנו דוגמת האב עם בנו הקטן בעת שמלמדו ללכת, שבכל פעם שהתינוק יכול יותר לילך האב מתרחק ממנו, וכל זה הוא לטובת התינוק בכדי שיתלמד להלך יותר ויותר, כך מה שהקב"ה הוא לפעמים אצלינו

ויסעו מהר ה' דרך שלש ימים וארון ברית ה' נסע לפניכם דרך שלש ימים לתור להם מנוחה (י לג). כל יהודי עובד ה' מסתירים לו דרכו מן השמים, וצריך לדעת שכן היא הדרך שעל ידה מתחזק האדם להתמיד בעבודתו ולהוסיף עוז ותעצומות. וכך היה אומר הבעל שם טוב הקדוש ע"ה שהדבר דומה לנוהג שבעולם להרגיל באופן זה ילד קטן להלך בכוחות עצמו, שאביו מוליכו מעט ומסתלק ממנו כדי לנסותו ולהרגילו ללכת בעצמו, ובודאי הקטן מצטער באותה שעה בחושבו שאביו עזב אותו וסילק השגחתו

מילתא דפליאה

משה רבנו זכה לכל דרגותיו בזכות הענווה

והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (יב, ג).

הדרך הנכונה לבוא ליראת שמים על ידי שיסגל לעצמו את מידת הענווה, כמו שאמר הכתוב (משלי כב ד) 'עקב ענווה יראת ה'', ופירש רש"י: בשביל הענווה יראת ה' באה. וכך איתא בגמרא (ע"ז כ:): ענווה מביאה לידי יראת חטא.

מוצאים אנו במשה רבנו ע"ה העניו מכל אדם שהיה מופלג במידת היראה, כמו שאמרו חז"ל (ברכות לג:): שיראת שמים לגבי משה דבר קטן היא, כי לרוב שפלותו וענוותנותו זכה גם ליראת שמים, וזהו הנאמר בדברי חז"ל (ספרי בהעלותך קא) 'עניו מאוד מכל האדם' ולא מהאבות, הרי לנו שהאבות כמו משה רבנו ע"ה בענווה, ועל ידה זכו למידת היראה.

ובזה יבואר גם הלשון 'לגבי משה מילתא זוטרתא', היינו אותם שמתחברים אל משה רבנו ולומדים ממנו לנהוג בענווה ומרגישים בעצמם כ'מילתא זוטרתא', להם ודאי יראת שמים דבר קטן הוא, מאחר ורכשו בעבודתם את מידת הענווה המביאה ליראת שמים.

וכך אמר משה רבנו לבני ישראל (דברים יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה', ותיבת 'מה' רמז למידת הענווה כמו שאמר משה (שמות טז ז) 'ונחנו מה', כאומר, 'מה ה' שואל מעמך' שמבקש הוא ממך להיות 'מה', וכך יבואו אחריה שאר המידות שעל ידי זה תזכה 'כי אם ליראה את ה' אלקיך', ללכת בכל דרכיו, ולאהבה אותו, ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך'.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

בנרות המנורה התגלה אור הגנוז

כולו [כמבואר במדרש (ויק"ר לא ז): אמר רבי חנינא חלונות היו לבית המקדש ומהם היה אורה יוצא לעולם, שנאמר (מלכים א' ו ד) 'ויעש לבית חלוני שקופים אטומים'. שקופות אטומים היו, מקטינות מבפנים ומרחיבות מבחוץ כדי להוציא אורה לעולם]. אבל כשבעוונותינו הרבים נחרב בית המקדש, האור הגנוז נמצא בתורה הקדושה, כמובא **בדגל מחנה אפרים** (בראשית ד"ה וירא) משמו של זקינו **הבעל שם טוב הקדוש ע"ה**, היכן גנז האור ההוא, ואמר שה' יתברך גנז בתורה, ולכן משתמשין צדיקים בכל דור ודור באור ההוא, היינו על ידי התורה שיש בה אותו האור שיכולין להסתכל בו מסוף העולם ועד סופו [וראה בזוהר (שם קמט): ובכל אתר דלעאן באורייתא בלילא חד חוטא נפיק מההוא אור גניז ואתמשיך על אינון דלעאן בה], עכל"ק.

וכתב עוד בזה **במאור עינים** (שמות ד"ה אך דנודע): יש אור הגנוז שנגנז בהתורה וכו', וכמו שנודע זה ממעשים שראינו מבני אדם שזכו לכך, כגון הבעל שם טוב נשמתו בגניז מרומים, שסיפרו עליו כשהיה צריך לדעת שום דבר פרטי, אפילו מענייני בני אדם דבר גשמי, היה מסתכל בהתורה ולומד בה בדחילו ורחימו, ומדבק את עצמו עד שהגיע לאור הגנוז בתוכה, והיה רואה בדבר שצריך לראות.

מפליא לראות דברי **האגרא דפרקא** (אות קעב) שכותב סגולה, כשהאדם אינו מבין איזה דבר בתורה יאמר פרשת המנורה בתורה ויאירו עיניו, המשכיל יבין. ולדברינו יובן בטוב טעם הקשר המיוחד שיש לנרות המנורה עם הבנת התורה.

וראה דברים יקרים שכתב בזה **הנפש החיים** ע"ה (שער ד' פכ"א): 'כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה' (אבות פ"ו מ"א). סתם ולא פירש מה הם אותן הדברים וכו'. אמנם רמז להעדון וצחצוח הנפש באור הגנוז, אשר גם כל מלאכי מעלה וחיות ושרפי קודש ושום נביא וחווה לא השיגוהו כלל עצם עניינו, וכמאמרם ז"ל (ברכות לד): כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא כו'. אבל תלמידי חכמים עצמן 'עין לא ראתה' כו' (ישעיה סד ג), והוא העדן והיין המשומר בענביו וכו', לכן אמר סתם 'לדברים הרבה' שאינו דבר המושג לאומרו ולבארו.

היו הצדיקים מדריכים את בני ישראל בדרך הישר.

בזמן הזה עיקר הקשר באמצעות התורה

ועתה בעוונותינו הרבים שחרב בית מקדשנו, הסתלקה מעמנו גם מדרגה זו של שמיעת בת קול, ואין לנו שיוור רק התורה הזאת העומדת לנו בכל הזמנים, כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב (תהלים צד יד), ועל ידי עסק התורה זוכים להיות מקושרים לאבינו שבשמים ולדעת את המעשה אשר יעשון, וכל הנכתב בספרים הקדושים הרי נכנס בהם פנימיות ושורש קדושתם של המחברים, בבחינת 'הוא היה אומר', ועל ידי הלימוד בהם זוכה האדם להתחבר לצינור המקשר לאבינו שבשמים, וממילא יש לנו שייכות גם ל'אוזן שומעת' שהיתה בבית המקדש השני, ול'עין רואה' שהיתה בבית המקדש הראשון.

כח התורה הנרמז במשנה

ובזה פירש **המגיד מקונוץ ע"ה** את דברי המשנה דלעיל, 'דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים', שהמשנה רומזת לשלש תקופות אלו, 'דע מה למעלה ממך' כלומר הסתכל מה היה בימים קדמונים, 'עין רואה' בבית ראשון שראו בעיניהם באורים ותומים, 'ואוזן שומעת' בבית שני ששמעו בת קול, ומכל מקום גם עכשיו בימי הגלות 'וכל מעשיך בספר נכתבים', על ידי התורה הכתובה בספר זוכים גם להארת העין והאוזן.

כעין זה פירש בעל **ההפלאה ע"ה** (פתחא זעירא אות ז): דע מה למעלה ממך, רצה לומר הבט כמה מעלות למעלה ממך, עין רואה שהם הנביאים, ואזן שומעת המשתמשים בבת קול, ועתה ראה שכל מעשיך רצה לומר שהוא משום 'עת לעשות לה' שלא ישתכחו מעשה המצוות על מכונם והתירו להיות בספר נכתבים.

אור המנורה נגלה לעוסקים בתורה לשמה

מכאן נבין כי כך הוא באור הגנוז שהיה בנרות המנורה. בזמן שהיה בית המקדש קיים נתגלה האור הגנוז דבראשית בנרות המנורה, ומשם יצא אורה לכל העולם

בהעלתך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח ב). כתבו רבותינו ז"ל (זוהר תרומה קסז). בנרות המנורה התנוצץ אור הגנוז מששת ימי בראשית, שעליו אמרו בגמרא (חגיגה יב): אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון, אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנסתכל הקדוש ברוך הוא בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנוז מהן וכו', ולמי גנוז, לצדיקים לעתיד לבוא.

אך כל זה הוא בזמן שבית המקדש קיים שאז מתנוצץ האור הגנוז בנרות המנורה, אך בזמן שאין בית המקדש קיים, מה תהא עלינו. וכי תאמר שאכן לא קיים בזמננו האור ההוא, לא יתכן, כי כבר אמרו חז"ל (זוהר שם קסו): שלולי האור הגנוז לא יכול העולם להתקיים אפילו רגע אחד.

בזמן בית ראשון היתה השראת השכינה בהתגלות בבחינת עין רואה

בהקדם דברינו, הוא ששינינו במשנה (אבות פ"ב מ"א) 'דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים', דהנה בית המקדש הוא מקום חיבור בני ישראל לאביהם שבשמים, והוא כעין צינור המקשר בינינו לבורא העולם באופן תמידי ובלתי נפסק, וביותר בזמן הבית הראשון שהיתה התגלות השראת השכינה בתוכו, והיו רואים עין בעין ששורה השכינה בישראל בבחינת 'עין רואה', ומכוח השראת השכינה זכו שתתגלה הנבואה בבני ישראל, וכן היה הכהן גדול ענוך בחושן משפט על לבו ושואל באורים ותומים כדת מה לעשות, וברוח קדשו ראה והבין את התשובה דרך אותיות המאירות, וזה היה המקשר בין השמים ושמי שמים לבני ישראל.

בזמן בית שני הצטמצם הקשר למדרגת בת קול

אמנם כך נמשך רק בתקופת בית המקדש הראשון, ומאז חורבנו נחסר מאיתנו המדרגה של 'עין רואה', כי בבית השני היתה נסתרת השראת השכינה, ולא זכינו להתגלות הנבואה וגם בטלו האורים והתומים, ובזה הצטמצם הצינור המקשר בינינו לאבינו שבשמים, והיתה ההתגלות בבחינת 'אוזן שומעת', והיו ישראל נענים בבת קול מן השמים, ובשמיעת הבת קול

הרוצה למשול ביצרו יעשה חשבון נפשו

האבן, אמר, איני מסוגל לעשות עבודה זו, זו אבן יקרה מאוד ופחד אני שאכשל בתפקידי, אמר לו המלך, הרי אתה המומחה הגדול ביותר, וכיצד זה תהסס. אמר לו, מכיון שאני מכיר את הערך שלה אינני מסוגל לעשות את העבודה עבור המלך, שכן חוששני שמרוב פחד אחתוך שלא במקום הנכון ואהרוס את האבן. ביקש ממנו המלך, הב לי עצה. אמר לו, עצה הוגנת יש לי בעבורך, לך נא לאדם שאינו מבין ביהלומים כמוני, והוא, מאחר שאינו יודע מהו ערכה של האבן, ילטשה כרגיל והעבודה תצלח בידו.

הנמשל הוא, סיבר הילד את אוזן הצדיק, כשאני בא לעשות חשבון נפש לנשמה, אדם רגיל שאינו מבין בערכה תארך לו עשיית חשבון נפש חמש דקות, אבל אני, מאחר ואני מבין מהו הערך של הנשמה שה' נתן לי, לכן אני מדקדק על כל תנועה ותנועה מה פגמתי בה, קשה לי לשבץ אותה, ועל אחת כמה קשה לי לתקן אותה ולהכינה לשבת בכתר מלכו של עולם.

וכאשר נשאל פעם בעת שנעשה בר מצוה, הכיצד הצליח להחזיק מעמד ולהתגבר על היצר הרע, הרי היצר הטוב אינו נכנס באדם עד היותו בר מצוה, כמו שנזכר כבר וכן גם איתא במדרש (קה"ר ד' ג), 'טוב ילד מסכן וחכם' זה יצר טוב, ולמה נקרא שמו 'ילד' כי אין מזדווג לאדם אלא מבן י"ג שנה ולמעלה. אך לעומתו היצר הרע נכנס באדם מיד עם לידתו. אם כן כיצד היה בו כוח להתגבר על היצר הרע ללא סיוע היצר הטוב.

השיב הרבי מרוז'ין, בכל פעם שבא היצר הרע לפתותו היה דוחה אותו בטענה שאסור לו לשמוע דבריו קודם שיבוא היצר הטוב, שכן ההלכה שאין שומעים דברי בעל דין אחד שלא בפני הבעל דין שני. וכך היה דוחה את היצר הרע בכל פעם עד שהגיע לבר מצוה, אז כבר נכנס בו היצר הטוב ושוב יכול היה לעמוד בעזרת ה' במלחמה וסייע בידיו להתגבר ולהתעלות בעבודת הבורא. כי כשישמע את דברי שניהם יוכל לחשב בדעתו שכר עבירה כנגד הפסדה.

תפלת י"ח תיכף שמבקשים סלח לנו כו' ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח, והרי ספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה אלא אין כאן שום ספק כלל מאחר שבקשנו סלח לנו מחל לנו וכו'. ומה שכתוב 'וחטאתי נגדי תמיד' אין המכוון להיות תמיד עצב נבזה ח"ו, דהא כתיב בתריה 'תשמיעני ששון ושמחה וכו' ורוח נדיבה תסמכני' וכו', ומשום שצריך להיות כל ימיו בתשובה עילאה שהיא בשמחה רבה כנ"ל, אלא 'נגד' דייקא, כמו 'ואתה תתיצב מנגד', מנגד סביב לאהל מועד יחנו' ופירש רש"י מרחוק. והמכוון רק לבלתי רום לבבו ולהיות שפל רוח בפני כל האדם כשיהיה לזכרון בין עיניו שחטא נגד ה'.

דרגות בחשבון הנפש

מסופר על הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ע"ה, שפעם בהיותו ילד, הגיע אחד הצדיקים לאביו רבי שלום מפראהביטש ע"ה (=בנו של רבי אברהם 'המלאך', בנו של 'המגיד ממעזריטש' תלמיד הבעש"ט) והתאכסן בביתם. היו אז בתים קטנים והכניסו את האורחים שישנו עם הילדים. נכנס אותו צדיק לחדר עם רבי ישראל ע"ה שהיה אז בן שש, לפתע הוא רואה את הילד קם ומתהלך אנה ואנה בחדר ולא נכנס למיטתו לשינה. לשאלתו מדוע לא ישן, אמר לו אני עושה חשבון נפש, אמר לו, גם אני עשיתי חשבון נפש, וכבר סיימתיו זה מכבר. שאל אותו הצדיק, על מה יש לך לעשות חשבון נפש יותר ממני, הרי בסך הכל ילד בן שש הינך, ואני רואה אותך כבר שעתיים הולך ושב בחשבון הנפש.

אמר לו רבי ישראל, אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך שהיה לו כתר מפואר ביותר, וקנה בשבילו אבן יקרה עד למאוד. הביאה לאומן שילטשה, יבריק ויצחצח, ואחר כך ישבץ אותה בכתר המלך. אך משראה היהלומן את

והו' מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. (אבות פ"ב, מ"א).

בגמרא (ב"ב ע"ב): דרשו בפסוק (במדבר כא כז) 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון', ואמרו, 'המושלים' אלו המושלים ביצרם, 'בואו חשבון' בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה. 'תבנה ותכונן' אם אתה עושה כן, תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא.

עוד למדו מדברי הגמרא כי גדול כח חשבון הנפש שעל ידו יש כפרה לאדם, שכך ביאר זאת הרה"ק החוזה מלובלין ע"ה (מובא באגרא דפרקא אות לא), 'בואו חשבון' בואו ונחשב חשבוננו של עולם, שיחשב את העוונות שעשה ויראה עד היכן הם מגיעים, ובזה 'תבנה ותכונן עיר סיחון', שכאשר מחשב חשבון נפשו ושב בתשובה מציל את כל גופו הנקרא 'עיר קטנה' (נדרים לב:), ונקראת 'עיר סיחון' שכבר היה אצל עצמו לאחר ייאוש והיסח הדעת מחמת ריבוי העוונות, אך מכיון שמחשב חשבון נפשו מציל את העיר האבודה בעיניו.

עוד אמר הרה"ק החוזה מלובלין ע"ה (שם), שהדבר נרמז בפסוק (תהלים צ ד) 'כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור', כי 'שנים' הכונה לחטאים כמו שכתוב (ישעיה א יח) 'אם יהיו חטאיכם כשנים', אם כן 'אלף שנים' הכונה ריבוי חטאים באופן נורא, אבל אם ריבוי חטאים זה יהיה 'בעיניך', כלומר, אם תסתכל 'בעיניך' עד כמה העויות וחטאתי כמאמר הכתוב (תהלים נא ה) 'וחטאתי נגדי תמיד', אזי כל העבירות יהיו 'כיום' אתמול כי יעבור'.

ואין הכונה שחשבון הנפש יביאנו לכלל עצבות חלילה וחס, רק הכונה כמו שפירש בעל התניא ע"ה (אגרת התשובה פ"א) את הנאמר 'וחטאתי נגדי תמיד': להיות נכון לבו בטוח בה' כי חפץ חסד הוא וחנון ורחום ורב לסלוח תיכף ומיד שמבקש מחילה וסליחה מאתו יתברך, בלי שום ספק וספק ספיקא בעולם. וכמו שאנו מברכין בכל

אֶלְדָּנוֹת

לְעֵלְמָנוּ עֵבֶת

כָּלֶשֶׁת בְּהַעֲלֵתָהּ

כס"ז, ע"א, רצ"ז

אברם' להרה"ק המגיד מזאלזיץ זיע"א.
הפטרות שבת תשובה.

השטות עצמה נעשית כשיטה

כתב ב'מכתב מאלהיו' (עמוד רלו): האדם חוטא ברוח שטות ואחר כך חוזר אליו שכלו ומתחרט. כאמרם ז"ל רשעים מלאים חרטות, אבל כיון שעבר ושנה נעשה לו כהתר, כי אז רוח השטות קובעת את עצמה בשכלו והשטות עצמה נעשית כשיטה. ידוע לי מעשה באחד שסבל הרבה ממחלת הספרות, ואהב מאד אכילת דברי מתיקה, והוא לא עמד בנסיון והתחיל לאכל שוקולד. בתחלה התמרמר על עצמו בידעו שממית עצמו באכילה זו, אך כשעבר ושנה גם שמח בזה באמרו אכול ושתה כי מחר נמות. וכן היה שמת במשך שנה וחצי. הנה התשובה באה רק על ידי שתסור אותה רוח השטות לרגע, אבל כשהאדם שונה בעברה ונעשית לשיטה קבועה הרי אין עוד מקום לתשובה.

'שעשינו בסכלות וטפשות'

ספר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זיע"א ששמע מחסיד אחד ששמע מזקנו הרה"ק ה'יטב לב' זיע"א שפרש בפרשת בהעלתך (במדבר יב, יא) ויאמר אהרן אל משה בי אדני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו, דתבת 'אשר נואלנו' מיתר לכאורה. אך בא להצדיק אותנו שאף שהאמת הוא שחטאנו, אכן לא עשינו זאת בחכמה, דאין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, וזהו שנאמר 'אל נא תשת עלינו חטאת', והטעם 'אשר נואלנו' שאנחנו מודים שעשינו בסכלות וטפשות.

(ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

של מעלה:

בא הכתוב לסדר כל בחינות הנהגות הענין, וללמד שבחן של ישראל שהיו חפצים באשר יחפץ ה', והתחיל בענין אריכות זמן החנייה ואמר כל ימי אשר ישכן הענין יחנו פרוש יחנו יחפצו לחנות, ולזה לא אמר חנו בני ישראל שיהיה נשמע שעשו לצד ההכרח מהמנהיג, והוסיף לומר 'ובהאריך' וגו' לומר שאפילו יאריך כל כך ימים רבים אף על פי כן יחנו. ואמרו 'ושמרו' וגו' לומר כי מלבד שהיו חונים כל זמן וכו' עוד מודיע כי לא היו עושים הדבר לצד שהיו חפצים בשבת ולא בהלוק אלא לצד שמירת דבר ה', והוא אמרו 'ושמרו' וגו' הגם שהם ימים רבים, ואמרו 'ולא יסעו' ולא אמר 'ולא יסעו', לשלל בחינת החושב כאלו אמר ולא יחפצו לסע.

חוטא מפני רוח השטות

איתא מרבנו אור שבעת הימים רבי ישראל בעש"ט זיע"א, על הפסוק 'נשא עון' - 'עד היכן הוא נושא, עד בואו אל החכמה', כי אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, וכשבא שוטה לפני החכם ומדבר דברי שטות, שוחק החכם ושמח וממילא נמתק.

ואמר הרב מקאלביטוב כששמע דבר זה הוא הבין את המעשה אשר ראה שאיש אחד זקן בא לפני הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זיע"א לקבל תשובה, ואמר לו שיכתב כל מעשיו הרעים על נייר, ויביא הנייר לפניו, וכן עשה האיש. הלך לביתו וכתב על הנייר והביא לפניו, וכאשר הביא לפניו אמר לו המגיד: לך לביתך וכן עשה. ואח"כ קרא את הנייר וכל מה שהיה קורא היה מחיך ומשחק על כל דבר ודבר. וכהיום אני מבין (ברית

בטל רצונך מפני רצונו

מעשה בהרה"ק מהר"ש מסלונים זיע"א, בעל דברי שמואל, שדברו נכבדות באחד מצאצאיו, והיה חוכך בדעתו אם לעשות השדוך או לחדל, מאחר שאליו דבר יגב כי יש חסרון דמינכר בהצעה זו, אלא מי יודע אם לא מה יצא הדבר.

פתח וקרא בהתרגשות רבה: רבונא דכולי עלמא! אם אכן זה רצונך שאעשה השדוך הנוכחי, הרי שזה גם כן רצוני, רוצה אני בכך בכל לבי, אלא שאלתי ובקשתי: תן לי ברחמיך אות וסימן שאדע בברור כי זה רצונך. וכשיצאו מפיו בקול גדול המלים 'אם זה רצונך' רוצה אני גם כן בכך, 'וייל איך אויף אזוי', הרגישו השומעים בכל חושיהם כי אמנם אין הוא מקבל עליו את הדין גרידא, אלא שבאמת הנו רוצה בכך, אין לו שום חפץ עצמי כלל מלבד הרצון באשר ירצה יוצרו.

וכשקרבו רגעי האחרונים של החסיד שבכהונה רבי צבי חנוך זצ"ל מבנדין, בעל 'זכרון פאר', בליל שבת קדש אחרי הסעודה, ו' באדר תרצ"ה, שמעו אותו קורא: אבא רחמא, אבא מתיקא, אם זה רצונך - אזי שיהיה כמו שאתה רוצה. ובמלים האלה פרחו נשמתו למרום (מסוד שיח חסידים' עמוד 271).

שבחן של ישראל

על הפסוק (במדבר ט יח-יט): 'על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו כל ימי אשר ישכן הענין על המשכן יחנו. ובהאריך הענין על המשכן ימים רבים ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו', פרש רבנו ה'אור החיים' הקדוש זיע"א שבה הכתוב ללמד את שבחן של ישראל שבטלו רצונם מפני רצון הקב"ה ויחפצו לחנות ולנסע כרצון

חידון אֶלְדָּנוֹת - נושא פרסים באיזה הקשר מזכרים ששה ירקות בפסוק אחד?

פתרון החידה - פרשת כי תשא:

ש. מהו החפץ שמושמד בפרשה זו בארבע דרכים שונות, ומהו? ת. העגל נשרף, נטחן, נזרה במים ונשתה על ידי בני ישראל (שמות לב, ב).

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת כי תשא:

ה' ישראל חן מבני ברק.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו אי"ה בגליונות הבאים

הפותרים נכונה יכנסו להגרלה אי"ה על סידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר". את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני

למספר פקס: 077-470-26-81

או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון.
בראש הדף לציין "עבור חידון לנוער".

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה
מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון ל"ד

פרשת בהעלותך | תשפ"ה

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

נוהג היה הגאון ר' שמשון פינקוס זצ"ל לרדת אל העם שבשדות, להסתובב בין המושבים שבנגב ולזלף טללי תחייה רוחנית על הלבבות הכמחים לכך, להכות בחיבה על קודקודם של תמימי הדרך בני המושבים ולומר להם: 'גדלו, אתם יכולים!' ויהי היום, נקלע הרב פינקוס לאחד המושבים בסביבה והתארח בצל קורתה של אחת מנשות המקום, בת ישראל כשרה וחסודה שהליכותיה והשגותיה התעלו טפח וטפחיים ויותר מעל חיי החולין של המושב, והדבר היה לפלא בעיניו - מה היא עושה שם?

הוא ניסה לגשש בעדינות, להתעניין בקורותיה, והתברר שפרץ לדלתות תפוחות.

סכר הדמעות שהיה כלוא בעיניה במשך שנים כמו קרס באחת, ואלו האחרונות זלג מעיניה בזו אחר זו, נותנות דרוור לכבי שהיה עצור שנים, כבוס בעמקי הלב.

'עברה תמימה הייתי, בת 'בית יעקב' שזה עתה נישאה' החלה האשה לגולל את סיפורה האישי, 'כשהוצע לי שידוך שעצם העלאתו לסדר היום הסב לי קורת רוח והתרגשות מרובה. בחור חמד, מתמיד עצום וכן עלייה הנמנה על הניצבים בכותל המזרח של ישיבתו, ומה עוד יכולתי לאחל לעצמי?'

הרב פינקוס קימט את מצחו, מנסה להבין איפה ומה השתבש. 'יום כלולותי היה היום המאושר בחיי' התירה בלעג, התסכול שוצף ממנה, 'אלא שמתברר כי היה זה אכן כך - משום שאחריו לא זכיתי לחוש כלשהו, לא כמו שרציתי.'

הבעל המתמיד, מסתבר, היה כזה כל עוד היה בשוק השידוכים. הוא סיגל לעצמו הליכות של בן תורה, עטה על פניו ארשת צדקנית ועשה רושם של מתמיד שאין דומה לו, אך למעשה התברר לה להוותה כי הכל היה משחק, העמדת פנים נלעגת.

'אינני מסוגל ללמוד יותר!' הכריז הבעל ביום בהיר, או סוער - לטעמה. העובדה שהיה זה בסך הכל שבועיים אחרי החתונה, כמו גם הנחרצות שבהכרזה המתריסה, קוממו אותה והכו בה בעוצמה שלא הכירה.

'מה?!' זה כל מה שהצליחה לחלץ מגרונה. והוא, בשלו. מאז ומעולם היה קשה לי ללמוד, האותיות כמו רקדו מול עיניי והריכוז היה ממני והלאה, ואני לא ממשיך יותר' הוא חתם את דבריו בחבטה עזה, טורק את כריכת הגמרא ומותיר בלב רעיוות הצעירה קרע פתוח ומדמם.

'אז... מה תעשה?' ביררה בחשש, והוא היה מוכן לזה: 'אצא לעבוד במשק, חד וחלק.'

'וזהו, מאז הוא על הטרקטור, כמו הפכו ליחידה אחת' היא בכתה את החיים שחלפו לריק, את השנים שהפכו אותה לעקרת בית כפרית, 'במקום שאזכה לבעל גדול בתורה - קיבלתי איכר גס ונבער.'

בכי בלתי נשלט פרץ ממנה באחת, שוטף את החלל, 'כבוד הרב, איך אוכל להטות את לבבו לתורה הקדושה?'

הרב פינקוס היה סלע איתן של אמונה וביטחון, דבקות בבורא העולם וקרבן אלקים, ואת העוצמות הרוחניות הללו הוא העביר הלאה, לצאן מרעיתו וגם לעם שבשדות.

'התפללי על כך!' הציע בפשטות, 'תקרי את השמים, תבכי לפני אבא הגדול והנורא שרק בידו לשנות את המצב ולחולל תמורה בלב בעלך.'

הרב הוסיף להרעיף עליה טללי נוחם, ועזב את הבית. בדרכו החוצה עוד הספיק לשמוע את נהמת הטרקטור, לראות את הפנים המגושמות וצוואת ביעף.

האשה מצדה קיבלה את הדברים כפשוטם, והחלה במשימת חייה.

היא התפללה, והתחננה. והעתירה. ובכתה. הרב אמר להתפלל, והיא מתפללת.

המשך בעמוד ב'

ומטמין כליו כנ"ל, אז הקדוש ברוך הוא רואה שמכיר כבודו ואז אומר אני פוסל וכי. מה שאין כן אם אינו מטמין נראה שאינו מכיר כבוד המלך, אם כן הקדוש ברוך הוא אינו פוסל כנ"ל, ויש לו מלאכי עליון המהללים שמו הגדול והנורא. וזה הוא בחינת התפילה באמת (קול שמחה).

"וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טִמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשֹׂת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֶהֱרֹן בַּיּוֹם הַהוּא" (ט, ו).

דרשו בש"ס שם (סוכה כה, א) 'וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טִמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם, מי היו, נושאי ארוננו של יוסף היו. והענין דכתבת' במקום אחר כי בחינת יוסף המוסף שלימות בכל יום הוא טהור מטמא, כי טהרה של אתמול נחשב לו היום לטומאה וכי, יעו"ש.

ובזה יובן, 'וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טִמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם, כי התפלה נקראת נפש, כמ"ש (שמואל א. טו): 'וְאֶשְׁפָּךְ [את] נַפְשִׁי וגו'', ומצד שהיו נושאי ארוננו של יוסף, למדו מבחינת יוסף להוסיף שלימות בכל יום, ומחמת זה חשבו נפשם טמאים לנפש אדם, ולא יכלו לעשות הפ"ה ס"ח שהוא התפלה, שיהי' ביום ההוא, בטהרת המחשבה שנק' יום ההוא כנודע.

והתקנה לזה, שיתחברו ויתקברו עם בעלי הצורה שתאה עבודה שבלב כנ"ל, לכך ויקרבו לפני משה ולפני אהרן, כדי להתחבר עמהן. וז"ש (פסוק ז): 'לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקָּרִיב אֶת קַרְנִי ה' בְּמַעַדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' (תולדות יעקב יוסף).

הגה"ק ר' שמעון סופר בעל 'התעוררות תשובה' זי"ע כ"א סיון תש"ד

הילולא דמרי עלמא

בעלי הילולא ועבודת התפילה

"וְכִי תִבְאוּ מִלְחָמָה וגו' על הַצָּר הַצָּר וגו' אֲתֻכֶּם וְהִרְעַתֶּם בְּחֻצְרֹתֵי וּבְנִיבְרֹתֵי לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם: וְכִי תִבְאוּ מִלְחָמָה וגו' וְהִירְעַתֶּם וגו' וְהִירְעַתֶּם לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (י ט - י).

יש לומר, הנה בעת צרה אם קוראין להקב"ה ותוקעין ומריעין, הקדוש ברוך הוא ברחמי זוכר לטובה ומושיע, אבל באמת גם ביום שמחה והצלחה צריכין להתפלל ולהריע, כי אם גם נדמה לנו להצלחה ולטובה, אבל הנסיון מלמד שהרבה פעמים בא מזה צער ויגון, על דרך דכתיב (קהל ה, יב): 'עֲשֹׂר שְׁמוֹר לְבַעְלֵי לְרַעְתּוֹ, ולפעמים מה שנראה לנו לצרה משתלשל מזה טובה גדולה... וזה כ"י תבאו מלחמה בְּאֵיְבָכֶם וגו' וְהִרְעַתֶּם בְּחֻצְרֹתֵי, וגם וְכִי תִבְאוּ מִלְחָמָה וגו' וְהִרְעַתֶּם בְּחֻצְרֹתֵי וגו' וְהִרְעַתֶּם בְּחֻצְרֹתֵי וְהִירְעַתֶּם לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם" (שיר מעון להגה"ק ר' שמעון סופר).

תיכף הניעו ראשם לשלילה מוחלטת. הם היו בקיאים היטב במצבו הרפואי, כמו גם בהגדרה הקודרת שלא צפתה כל שינוי במצב הראייה שלו, ונקל היה לשער כי זו האחרונה לא שבה אליו במפתיע.

אך בכל זאת, הרב שם לב לכך שאי מי נכנס לחדרו, והדבר אמר דרשני.

בחינה קצרה של היסטוריה שקדמה לכך שפכה אור על הנעשה, וזיכתה את בני הבית במנה גדושה של מוסר השכל ולקח מעורר.

היה זה המשרת הגוי שנכנס לחדר, ואבוי - בעת שקרא הרב קריאת שמע!

הגאון, בחושי הרוחניים המחדדים שהקנו לו ראייה רוחנית זכה וטהורה, חש בכך על אתר. הוא הרגיש תיכף שהקדושה בחדר הוכתמה, נפגעה, ולהמשיך לקרוא כך קריאת שמע ולקדש את שמו יתברך בנוכחות אותו נכרי - הרי לא יעלה על הדעת!

"תלמידי חכמים" העידו חז"ל (שבת קנב, א) - "כל זמן שמזקינין - חכמה נתוספת בהם". והוא הדבר ליראת חטא ודבקות עילאית בבורא כל העולמים, הניכרת ביתר שאת ועזו בקרב תלמידי חכמים באים בימים.

העדות המפעימה הבאה אודות הגה"ק ר' שמעון סופר, מלמדת אותנו עד היכן הדברים מגיעים וממחישה היטב את התופעה המופלאה המכונה 'זקני תלמידי חכמים'.

זכה הגאון ר' שמעון לאריכות ימים מופלגת, אולם בערוב ימיו הלך ונחלש כח ראייתו, עד כדי כך שנדרשו סובביו להציג לפניו כל אדם שנכנס לחדר בשמו, היות ולא יכול היה לזהות את הבאים לחדרו בנחות עצמו. לא זו בלבד, אלא שלעתים אף לא היה מבחין כלל בכניסתו של אי מי לחדרו, מפאת קוצר הראייה בו לקה.

דווקא משום כך היה הדבר הבא לפלא בעיני בני הבית.

'הרב רואה?' הם תהו בינם לבין עצמם, אולם

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"דָּבַר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתְךָ אֵלָיו בְּהִעְלֹתְךָ אֶת הַנֹּתֶר אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יֵאָדְרוּ שְׂבַעַת הַנְּרוֹת" (ח, ב).

במדרש (במדבר רבה טו, ח): 'למה הדבר דומה, למלך שהיה לו אוהב אמר לו המלך תדע שאצלך אני סועד אלא לך ותקן לי כו', הלך אוהבו והתקן מטה של הדיוט כו', כיון שבא המלך באו עמו כו'. מנורות של זהב כו', כיון שראו אוהבו התבייש והטמין כו', אמר לו המלך לא אמרתי לך שאצלך אני סועד למה לא התקנת לי כלום, אמר לו אוהבו ראיתי את כל הכבוד הזה שבא עמך ונתביישתי והטמנתי כו' שהיו כלי הדיוטות, אמר לו המלך חייך שאני פוסל את כל כלי שהבאתי ובשביל אהבתך לא אשתמש אלא בשלך'.

הענין הוא, שכך הוא האמת שהאדם צריך להכין את עצמו לתפלה ביראה ואהבה וקדושה רבה בכל יכולתו וזה הוא הכלים שיכין לסעודת המלך. וכיון שבא להתפלל, היינו שבא המלך נופל עליו יראה גדולה ובושה, כי רואה כבוד המלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ויודע שהוא בריה שפילה אפילה עומד בדעת קלה ומעוטה לפני תמים דעות ומחמת הבושה הגדולה הוא מטמין הכלים שלו, היינו שאינו יכול לפתוח פיו להתפלל וכך הוא ענין של התפילה... אך אם האמת הוא שנופל עליו בושה

לציבור בתפילת המוסף.
רואה זאת אדם, ולבו מצטמק
בעלובו. פניו מתכרכמות, פניו
מסמיקות ומחורירות לסירוגין והווייתו
כולה זועקת חמס. הייתכן?

אך הנה, נקרתה לפניו הזדמנות
מיוחדת במינה לדבוק במידותיו של
איש האלקים ולקנות מעט מהתכונה
הנאצלת שטרחה התורה הקדושה
לציין לדורות: להיות 'עניו מאד מכל
האדם אשר על פני האדמה'.
משה רבנו, כידוע, התייחד בתכונה
נוספת שייצגה למעשה את כל מהותו.
בפרשת וזאת הברכה מובא הפסוק
הבא, המהווה כעין הספד (דברים לו, ה):
"וַיָּקָם שֵׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם
עַל פִּי ה'".

משה רבנו היה העניו מכל האדם
אשר על פני האדמה, וזכה לתואר 'עבד
ה''. נקל לשער שיש קשר בין הדברים.
עבודת ה', ובמיוחד בעבודת התפילה
המתייחדת יותר מכל בהיותה 'עבודה',
דורשת מהאדם לוותר על גאוותו
ולבחור תחת זאת בשפלות בך. רק
כך ניתן לבוא לפני הקב"ה ולהתייצב
לפניו, לפתוח פה ולומר את שבחיו
ותפארתו, לבקש ולהתחנן.

הנה נשכיל לקחת מידה טובה זו,
לבוא עמה לפני קוננו ולזכות לקרבת
אלקים.

מסופר אודות אחד מגדולי הדורות,
אשר בשנת האָבֶל על אביו עשה כל
מאמץ לזכות את עם ישראל ב'אמן'
'ואמן יהא שמה רבא', קדיש וקדושה,
והכל כדי לפעול לטובת ועילוי נשמתו.
ביום מן הימים נקלע אותו גדול
לבית כנסת בעיר זרה, שם הכירו אותו
בני המקום מתוקף מעמדו ושמו שיצא
לו, אולם העובדה שהוא בעיצומה של
שנת האבל על אביו נשמטה מידיעתם.
מה שהביא לכך שלא חשבו לכבדו
לגשת להתפלל לפני העמוד.

הרב מצידו היה בטוח כי עמוד
התפילה פנוי, והוא נערך בכבוד ראש
לפתוח בתפילה.

תוך שהוא עושה צעד ושנייה
לעבר התיבה, נכח לראות כי אחד
מבני הקהילה עושה כמותו ואף הוא
מחיש פעמיו אל העמוד. מחשבה קלה
העלתה כי ככל הנראה הלה אוזח אף
הוא בשנת האָבֶל על אביו או אמו,
שמה 'אראצייט' יש לו, ולפיכך הוא
ניגש לעמוד.

אולם לא זו אף לא זו. מתוך שברי
משפטים שמעם סביבו התברר כי אביו
ואמו של אותו אדם ערודים בחיים, וכל
דרישתו להתפלל לפני התיבה הינה
בשל יום השנה לקרוב משפחה רחוק
אשר לו צאצאים, בנים ובני בנים
המתפללים לפני העמוד לעילוי נשמתו
במקומות מושבותיהם השונים.

למרות זאת, אותו גדול התעלם
לחלוטין מהמידע החדש. תיכף ומיד
עצר הרב על עמדו, נותר במקומו
והחל בתפילה במתיקות והתלהבות
כדרכו, ללא רמז קל לכך שזה עתה
ויתר על זכותו ההלכתית המובהקת.
לתהילה אחד המקורביו אודות כך,
הבהיר חד משמעית: 'הווייתו - מסב
נחת רוח גדולה בהרבה לאביו, הרבה
יותר מאשר התפילה לפני העמוד!'

אם נתבונן בעבודה שבלב זו
תפילה, כמו גם בעבודת הקרבנות
אשר כנגדה נתקנה, נשים לב לפרט
מעניין החוזר על עצמו שוב ושוב.
עבודת הבורא יתברך בביתו הגדול
והקדוש וכן גם בבית מקדש מעט,
רצופה מחוות גשמיות כמו קידה,
כריעה והשתחויה.

עצם ההתייצבות מול קונה השמים
והארץ והעבודה היוקדת לפניו,
מסתבר, יש בה לא רק רתיחה פנימית
ושלהבת יוקדת של אהבת ה' ויראתו
הטהורה, לא רק שבח והודיה לצד
בקשה ותחנונים.

יש בה, לא בנוסף כי אם כחלק
בלתי נפרד משאר חלקי העבודה,
הכנעה אינסופית לפניו זה שאמר והיה
העולם, אותו אבא גדול שבשמים
אשר לצד הקרבה הנוראה שאנו
זוכים והזכות הכבירה לעמוד לפניו
ולהשיח את לבנו כדבר איש אל רעהו
- אנו נדרשים לעשות זאת בהכנעה
הנדרשת ובשפלות בך והתבטלות
מוחלטת.

לצורך יישום העבודה הנעלית הזו
בפועל נדרשת תכונת יסוד, הנזכרת
בפרשתנו בקצרה (יב, ג): 'וְהָאִישׁ מֹשֶׁה
עֲנִי מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי
הָאֲדָמָה'.
אך כאן יש מוקש, אתגר בפני
עצמו.

הרה"ק ר' אליעזר בעל 'נועים
מגדים' עומד בביאורו לפסוק על דיוק
לשון הכתוב: 'עניו מאד מכל האדם',
ואלו דבריו: "הענוה לפעמים באה
לאדם בחושבו פחיתותו נגד רוממות
הקדוש ברוך הוא, אבל לא נגד אדם.
ומעלת משה רבינו ע"ה שחשב עצמו
כאין מכל האדם, ואפילו נגד בני אדם
היה חושב עצמו כאין ואפילו כנגדם
היה עניו".

מהעבודות הקשות שבמקדש היא
הטמעת תחושת האפסות מול כבודו
יתברך, ההכרה ברוממות הבורא
ומיעוט דרגתו כבני תמותה וקרוצי
חומר.

אולם גם אם ירכוש האדם ברמה
מסוימת מידה זו, אף אם יצליח בדי
עמל לזכך את נשמתו ולהעפיל לדרגה
בה הוא חש אין ואפס אל מול בוראו,
עדיין ניצב לפניו אתגר בפני עצמו
בכל הנוגע להכנעה בפני בני אדם,
לענוה הנדרשת כלפי פחותי ערך
שכמותו.

בית הכנסת מזמן לאדם הזדמנויות
רבות מספור להילחם על כבודו ויקרו,
ומאידך הזדמנויות יקרות מפז לוותר
על גאוותו ולנהוג בענוה הראויה.
הנה עומד לו הגבאי לצד הבימה,
קולו נישא ברמה והוא מכבד את
פלוני, ואת אלמוני, את זה שרק אתמול
השיג את גבולו בעסקים ואת רעהו
שאך היום בבוקר החמיץ לו פנים.
אחד מקבל 'פתיחת הארון', אחר זוכה
לעליית 'שישי' המכובדת ואילו שלישי
נקרא לכבד את ה' מגרנו ולהנעים

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי נתן מנדל פומרנץ שליט"א

המשך מעמוד א'

היא הזילה דמעות כמים בכל רגע נתון,
פנתה לאבא שבשמים הכל יכול ודפקה על
שערי שמים בתחינה כואבת, מדממת. 'אנא,
פתח נא את לב בעלי וקרב אותו לתורה
הקדושה! כך יום אחר יום, שבוע אחר שבוע.
חלפה תקופה, והנה הזדמן הרב פינקוס
שוב לאותו מושב.

כשעיניו מושפלות במבוכה, הועיד את
פעמיו לאותו בית צנוע. בורר את מילותיו,
מבין שיתכן והפעם יזכה לפגוש דווקא את
מושא הכאב - הבעל הטרקטוריסט שהפך
את חיי אשתו למסכת רצופה של ייסורי רוח
ונפש.

מה יענה לה? כיצד ינחם אותה?
החליט הרב לפנות ראשית לבית הכנסת,
לשאת תחינה לפני הקב"ה שיעניק לו את
המילים הנכונות וינחהו בדרך ישרה.

'שלום עליכם!' יד שלחלה אליו ביראת
כבוד, יד שעד לרגע זה התנופפה במרץ
למדני והיתה שותפה מלאה לניתוח עמוק
של סוגיא מורכבת. יד של אברך משי בעל
ארשת טהורה, זכה אך מוכרת להפליא.

'זה... אתה?!' הרב היה המום, אולם את
התהייה לפשר היעדר הטרקטור ומחיקת
הפרצוף הבשרני והמגושם שהיה כאן עד
לפני כמה חודשים - חסך ממנו.

קרבת אלוהים

לאדם של גדולי הדורות

שמו היה יכול להישאר עלום, לא
מוכר, אלמלא היה בנו מרעיש את העולם
בקדושתו ועומד לישראל כאחד מענקי
הרוח שבו וממאורי הדורות כולם.

לא הוד חיצוני לו ולא הדר הנראה
לעין, איננו מתהדר באצטלא דרבנן ואף
אינו משמש ככלי קודש ובעל משרה רמה.
הוא אינו מפורסם כלמדן גדול ובין פשוטי
העם מושבו, אי שם ביריכתי בית הכנסת.
ר' שבתי כורך ספרים.

אולם לימים יזכר שמו ויחקק בזכרון
האומה, בתור אביו של קודש הקודשים
'הרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע, הרבי ר'
ישראל בן ר' שבתי כורך ספרים.

היה זה כאשר נפגשו שני שרפי מעלה,
הלא הם הרה"ק מקאז'ניץ וסגנון של
ישראל הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב,
נועדרו לשיחת חולין של תלמידי חכמים
שכל כולה צריכה תלמוד ואף מלאכי
מרום מטים לה אוזן ביראת כבוד.

'אמרו נא' פנה הרה"ק מברדיטשוב
למגיד מקאז'ניץ, 'הידיעתם מהי הזכות
הכבירה בגינה זכה אביכם להביא אתכם
לעולם?'

בתגובה מנה המגיד כמה וכמה עובדות
והנהגות, הליכות נאות ומעשים טובים.
אולם הרבי מברדיטשוב דחה את ההצעות
השונות, לא זו אף לא זו. המעשים
שהוזכרו כולם אהובים, ברורים ומליצים
ישר, אולם על מנת להאיר את העולם עם
בן קדוש כזה נדרשת זכות נעלית בהרבה,
גבוה מעל גבוה.

כאן פתח המגיד ושייתף באשר אירע
באחת השנים.

חייט היה בעיירה, לא צדיק גדול ולא
בעל-עבירה קטן, אשר כל קשר בינו לבין
תורה ועבודה היה ארעי ותלוש בעליל. כל
הליכותיו כמו גמרו אומר להתריס כלפי
אביו שבשמים, חוטא ומחטיא לתאבון
ושמא להכעיס.

אותו חייט, כדרכו של עולם, היה
בקשר קרוב עם הפריץ המקומי ונמנה על
חוג מקורביו. הוא תפר את בגדיו ובגדי

צעדיו הפכו מאושיים בהרבה, כמעט
קיפצו בעליזות במשעולי המושב בדרך אל
הבית - שכפי שראה זה עתה השתנה מן
הקצה לקצה.

'ספרי נא' פנה אל האשה ברוך, 'כיצד
חלה תמורה כה משמעותית בלבך?'

האשה לא הבינה. הרב מתפלל?
'הרב אמר להתפלל' ציינה את המובן
מאליה, 'והתפללת'.

כאן סיפרה האשה על התפילות והדמעות,
הבכיות והתחנונים, וגם על הישועה שבאה
כמו משום מקום והפציעה כמו קרן אור
באפילה בקודרת.

לא חלף כי אם זמן קצר מאותו ביקור
ומעת שהחלה להתפלל מעומק לבה, והנה
פונה אליה בעלה, סתם באמצע יום שגרתי.
'יש בבית הכנסת שיעור' ביקש את רשותה,
'אוכל להצטרף אליו ולשוב הביתה מעט
יותר מאוחר?...'

מכאן והלאה הכל היסטוריה, כמו שאוהב
המשפט הידוע לגרוס, אולם במקרה הזה
מדובר אכן בהיסטוריה של ממש, אי אז
לפני אלפי שנים, אותה זקקה המובאת
בפרשת השבוע (י, ט) ואשר יקרה בלב האשה
התמימה במשך כל התקופה, בכל תפילה
ותפילה: 'לָמָּה נִגְרַעְתִּי?'

משפחתו, השתתף במשתאות שערך
מפעם לפעם וליחך את פנכתו ללא הרף,
מזנב אחרי ומצפה לתמורה הגונה על
יחסו המחניף.

התמורה, מתברר, הגיעה בזמן לא
צפוי.

הימים הנוראים, בהם עורך כל יהודי
את חשבון נפשו ומתייצב בראש מורכן
ושברון לב לפני קונו, מצאו את החייט
בעיצומה של גחמה חדשה. הוא היה
נחוש לגשת לפני התיבה בימים הנוראים,
לסלסל בגרוננו ולנצל אי אלו כישורים
מוזיקליים שחשב שיש לו.

לא הועילו ההסברים כי בימים אלה
בפרט, ובשאר ימות השנה בכלל, על
שליח הציבור להיות ירא חטא ומורם
מעם. הוא לא השתכנע מהתחנונים
וההצטרות. הוא חפץ לשמש כחזן, וזהו.

הפריץ, מתענך על החנופה התדירה
של החייט, התייצב כמובן לצידי. ונגד
הפריץ, מיותר לציין, לא היה מה לעשות
או להתנגד. החייט ייגש לעמוד, וזו
עובדה מוגמרת.

אבל מה, הראש היהודי לא נח. ישבו
בני העיירה וחשבו, ותשועה ברב יועץ.

בבוא העת, ראש השנה הגיע, התייצבו
כל בני העיירה בבית הכנסת ומחזוריהם
בידיהם. הם הביטו זה בזה, וכמו ניתן אות
מוסכם - ברגע בו החל החייט להתפלל,
החלו כולם להכות במחזורים שוב ושוב,
עד כדי קריעה. הרעש שהקימו נגע מהם
לשמוע את קולו של החייט, להסתמר
בשטח נפש מזמירותיו הנפיות.

במוצאי ראש השנה ניגשו המתפללים
בחיוך לר' שבתי כורך הספרים, תוך שהם
מפטיים בחיוך משועשע: 'השנה תהיה
לך בעזרת ה' פרנסה מרובה...'

ר' שבתי לא הבין. פרנסה מרובה? מנין
לה?

רעש המחזורים הנחבטים, צליל
הכריכות הנקרעות בזו אחר זו, חלפו
לצדו והוא כלל לא שמע אותם. הוא
התפלל, ומה לו ולרעש שמסביב?

הרה"ק מברדיטשוב, בשומעו מעשה
זה, נענה בשביעות רצון: 'אכן נודע הדבר!
עם כזו דביקות בעבודה שבלב זו תפילה -
פלא שזכה אביכם לכן שכזה?'

עם ישראל גלה מארצו, התלטל נדד ממקום למקום וסבל מרורות תחת שלטונם של צוריו, שהתחלפו עם הדורות אך מטרם היתה ועודנה - לכולת כל שריר לעם הנבחר, ולכל הפחות להצר את צעדיהם בדרכים שונות ומורשעות האחת יותר מרעותה.

לצד הצרות המשתרגות על צווארנו והרדיפות אותו אנו חווים חדשים לבקרים, יותר מכל חסרנו את בית מקדשנו ותפארתנו, המקום הקדוש אליו נישאו עיני ישראל מאז ומעולם ואשר לבניינו במהרה אנו מצפים כל יום.

יחד עם, מצאנו נחמה בהבטחת הקב"ה כפי שנאמרה על ידי הנביא יחזקאל (יא, טו): "וְאָהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מַעֲט בְּאַרְצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם, וּדְרֹשׁוּ חֲז"ל (מגילה כט, א): "אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל".

משמעותם הפשוטה של דברי חז"ל אלה מעידה לכאורה על כך שעצם קיומם של בתי כנסת, כמקום המיועד לתפילה בציבור, הינה תופעה שנוצרה בצוק העתים לנוכח העובדה שגערד מאתנו בית המקדש משוש חיינו.

אולם סקירה היסטורית המבוססת על המקורות מציגה נתון שונה לחלוטין, ובמאמר הבא נסקור את מקומות התפילה אשר היו לישראל מקדם.

בני ישראל בכניסתם לארץ

עם ישראל, בהנהגת יהושע בן נון, נכנס לארץ ישראל ועמד לפני כיבוש יריחו.

כיבוש יריחו כשלעצמו תופס מקום נכבד במקרא ובמאמרי חז"ל, הן לנוכח התופעה הניסית של נפילת החומה והן משום החרם שהטיל יהושע על העיר, כמו גם מעשה עכן ומעילתו בשלל העיר. אולם במדרש מצאנו התייחסות מעניינת להיבט הנוגע במישרין לתפילת עם ישראל באותה עת, ויתירה מכך - למקום תפילתם.

המדרש מביא את אזהרתו של יהושע בן נון לישראל, וזו לשונו (תנחומא פרשת כי תבוא): "עתידיים אתם לעשות שם את השבת, אל תתרחקו מן הארון יותר מאלפיים אמה, כדי שתהיו רשאים לבוא להתפלל לפני הארון בשבת".

נמצאנו למדים כי הגם שזכו ישראל באותו דור להיות בצל השכינה, היה להם משכן וארון, מנוחה ומזבח, קרבנות ונסכים ועבודת הכהונה, מכל מקום ראה יהושע לנכון להזהירם לכל יתרחקו מן הארון, כדי שיבואו להתפלל לפניו. הוי אומר, היה להם מקום קבוע לתפילה, לכל ישראל באותו מקום.

בית הכנסת של דניאל

כמה וכמה הלכות דורשים חז"ל (ברכות לא, א) מתוך הנהגתו של דניאל איש חמדות בענין

התפילה בבואו לבבל, וכפי העולה מדרשת הפסוקים העוסקים בכך (דניאל פרק ו). בין השאר מונה הגמרא את החובה להתפלל דווקא בבית שיש בו חלונות, את הכיוון אליו יש לפנות - לעבר ירושלים, וכך גם את חלוקת תפילות היום לשלש - ערבית, שחרית ומנחה.

אולם גם אם בפסוקים עצמם עולה הרושם כי עבודת התפילה של דניאל נעשתה על ידו בביתו, בינו לבין עצמו ומבלי לייחד מקום מיוחד ונפרד לתפילה, דווקא סוגיא במסכת עירובין (כא, א) העוסקת באיסור תחומין בשבת, מגלה פרט חשוב נוסף.

האמורא רב חסדא פונה לאמורא אחר - מרי בריה דרב הונא בריה דרב ירמיה בר אבא, ומוכיח אותו על כך שלכאורה יצא מחוץ לתחום בשבת, בהליכתו מהמקום הנקרא 'ברנש' לבית הכנסת של דניאל. דעתו נחה כשהציג לפניו את נתונים שאפשרו זאת מבחינה הלכתית ראה שם בגמרא.

רש"י בפירושו לגמרא מביא מהו אותו 'בית כנסת של דניאל', וכותב כך (ד"ה אמרי דקאמיחי): "מקום היה בבבל ששם היה מתפלל דניאל".

הרי שכבר דניאל איש חמדות קבע מקום מיוחד לתפילה, בית כנסת לכל דבר וענין. ועוד למדנו שהיו האמוראים מחבבים מקום זה ומייחסים לו חשיבות יתירה, עד שהיו באים אליו מרחוק במיוחד.

בית הכנסת 'שף ויתבי'

מתוך לשון הכתוב (דברים ל, ג): "וְשֵׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרָחֵמְךָ" דייקו חז"ל (מגילה כט, א): "וְהַיֵּשֵׁב לֹא נֹאמַר, אֲלָ וְשֵׁב, מִלְּמַד שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁב עִמָּהּ מְבִין הַגְּלוּיֹת".

בהתאם לקביעה זו, מבררת הגמרא היכן שורה השכינה בבבל, ומשיבה כי השכינה שורה לסירוגין בשני בתי הכנסיות הבאים: "בבי כנישתא דהוצל, ובבי כנישתא דשף ויתבי בנהרדעא", היינו בבית הכנסת שבעיר הוצל, ובבית הכנסת 'שף ויתבי' שבנהרדעא - שנקרא כך על שם שחרב ושוב נבנה (רש"י ר"ה כד, ב ד"ה דשף), או על שם מקום שהיה נקרא כך (רש"י שם).

עד כדי כך נחשב המקום והיה מקודש בעיני האמוראים, שהשתבח אב"י כי אפילו בעודו רחוק מבתי כנסת אלו פרסה - הוא טורח ומאריך את דרכו כדי לבוא ולהתפלל בהם.

המיוחד בבית הכנסת 'שף ויתבי', זו הזיקה המיוחדת שלו לירושלים וזהות מייסדו, וזו לשון רש"י (ד"ה דשף): "ובנאה יכניה וסיעתו מאבנים ועפר שהביאו עמהן בגלותו, לקיים מה שנאמר (תהלים קכ, טו): 'כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבִיבֶיךָ וְאֶת עֶפְרָה יְחַנְנוּ'".

הפתח שאינו מיועד להוצאת ספר התורה, ואילו ההוראה שיש להמתין להוצאת ספר התורה מבית הכנסת נוגעת למצב בו יש רק פתח אחד.

הדברים אמורים בבתי הכנסת כפי שנהגו בזמנם, ובמקרים מסוימים וחריגים אף בזמננו. אולם למעשה ברוב ככל בתי הכנסת בזמננו ישנו ארון קודש מיוחד בבית הכנסת עצמו, שם מונח ספר התורה.

אודות ההנהגה הנכונה בזמננו כותב הרמ"א כמה הלכות והלכות (או"ח קמט, א): "ובמקומות שמצניעין אותו בהיכל, שהוא הארון בבית הכנסת, מצוה לכל מי שעוברת לפניו לזוהת עד לפני הארון שמכניסין אותה שם. וכן הגולל ילך אחר הספר תורה עד לפני הארון, ועומד שם שיחזירו הספר תורה למקומה... ויש שכתבו שמביאים התינוקות לנשק התורה, כדי לחנכם ולזרזם במצות, וכן נוהגין".

מילתא חדת"א

פני תפילה מלוטט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א

הצדיק מעלה התפלות

עבודת הצדיקים להמליץ טוב בעד בני ישראל, ולהתמיד בתפילה לטובתם ולישועתם בכל צרכיהם, ואף קשה מבקשים על צרכי שעה שאין בהם ממש, מכל מקום הצדיק כל חפצו וכוונתו להמשיך טובה לישראל, והוא מעלה כל תפלותיהם שיתקבלו בפרום. וכך אמר יתרו למשה רבנו ע"ה היה אתה לעם מול האלקים, ופרש רש"י: שליח ומליץ בינותם למקום. ומבאר בתפארת שלמה (פר' יתרו ד"ה ויגד) שהצדיק ימליץ כל טוב על ישראל בכל עניני בקשתם, אף על פי שהם מבקשים צרכי עולם והם שאינם פדאים, הצדיק ימליץ ויעלה הכל לשם שמים, וזהו שהוסיף יתרו ואמר והבאת אתה את הדברים אל האלקים, שיעלה ויביא את תפלתם ודבריהם לפני ה' יתברך ברוך הוא, אף כי הם בעצמם אינם ראויים לזה, הצדיק יביא את תפלתם ויכון עליהם לטובה.

השפעת הצדיק

בזה התבאר גם דברי הפתח (להלן לג ט) 'וחזתי את אשר אחן ורחמתי את אשר ארחם', וכדרכת חז"ל (ברכות ז) אף על פי שאינו הגון ואינו פדאי, כי בזכות הצדיק אחן וארחם גם על מי שאינו הגון ואינו פדאי. וזהו שנאמר קדם מתן תורה (להלן ט ט) 'ויגד משה את דברי העם', משה רבנו ע"ה הגיד מלשון משיכה כמו 'גוד אחית', והמשיך את דברי פשוטי העם אל ה', כאלו כל פגנת תפלתם היתה לשם שמים, ולא זו בלבד באותה שעה, אלא כן הוא גם לדורות עולם 'וגם בך יאמינו לעולם'.

בדומה לזה מצינו בדברי הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק ע"ה (נועם אלימלך וארא ד"ה א"י ולא שמעו) שצדיק בפסוק (תהלים קמה ט) 'רצון רציו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם', פתח בלשון 'רצון', וסיים בלשון רבים 'ושועתם'. ומבאר, שפאשר עם ישראל זקוקים לישועה ואינם ראויים לה, הקדוש ברוך הוא מביא רצון לצדיק להתפלל על הישועה ומתקבלת תפלתו, ועל ידי זה נשעים כלל ישראל, וזהו 'ואת שועתם' - של ישראל, 'ישמע ויושיעם'.

פנינה לשבת

מבית מדרשו של רבותינו

"וישמע משה את העם בכה למשפחתיו איש לפתח אהלו ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע (א"י). ורבותינו אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות, על עריות הנאסרות להם" (רש"י).

ידועה התמיהה, מנין נודע שאותה בכייה היתה על עסקי משפחות, הלא זה עתה ציינו בפרוטרוט על מה תלונותיהם (פסוק ה): "וכרנו את הדגה וגו' את הקשאים ואת הקבשחים ואת הקציר ואת הקצלים ואת השמים"?

עוד יש להבין את לשון הכתוב: 'ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע'? אלא מבאר הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק ז"ע באופן מופלא, על פי דברי הגמרא (שבת יב, ב): "כל השואל צרכיו בלשון ארמי - אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי".

והנה תמהו התוספות (שם ד"ה שא"י), הלא אף מחשבות האדם יודעים המלאכים, ואם כן מה בכך שאינם מכירים בלשון ארמי? וכבר תמהו רבים - מנין לתוספות המלאכים יודעים מחשבות לב האדם? אלא יש לומר, שאין המלאכים יודעים ממש את מחשבות לבב האדם, כי אם שמתוקף תפקידם להעלות את הפילות לפני הקב"ה - נדרשים המלאכים לברר את התפילות האלויות והנקיות מכל פגם, תפילותיהם של אלה שמעשיהם והליכותיהם ללא רבב ושלל פגמו חלילה במידות רעות ומעשים שאינם טובים.

כשעולה תפילה למרום, מריחים המלאכים האם יש בה ריח טוב, והיינו שהאדם שהתפלל ראוי לכך והוא נקי מעוון, ואדרבה עולה ממנו ריח ניחוח של מצוות ומעשים טובים, או שמא חלילה נודפת מתפילתו צחנת מעשיו הרעים.

והנה משה רבנו, בהיותו צדיק קדוש ומנהיג לאומתו, עמד על טיב מחשבות ישראל צאן מרעיתו. כשטענו 'וכרנו את הדגה', ידע משה הטיב כי ביסוד תלונתם ניצב דווקא צערם על עניני משפחות ואיסור עריות.

כיון שהתפלל משה תדיר על עם ישראל, ופשוט שכמו כן בעת הזו העתיר עבורם בתפילה, אם כן התגלה הדבר למלאכים, שהרי מריחים הם בתוכן תפילת המגלה את צפונות לבו. כך נודעה כוונתם הפנימית בתלונתם, והם מה שגרם לכך שייחזר אף ה' בהם, ככתוב: 'ויחר אף ה' מאד', וזאת כי 'בעיני משה רע'.

יהי בנסוע הארץ

בעת פתיחת ארון הקודש והוצאת ספר התורה, נהגו ישראל מקדם לומר פסוקים שונים, כל עדה ומנהגה וכל קהילה לפי המקובל מאבותיה ורבותיה. במקהלות האשכנזים נהגו לפתוח ולומר בימות החול, אך בשבת מוספים פסוקים נוספים קודם לכן את הפסוק המובא בפרשתנו (במדבר י, לה): **"וַיְהִי בְּנִסְעֵ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה ה' וַיַּפְצוּ אֲיִכֶיךָ וַיִּנָּסוּ מִשְׁנֵאִיךָ מִפְּנֵיךָ"**.

אמירת פסוק זה יסודה בהררי קודש והיא נזכרת כבר בכלבו (ס' יז) ובארוחת חיים (תפילת שבת שחרית דין ו), אולם הם אינם מזכירים כלל את אמירתה בחול כי אם בשבת קודש בלבד. יחד עם זאת, נזכרת במפורש אמירת פסוק זה בקריאת התורה בשני וחמישי בספר המכחים (עמ' 15) לרבנו נתן בן יהודה, מרבתינו הראשונים.

בטעם אמירת פסוק זה, ביארו (שלחן הקריאה ילקוט דוד עמ' יג) כי הדבר מבוסס על מדרש חז"ל המובא ברש"י על הפסוק וזו לשונו: **"לפי שהיה מקדים [הארון] לפניו מהלך שלשת ימים, היה משה אומר עמוד והמתן לנו ואל תתרחק יותר"**. כן אנו מבקשים בהזכרת פסוק זה, כי אף שנתרחק מאתנו ארון ברית ה', לא יתרחק עוד.

סדרא דצלחתא

תפילות הקדמות ואבות האומה

המעשה הבא ידוע (ע"פ תענית כה, א), אולם דומה שאם נתבונן בו נפיק ממנו לקח עמוק, מסר מעט יותר משמעוטי מאשר עצם המעשה מנקודת מבט פשוטה.

בערב שבת אחד נכח התנא הקדוש רבי חנינא בן דוסא לראות כי פני בתו קודרים, עננה של דאגה שוררת עליהם. תהה רבי חנינא באזני בתו לפרש קדרות פניה ועצבונה, ונענה כי בשגגה התחלף לה כלי של שמן - בשל חומץ, וממנו הדליקה אור לשבת.

"אמר לה, בתי, מאי אכפת לך, מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק". ומה

הפלא ופלא

שאלות וחידות מבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם, פר' נשא:

1. תשובה ג' - בגדול אהבתם את ה' יתברך, נותנים הם זה לזה רשות להללו.
2. תשובה ב' - מלשון גדולה ורבנות, והיינו שאף מעשיהם הגדולים אינם אלא תוהו וריק.
3. תשובה ב' - נבואת הנביא יחזקאל (כה, יד): **"וְנָתַתִּי אֶת נַקְמָתִי בְּאָדָם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל"**.

ביאו לפניו - בדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז והדר

שבנוסח אשכנז נאמר: **"חֻסָּה ה' עַל עַמּוֹךְ וְהוֹשִׁיעֵנו מִכָּל רָע"**, הרי שבנוסח פולין נאמר: **"וְהַצִּילֵנוּ מִכָּל רָע"**.

באבודרהם מובא (עמ' קכו) בשם בעל 'משמרת המועדות', כי הנוסח הראשון מכוון לישועה השלימה במהרה, ואילו הנוסח השני מורה על ההצלה בזמן הזה מהצרות שבגלות. ובדרך אחרת מבאר זאת הלבוש (קלר, א) - כי 'הוֹשִׁיעֵנו' היינו מהצרה הנוכחית, ואילו בביטוי 'הַצִּילֵנוּ' אנו מבקשים הצלה מפני צרה אחרת שלא תבוא. עוד כתב האבודרהם כי בשתי הנוסחאות יחד עולה מנין התיבות לחמישים, כנגד עשרת הדברות וארבעים הימים שעמד משה רבנו לקבל את התורה.

במהלך הדורות נחלקו המנהגים בזה, וכתב הלבוש (שם) כי נכון נהגו אלה האומרים את שתי הנוסחאות.

בשבוע שעבר עסקנו במדור זה בתפילת 'א-ל אָרָךְ אָפִים' הנאמרת קודם קריאת התורה, וכאן המקום להתייחס להיבט הייחודי אך לתפילה זו - בהיותה בעלת שתי נוסחאות שונות, אך שתיהן נאמרות במקהלות ישראל.

בסידורים מופיעה חלוקה בין שתי הנוסחאות, תוך ציון לכך שאחת מהן הינה לפי נוסח אשכנז והאחרת לפי נוסח פולין, אך כבר בראשונים מצאנו שהתייחסו לשתייהן ואף קבעו כיצד יש לאומרו. כך למשל הובא במחזור ויטרי (סדר שחרית ס' ח) מובא כי שליח הציבור את הנוסח הראשון ואחריו הציבור, ותיכף לאחר מכן באותו סדר נאמר הנוסח השני.

אחד ההבדלים הבולטים בין הנוסחאות הוא, כי בעוד

יד ושם

פסוקי שמות והנחם בהם

עובדיה

"עֲזֵי וְזִמְרַת יְהוָה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה" (תהלים קיח, יד).

ישועת ה' לאדם, מלמדנו המצודות דוד, איננה כי אם כדי להרבות שבחו של מקום ולהביא את האדם להודות ולשבח לפניו יתברך.

וזו לשונו: **"העזו והשבחו של מקום היה לי לישועה ר"ל התשועה היתה למען הראות חזקו ולמען אזמר שבחו"**.

ארע בסופו של דבר? מספרת הגמרא: **"היה דולק והולך כל היום כולו, עד שהביאו ממנו אור להבדלה"**.

כאמור, המעשה מוכר וידוע.

אולם ניתן להצביע על פרט מסוים במעשה זה, אשר יש בו כדי ללמדנו עד היכן הגיעה אמונתו התמימה של רבי חנינא ולאילו דרגות ניתן להעפיל בעבודת הביטחון בהש"ת. רבי חנינא לא הסתפק בתפילה או הבטחה: **"מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק"**, אלא הוסיף והקדים לכך את התמימה: **"בתי, מאי אכפת לך?"**.

בהיותו מלומד בניסים ואמון על ביטחון מוצק בהשגחה הפרטית המדוקדקת והנהגתו יתברך את הבריאה כולה לפרטי פרטים, היה פשוט וברור לי למעלה מכל ספק כי 'מי שאמר לשמן וידלוק' - הוא יאמר לחומץ וידלוק. הוא כלל לא עשה מכך עסק. עד כדי כך שעצם העובדה שבתו נעצבה מכך, היתה בעיניו לפלא!

במזמורי הלל נאמר: **"כָּל גּוֹיִם סִבְבוּנִי בְּשֵׁם ה'** יְיָ אֱמִלִּם". מהי משמעות הפסוק?

(א) הגם שסובבים אותי ומצרים לי כל גוים, בטוח אני בהש"ת שאוכל להכריעם.

(ב) אין כל עצה נגד הגוים המציקים לי, אלא למלל בפי ולבקש רחמים לפני הקב"ה.

(ג) אם כי סבבו אותי גוים וחפצים להצר לי, אני יודע כי שליחות קונם הם עושים.

ביאור מיוחד הובא באחרונים. אודות פשר הפסוק: **"צדיק ה' כָּכָל דְּרָכָיו" ושייכותו למזנו של כל יצור נברא. התדע כיצד פירשו זאת?**

(א) אף כשנראה שאין מזון לבריה מסוימת, הכל בחשבון וכפי שנקבע בשמים.

(ב) אזהרה ללמוד ממידותיו יתברך ולנהוג ביושר, שלא להשיג גבול רעהו בפרנסה.

(ג) אף שעלי החיים ניזונים על ידי טריפת זולתם, הרי זה בצדק ובעת שקבע הקב"ה.

שבח מיוחד אנו אומרים בתפילת **"עלינו לשבח"**: **"שלא עשנו כגווי הארצות"**. במילים אלו באופן מיוחד עומנה ייחודיותו של עם ישראל, התדע כיצד?

(א) אצל ישראל אין הקב"ה מתייחס רק למעשים, אלא מצרף מחשבה טובה למעשה.

(ב) רק בישראל ולא באומות נאמרה לשון עשייה, ככתוב: **"יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֲשָׂיו"**.

(ג) עם ישראל משרה עליו את שכינתו יתברך אף בעולם העשייה הנמוך.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכייה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובהרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

שולחן שבת עם האור החיים

'אל תכעס' הזכיר גבריאל לעצמו שוב ושוב, אולם הוא כמעט ולא עמד בזה.

'אם תוציא עליהם את הכעס הצבור בך - זה רק יחמיר את המצב' לחש לו קול שפוי בתוכו, אך כמעט לשווא. אך בקושי החניק גבריאל את הצעקות, או יותר נכון השאגות, אותן ייעד לקומץ הנערים המופרעים שמולו, ותחת זאת העלה על פניו חיוך מתקתק, מזויף.

מאז שהוא זוכר את עצמו ושמה אף קודם לכן, היה לגבריאל חוש מיוחד לקירוב רחוקים וגם קרובים, כאלה שגורלם לא שפר עליהם ונסיבות החיים הובילו אותם אל עברי פי פחת ולמטה מכך.

בארגו הכלים בו חנן אותו הבורא היו מאז ומעולם אינטליגנציה רגשית גבוהה, יכולת הכלה יוצאת דופן והעדר כמעט מוחלט של שיפוטיות.

כל אלה, לצד אי אלו כלים מקצועיים אותם רכש במהלך קורס או שניים בהם השתתף במהלך חייו, העניקו לו את נקודת המבט הנכונה כלפי נערים מתמודדים למיניהם, וכך מצא את עצמו בגיל צעיר למדי מבלה רבות בחברת האספסוף המכלה את זמנו לריק על גדרות הרחוב ובמבואות אפלים למיניהם, מדבר אליהם ברוך ומוצא נתיבים חדשים לליבם.

מפה לשם, חלפו בקושי שלשה עשורים מחייו והוא כבר ניהל ביד רמה ארגון מוכר לקירוב נוער מתמודד, ארגון שרשימת ההצלחות שלו רק הלכה והתארכה ככל שחלף הזמן.

הוא לא וויתר להם, דחף אותם ועודד אותם להתקדם ולצאת מהבוץ והרפש בו בוססו עד שהגיעו אליו, אולם הוא עשה זאת בדרך ייחודית ורגישה, כזו שהבהירה לנערים כי אולי לראשונה בחייהם פגש מישהו שאכן אכפת לו מהם, דמות מאירה ותומכת.

עד לאותו יום מר.

שיחת הטלפון שקיבל באותו יום לא הפתיעה אותו בתחילה, רגיל היה לקבל אחת לכמה ימים פנייה מגורם כזה או אחר בנוגע לאחד החניכים שלו, משהו בנוגע למשובת נעורים או מעט חמור מכך.

לעתים היתה זו תלונה, פעמים היה זה דווקא אדם החפץ בטובת החניכים וחיפש למי לפנות, אולם כמעט תמיד מדובר היה במקרה פשוט למדי, בכל אופן ככל שמדובר בנערים שאילולא המוסד היו מתדרדרים עד לשפל המדרגה לבלי שוב.

'הם עשו - מה?' הוא כמעט שאג את זה.

הדובר מעבר לקו השיב באורך רוח, מבין לרוחו של גבריאל ומנסה לעדן את הדברים ככל שביכולתו, אולם את המציאות המזועזעת לא ניתן היה לסייח.

כחמישה עשר נערים, מחניכי המוסד בהם תלה תקוות רבות והשקיע לילות כימים בשיקומם ובניית עולמם החדש והיציב, נפלו באחת מאיגרא רמה לבירא עמיקתא.

כבר כששמע על השוד האלים שהתרחש בסניף הבנק הסמוך למוסד, משהו בלב זע, הוא הרגיש כי יש קשר,

אולם העדיף להתעלם מהקול הפנימי הזה. כעת באה המציאות וחבטה בפניו באכזריות. הללו, מסתבר, הצטיידו במיטב כלי הנשק ופרצו לסניף הבנק, איימו על כלל הנוכחים ויצאו עם שלל כבד.

כמוצא אחרון ומתוך ספקנות רבה, ניאותו רשויות האכיפה לתת לו הזדמנות אחת ואחרונה בהחלט לשקם את העבריינים המועדים ולאפשר להם להמשיך לחיות את חייהם מחוץ לכותלי בית הכלא, כמובן בכפוף למעקב הדוק ותוכנית אישית מותאמת ומוקפדת שתבטיח את שיקומם האמיתי והמלא.

מסתבר כי היתה זו החלטה נכונה, שלא לומר חכמה.

למילים רכות יש כח, אמון בונה יחס הדדי של צמיחה ושיקום, והרגישות המפורסמת של גבריאל עמדה שוב לצדו. גם הפעם הצליח לחלץ את חניכיו מן הבוץ, להושיט להם יד מלטפת ומכוונת גם יחד ולהתוות עבורם את המסלול הנכון לחיים טובים יותר.

הכעס, אותו נמנע מלהביע ברגע הגורלי, יכול היה להכשיל את התהליך כולו מעיקרו. גם החלטה זו, אותה יישם בכוחות נפש אדירים, התבררה כנכונה ויעילה בעליל.

לא חלפו כי אם ימים ספורים, ושוב נקלע גבריאל לנקודה בה נדרש להכריע. לכעוס או לא לכעוס? להטיח בנער הניצב מולו את האשמה במלוא חריפותה, או שמא להימנע מכך?

הפעם היה מדובר במקרה קל יחסית, כזה אשר על פניו דרש התייחסות קלילה במיוחד, אולם לא כך ראה זאת גבריאל.

מדובר היה בנער אשר 'בסך הכל' החזיק ברשותו כרטיס כניסה.

הכרטיס אותו החזיק הנער, פיסת הנייר המפלילה שעוררה את חשדו של גבריאל והעירה את חושי המחודדים, יועד עבור כניסה לאחד המקומות המסואבים בהם נהג הנער לשרוץ בעברו הרחוק - אי אז כשהיה רחוק כל כך, נידח כל כך.

סטירה מצלצלת כמו עפה מעצמו, ניתזה על לחיו הבורעת של הנער.

'גבריאל?!' הנער נעץ בו עיניים נדהמות, עלבון מילא את פניו והוא דרש במפגיע הסבר מניח את הדעת. 'לפני שבוע שדדו כאן בנק, איימו על חיי בני אדם וכמעט שהסתיים הדבר באסון, והבלגת. ורק אצלי אינך מוצא די כוחות להעלים עין מחטאת? הכצעקתה?'

גבריאל בקושי חילץ את התשובה מפיו, נלחם בדחף העולה בו לסטור בנער שוב ושוב, לטלטל אותו ולזעזע את עולמו. 'אתה - רוצה - לחזור - לשם?'

על מה חרה אף ה'?

בני ישראל חטאו. לא שיש לנו תפיסה או השגה כלשהי במעשיהם של בני דור דעה שבמדבר, אולם לא לשווא לימדה אותנו התורה הקדושה את הדברים, כי אם בשביל שנתבונן מהם ונפיק מהם את הלקח ומוסר

תורת חיים

נושא תורני מרתק

לאור דברי האור החיים

בדבריו על לשון הפסוק (ט), "וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֶהֱרֹן בְּיָמֵם הָהֵוא" מתייחס רבנו לסוגיית הגמרא הדנה האם מותר לחלוק כבוד לתלמיד במקום רבו, ואם אין בכך משום פגיעה בכבוד הרב היות ונראה כמשווה את כבוד התלמיד לכבוד הרב.

בנידון זה נחלקו תנאים בברייתא, ופוסקת הגמרא למסקנה (בבא בתרא ק"ט, ב): "והלכתא, חולקין. והלכתא, אין חולקין". כמענה לתמיהה על מה שנראה כסתירה מיניה וביה, מבארת הגמרא כי קיים הבדל בין מקרה בו הרב עצמו חולק כבוד לתלמידו, ולפיכך אין נתפס הדבר כפגיעה בכבודו שהרי הוא בעצמו חפץ ביקרו של התלמיד, לבין מקרה בו אין הרב עצמו חולק לו כבוד, אז נתפס הדבר כפגיעה בכבודו.

החתם סופר כותב כי המקור לכך שראוי לחלוק כבוד לתלמיד במקום הרב, נלמד מהנהגת הקב"ה בעצמו - אשר כבודו מלא עולם, ועם כל זאת ציווה לכבד את החכמים ואנשי השיבה.

כך אכן נפסק להלכה בשלחן ערוך (י"ד רמב, כא), והוסיף הט"ז (ש"ק יד) להביא בשם הפוסקים כי אף במקרה בו אין הרב חולק כבוד לתלמיד, אלא שבפועל הוא מתכבד בכך שיכבוד את תלמידו - מותר הדבר.

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

שלא אשכח - העבודה כולה תבצע על ידך בהתנדבות ושלא על מנת לקבל שכר.

נניח לרגע שאותו אדם יחליט לקבל על עצמו את העבודה.

נעזוב את הרגשות, הטינה והכעסים, נניח שהוא מחליט לעשות את הבלתי צפוי ולחזור לתפקידו, ואפילו נרחיק לכת ונגיד שהוא קיבל את הסעיף האחרון בהצעה החלומית - לעבוד בהתנדבות מלאה.

הלא בכזה מקרה, אין ספק שליבו יהיה מלא וגדוש בכעס, טינה וכאב עצור, והוא יעשה כל שביכולתו על מנת לעגל פינות ולבצע את תפקידו במינימום האפשרי. במקרה הטוב הוא לא יחבל במכוון בעבודתו, אולם לכל הפחות הוא לא יקדיש לכך את אותו מרץ שהקדיש בעודו ברום המעלה, בתפקידו הקודם.

זהו טבעו של אדם, ועד כמה שננתח זאת עם יד על הלב ובכנות המתבקשת - הסיפור האחרון מובן למדי, ודווקא המעשה של החפץ חיים נראה לנו רחוק מהמציאות האנושית.

תורה היא וללמוד אנו צריכים. כיצד ניתן אפוא להעפיל לפסגת העבודה העצמית, למדרגה כה נשגבת של שבירת המידות כפי שראינו בסיפור על החפץ חיים? הלא הנהגה זו נוגדת את הטבע האנושי, סותרת באופן מובהק את כל מה שאנו יודעים על הבריאה המורכבת ששמה 'אדם' והתכונות הבסיסיות בהן חנן אותו הבורא!?

קודם שנתייחס לכך, מן הראוי להתבונן בדברי האור החיים הקדוש בפרשתנו.

התורה הקדושה מספרת (ח, כ): "וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְלוּיִם כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה לְלוּיִם כֹּן עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", והאור החיים עומד על דיוקים בלשון הכתוב, וזו לשונו: "יֵשׁ לְהַעֲרִיר לָמָּה כָּפַל לֹמֶר כֹּן עָשׂוּ. עוֹד שָׁנָה שֶׁהִתְחִיל לֹמֶר 'כָּל עַדְת' וְגַמְרָא אוֹמְרוֹ 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'".

על כך משיב האור החיים במילים מבהילות ביותר: "וְנִרְאָה שֶׁנִּתְכַּוֵּן בְּכָפַל 'כֹּן עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל' עַל הַבְּכוֹרוֹת, וְיָבֵא לְהַחֲזִיק טוֹבָה לְבְּכוֹרוֹת יוֹתֵר. שֶׁהֵגֵם שֶׁנִּשְׁטְלוּ מִקוֹמָן בְּעֵבֹדֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ, עָשׂוּ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה'. הֵגֵם כִּי כָּפִי הִטְבַּע אֲנוֹשִׁי יָכָאִיב לָבֶם, וְלֹא יִדְקְדּוּ עֲשׂוֹת כָּכָל פְּרִטִי הַמִּצְוָה".

הבכורות היו מיועדים מלכתחילה לעבודת הקרבנות, על ענייניה הנשגבים ומעלתה הרמה, אולם זכות כבירה זו נלקחה מהם והועברה אחר כבוד ללוויים.

אדם מן השורה היה נפגע מכך, לכו היה מלא תרעומת ועל אחת כמה וכמה שהוא לא היה מתגייס לסייע ולעזור לאלו שלקחו ממנו את תפקידו. יש גבול לכוח הסבל הרגשי של האדם, ונראה פשוט כי כאן - בדיוק במצבים מעין אלו, נמתח הקו האדום מבחינה נפשית.

אך ראה זה פלא, לא זו בלבד שהבכורות נרתמו לעזור ולתרום מעצמם, אלא שהם אף עשו זאת על הצד הטוב ביותר ולא נתנו לעצמם להימנע מלדקדק בפרטי המצוה כנדרש. "שֶׁהֵגֵם שֶׁנִּשְׁטְלוּ מִקוֹמָן בְּעֵבֹדֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ, עָשׂוּ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה'. הֵגֵם כִּי כָּפִי הִטְבַּע אֲנוֹשִׁי יָכָאִיב לָבֶם, וְלֹא יִדְקְדּוּ עֲשׂוֹת כָּכָל פְּרִטִי הַמִּצְוָה!"

הסוד, מסתבר, טמון בהבנה היסודית והכמיהה הפנימית כל יהודי (תהלים מ, ט): "לַעֲשׂוֹת רְצוֹנָךְ אֱלֹקֵי חַפְצֵנוּ". אם זה רצון השי"ת, אם המצב הנוכחי דורש ממני להתעלם ממה שנוח לי מבחינה נפשית, רגשית ומנטלית, לו יהי כך.

רבים של כל ישראל הכהן הגדול מאחיו מרן ה'חפץ חיים', בערוב ימיו כבכל חייו, עסק והתאמץ בגופו בקיום מצוות הבורא, בשמחה, בלהט ובאותו מרץ שאפף אותו בימי נעוריו, משל היה נער עול ימים וכוחו במותניו.

כך מצאה אותו הרבנית, בגיל גבורות ולמעלה מכך, מתנשם ומתנשף ממאמץ אך יחד עם זאת פניו קורנות באור עילאי, לאחר שסיים לבנות את סוכתו כרצון הבורא.

אולם לרבנית, מסתבר, היו אי אלו השגות על הענין. 'אינני חושבת שהמיקום הנוכחי מתאים להקמת הסוכה' היא מעירה בעדינות, והחפץ חיים בענוותנותו מהנהן בהכנעה.

שם, בקצה הנגדי של החצר - יהיה נכון בהרבה למקם את הסוכה מחוזה הרבנית באצבעה, והוא מצדו אף תיכף ומיד לבצע, ולא בשתיקה רוטנת כי אם בשמחה של ממש, במשולש פנימי ובמבט נחוש של אחד שיודע את אשר מוטל עליו.

חלפו כמה שעות נוספות של מאמץ כביר, והנה התנוססה הסוכה לתפארת במיקום אותו העדיפה הרבנית. פנה החפץ חיים לרבנית, הציג לפניה את הסוכה וציפה לראותה מאושרת מכך, שמחה שרצונה הוגשם, אך לא.

'למען האמת' העירה בשנית, "ייתכן וטעיתי. המיקום הקודם היה מעולה מכל הבחינות, וככל שאני חושבת על כך - עדיף להקים את הסוכה היכן שהיתה קודם לכן..."

ללא שמץ טינה, לא מן הפנים ולחוץ ואף לא בלב פנימה, ושוב כמקדם בשמחה ובצהלה ובעיקר במאור פנים, ניגש החפץ חיים לפרק את הסוכה. פירק, גרר את הדפנות והסך בכוחותיו הדלים וחזר על העבודה כולה במרץ מחודש, בפעם השלישית באותו יום.

הסיפור יוצא דופן, מחכים ומרגש, והוא בהחלט לא שגרתי.

נתאר לעצמנו אדם שהחזיק במשרה בכירה כמנהל במוסד כלשהו, השקיע את מיטב ומירב כוחותיו ועשה לילות כימים למען הצלחת המוסד, והנה ביום מן הימים נקרא במפתיע לחדר ההנהלה הבכירה, שם המתינו לו כמה פרצופים חתומים, וביבושת הודיעו לו כי שירותיו אינם נצרכים יותר. 'אתה מפוטר' דהדה בחלל צמד המילים המשפיל, הפוגע.

חלפו מספר חודשים, המנהל לשעבר עודנו מובטל וכל ניסיון שלו להיקלט בשוק העבודה נתקל בקשיים ההולכים ונעזרים בזה אחר זה, חשבון הבנק הולך ומצטמק והמצב משפיע באופן ישיר על האווירה בבית, על שמחת החיים.

ביום מן הימים, בעודו מדוכדך ומצב רוחו בשפל המדרגה, מצלצל הטלפון. ומי על הקו אם לא הבוס לשעבר, אותו מנכ"ל אטום שמבלי להניד עפעף פיטר אותו על לא עוול בכפו?

'אני זקוק לך' הוא שומע את המילים מבעד לשפופרת אך הן נשמעות לו תלושות, תמוהות, מעוררות בו הר געש של רגשות שליליים ומנוכרים.

אך המנכ"ל לא מתייחס לרגשותיו, והוא ממשיך בשיחה כביכול רק אתמול שוחח עמו בנעימים: 'בבקשה התייצב מחר במשרד, עמדתך משכבר הימים ממתינה לך ויש ים של עבודה אותה מוטל עליך להספיק בתוך ימים ספורים'.

ההלם עודנו באוויר, תלוי ומכביד, והוא ממשיך: 'ורק

ההשכל הנדרשים.

"וְהָאֶסְפֶּסֶף אֲשֶׁר בִּקְרָבוֹ הִתְאוּוּ תְאוּהוּ וַיֵּשְׁבוּ וַיִּכְכּוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאָכְלֵנוּ בָּשָׂר: זָכְרָנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נָאֵכַל בְּמִצְרַיִם חָנָם אֶת הַקָּשָׁאִים וְאֶת הָאֲבֻטָּחִים וְאֶת הַחֲצִיר וְאֶת הַבְּצָלִים וְאֶת הַשּׁוּמִי"ם" (י"א, א - ג). כתוצאה מכך, נאמר: "וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעָם בֹּכֶה לְמִשְׁפָּחָתָיו אִישׁ לְפָתַח אֹהֶלוֹ וַיִּחַר אַף ה' מְאֹד וַיְבַעֲרֵנִי מִשֶּׁה רָע". תוהה רבנו האור החיים, על מה ולמה יצא הקצף הנורא הזה? מה היה בו באותו חטא, עד שהתבטאה התורה אודותיו: "וַיִּחַר אַף ה' מְאֹד"?

ואלו דבריו: "טַעַם 'מֹאד', לִצַּד שֶׁכָּל עוֹשֶׂה רָשָׁעָה - לִצַּד תְּגִבַּת הַפְּתוּי וְעִרְבוּת הָאֶסּוּר יֵשׁ לָדוֹן בּוֹ צַד הָאוֹנֵס. אֲבָל אֵלּוֹ שִׁמְבֻקְשִׁים לְשׁוֹב, הֵרִי הֵם כְּמִגְרִים בְּהֵם יָצָר הָרַע, וְאֵין גֶּדֶר רָע גָּדוֹל בְּזֶה".

קורה שהאדם חוטא. אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו, אבינו שבשמים יודע כי לפתח חטאת רובץ וכי היצר הרע אינו שוקט על שמריו, מודה ועוזב ירוחם, ואפשר תמיד לפתוח דף חדש.

הבעיה מתחילה כאשר לא מדובר בעוון נקודתי, אלא במגמה. במקרה בו האדם שם לנגד עיניו את חיי הסיאוב, הסחי והמייאוס, ומאמין כי שם ייטב לו. כאן, בנקודה זו, כשהוא חותר לשוב לכסלו ומנסה לעורר מחדש את התאוות הנושנות, לשלהב שוב את היצרים אותם זנח מאחוריו זה מכבר, זהו כבר פשע נורא בהרבה.

מסופר על הרה"ק השרף מקאצק, אשר הופיע לפניו בנן של קדושים והתנהג באופן שאינו תואם את ההלכה בנושא מסוים.

גער בו השרף, והלה הצטדק: 'הלא כך נהגו אבותי'.

על כך נאמר 'הגיב השרף בחריפות, אבל אנחנו ואבותינו חטאנו...'.

המגמה של כל יהודי אמורה להיות - להתקדם, להתעלות, להותיר את העבר מאחוריו ולהעפיל מדי יום לדרגה חדשה ונעלית בהרבה.

אז נכון, לא תמיד זה הולך. היצר שוקד ועמל להחטיא את האדם, לעיתים קרובות עולה מזימתו בידו והאדם נופל ונחטב במלחמתו עם היצר. אמת, אולם לכל הפחות הבה נביט קדימה, נחזור לעתיד טוב יותר!

אוי לנו אם ננציח את חטאי העבר ואת הדרגה הנחותה בה היינו אתמול ושלשום, ועוד נהפוך זאת לאידיאל, שיטה, משהו שאפשר להצדיק ואפילו לשאוף אליו.

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

בנפש כל איש ישראל שזכה להתקרב דיו לאילן החיים, להתבשר ולו במעט מתורתו הזכה של רבנו ולהתאבק בשולי אדרתו, חקוקים דבריו הנוצרים ומלהטים כגחלי אש לזהות אותם כתב בפרשת כי תבוא בגודל מעלת התורה הקדושה, ואלו דבריו:

"גם ירמו במאמר בְּכָל הַטּוֹב אֶל הַתּוֹרָה, כְּאֹמְרָם י'ל (ברכות ה, א): 'וְאֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה', שָׁאם הֵיוּ בְּנֵי אָדָם מְרַגְּשִׁין בְּמַתִּיקוֹת וְעֲרֵבוֹת טוֹב הַתּוֹרָה הֵיוּ מִשְׁתַּגְּעִים וּמַתְּלֵהִים אַחֲרֶיהָ, וְלֹא יִחַשְׁבּוּ בְּעֵינֵיהֶם מֵלֵא עוֹלָם כִּסְף וְזָהָב לְמֵאוֹמָה, כִּי הַתּוֹרָה כּוֹלֶלֶת כָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁבְּעוֹלָם."

כשלמד הגאון ר' חיים ברים זצ"ל את דברי האור החיים הללו התלהב עד למאד, תוך שהוא מבהיר לשומעי לקחו כי ברור לו מעל לכל ספק שהיה רבנו בדרגה זו, אחרת לא היה כותב כן. אין ספק שזכה רבנו להעפיל לאותה מדרגה נכספת ונעלית לאין שיעור, בה הרגיש בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו את מתקנות ועריבות טוב התורה הקדושה!

זאת לאחר שזכה רבנו כמוכר לדבוק ולהתקרב אל האור הנערב, בעבודה עצמית נוראה, וכדבריו בפסוק הקודם: "בְּטוֹבָה הַמַּפְלֵאת בְּעֵדוֹת הַמַּפְלָג אֲשֶׁר יִזְכּוּ אֱלֹוֵי הַצַּדִּיקִים, וְהוּא שֶׁתִּתְקַרֵּב נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק לִפְנֵי אֱלֹוֵי הַנְּעֻרָב וְתִשְׁתַּחֲוֶה לִפְנֵיו בְּאֵין מִסָּךְ מְבַדִּיל, אֲשֶׁרִי נֶפֶשׁ אָדָם שֶׁתִּגִּיעַ לְגֹדֵר מַפְלָג כֻּזָּה."

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

בפירושו לפסוק (ח, ו): "קח את הלויים מתוך בני ישראל וְטַהַרְתָּ אֹתָם" מתייחס רבנו לצורך בהפרשה ממשיית והבדלה ברורה בין הלוויים לכל ישראל, ואלו דבריו: "וְנִרְאָה שֶׁנִּתְּכַחַן לִזְמַן שֶׁיִּבְדִּילֵם מִיִּשְׂרָאֵל וְלַעֲשׂוֹת לָהֶם מִחֲנֶה לִוְיָהּ, לְצַד הַצַּדִּיק בְּטַהַרְתָּם יוֹתֵר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהָעֵד מִה שֶׁגָּמַר אֹמֵר 'וְטַהַרְתָּ אֹתָם', הֵרִי שֶׁבְּצִרְכֵי טַהַר הַכֶּתוּב מְדַבֵּר."

ידועים דברי הרמב"ם (הלכות שמיטה ויובל יג, א): "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה'."

שפר חלקנו וזכינו להיות מנחלת בני לוי, בני התורה והחרדים לדבר ה'. שומה עלינו אפוא לזכור את דברי האור החיים הקדוש, המבהירים כי לצורך ההבדלה המרוממת הזו נדרשת פרישות מוחלטת, מחנה בפני עצמו.

הבה נתבצר אם כן בהיכלי הכוללים והישיבות, משכנותיך ישראל אשר המה מגינים עלינו ועל צאצאינו מרוחות הזעף שבחוץ, ובכך נזכה להבטחה אותה מבטיח לנו הרמב"ם (שם): "הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים."

פיו.

'אל תאמר לְכַשְׁאֲפָנָה אֲשֶׁנָּה' ציטט הרבי את דברי המשנה באבות, 'שָׁמָּה לֹא תִפְנֶה'.

'מי אמר לך שרצון השי"ת כי תשב ותלמד במנוחת הדעת והרחבת הנפש, בעודך פנוי ונקי מכל טרדה ודאגה? המשיך הרבי, 'שמא דווקא בזאת חפץ הקב"ה ממך - שתעמול בתורה הקדושה במצב של 'לא תפנה' - מתוך עומק הטרדות והדאגות?'

הטבע האנושי מנחה אותנו לחפש את אזורי הנוחות שיהיו תפורים בדיוק למידותיהם, תוכנית כבקשתם וללא שיהיו בדרך כל מכשולים ואתגרים. אולם אל לנו לשכוח (איו"ה, ז): "אָדָם לְעֻמַּל יוֹלֵד!"

בפרשת השבוע נאמר (ט, יח): "עַל פִּי ה' יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי ה' יִחַנו כָּל יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הָעָם עַל הַמִּשְׁכָּן יָחִנוּ". רבנו האור החיים לומד מכך את שבחם של ישראל, ואנו נוכל לקחת מכאן מוסר השכל לענייננו, ואלו דבריו:

"בֵּא הַתָּבוֹב לְסֹדֵר כָּל בְּחִינוֹת הַנִּהְיִי הָעָנִי, וְלִלְמַד שִׁבְחֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵיוּ חֲפָצִים בְּאֲשֶׁר יִחַפֵּץ ה'... שֶׁאֵפְלוּ יֵאָרִיד כָּל כֹּף יָמִים רַבִּים אֶף עַל פִּי כֹן יִחַנו... שֶׁהֵגֵם שֶׁלֹּא יִחַנו לְפִשׁ אֶלָּא יָמִים מוֹעֲטִים, יִסְעוּ בְּהַעֲלוֹת הָעָנִי... כִּשֶּׁם שֶׁעַל פִּי ה' יִחַנו בְּרָצוֹן וְהַשְׁלֵמַת דַּעַת לְנוֹחַ מִהֲדַרְךָ כְּמוֹ כֹן בְּרָצוֹן הַשָּׁלֵם הֵיוּ נוֹסְעִים הֵגֵם שֶׁהֵיוּ נוֹחִים זְמַן מוֹעֵט."

תפקידנו כיהודים אינו לנוח על זרי דפנה, לחפש את הנוח והקל שבכל תחום בחיים. אדרבה, עלינו לעמול קשה כדי לקיים את רצון השי"ת בכל הליכותינו, ואף שהתוכנית האלקית אינה נראית תמיד כמתאימה לדרישותינו צרות האופק.

מעשה בחסיד ובן עליה, מאנשי המעשה שבדורות קודמים אשר השגותיהם היו מרוממות וכל מגמתם לקדש שם שמים בכל הליכותיהם, אשר פנה לרב ותינה בפניו את כאבו.

לצורך פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, סיפר לרבו, עוסק הוא בניהול פונדק מקומי אותו הינו חוכר מהפריץ בדמים מרובים. כמנהג אותם ימים, מנהג שטוב לו כי חלף ועבר מן העולם, הפריץ נהנה להתעמר ולהתעלל בו ללא הרף, לרדות בו כיד הדמיון הטובה ולרמוס אותו ברגל גסה וביותר משמץ שנאת עשיו ליעקב.

גם במישור העסקי גרידא, בכל הנוגע להכנסות האמורות לכסות את דמי החכירה ואולי אפילו להביא אי אלו פיסות פת לפי הטף, המצב לא ממש שפר עליו. מיקומו של הפונדק בפאתי כפר נידח: אשר את שמו לא יידע איש זר לבטא, על אחת כמה וכמה שאינו יעד תיירותי פופולרי, גורם לכך שהוא עומד מרבית שעות היום ריק וחסר לקוחות.

אם לא די בכך, פרשת בנותיו שהגיעו לפרקן זה מכבר בזו אחר זו והחשש שמא תיאלצנה לשבת בביתו עד שילבינו שערותיהן מפאת אותה קושיא נושנה: 'כסף מנין', מה שמשפיע באופן ישיר על ההיתכנות שלהן להבטיח נדוניה כנהוג, היוותה סיבה כשלעצמה לדאגה.

אולם לא זה ואף לא זה הדיר שינה מעיניו.

מה שבאמת חרש בפניו תלמים של יגון, זו העובדה שהמצב הנוכחי מקשה עליו להתענג על מתקנות התורה הקדושה, לשבת בבית ה' ולהתבשר בנועם סוגיות התלמוד.

הוא נשא עיניים כאובות אל הרבי, ממתין למוצא

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

כח התורה - נס הישועה בזכות ספרי 'אור החיים'

שיחת טלפון בלתי שגרתית הגיעה למערכת ממוכר ספרים ותיק. שמספר שבא אליו יהודי בשם ר', שביקש לברר את עלותה של מהדורה שלמה של הספר הקדוש 'אור החיים'. כששמע המוכר את הסיבה, התרגשותו גברה: ר' סיפר כי נקלע לצרה גדולה ולפי דרך הטבע אין לו תקווה.

ידידיו המליצו לו לפנות ליהודי שעבר התמודדות דומה ונושע בדרך פלאית. כשפגש אותו, גילה להפתעתו שהישועה שלו הגיעה בזכות הצדיק רבינו האור החיים הקדוש זי"ע. אותו יהודי סיפר כי בעת צרתו נכנס לחנות ספרים ורכש מספר מהדורות של אור החיים הקדוש. למרבה הפלא, הישועה הגיעה במהרה באופן בלתי נתפס.

ר'. החליט לנהוג בדרך דומה, ובאמונה שלמה פנה לחנות כדי לתרום מהדורה מיוחדת של הספר. ואכן, לא חלף זמן רב - וגם הוא נושע בחסדי שמיים באופן מופלא.

זכותו יגן עלינו.

מתיבתא אור החיים

מראש, אף על פי כן מחשבותיו הטובים הגיד לעמו, כנזכר, עכ"ל. נמצא כי ביאר רבינו הטעם שציוה כן לפי שמלכתחילה היה רצון ה' שיכנסו מיד לארץ, לכן לא ציוה שיעשו הפסח במדבר. אמנם כאן כתב רבינו שאין לפרש כן, ולכאורה לפי זה יש לבאר כוונת רבינו כאן כפי שכתבנו במאורי אור שהטעם שציוה שיעשו כן בבואם אל הארץ, אינו לשלול שלא יעשו במדבר, אלא לפי שרצון ה' היה שיכנסו מיד לארץ ישראל, על דרך שכתב רבינו בפרשת בא.

ואולי יש ליישב כי מה שכתב רבינו שם הוא לפי מה שכתב כאן לפרש בהמשך דבריו, שהטעם שחזר ה' לצוות כאן, הוא כדי להודיעם שעל אף שעשו את העגל ראויים הם עתה להביא קרבן פסח, ולפי זה כתב רבינו שם שהאמת כי מלכתחילה ציוה ה' שיעשו הפסח כשיבואו לארץ ישראל, כדי ללמד לנו מחשבתו הטובה שרצה להביאם תיכף לארץ ישראל, ואין מזה לימוד שאילו אינם באים לארץ ישראל אין להם לעשות הפסח, אלא רק בא לגלות האמת שבמחשבתו להביאם מיד לארץ ישראל, אבל לאחר שעשו העגל שוב לא היו ראויים לעשות הפסח, ולכן הוצרך לומר כאן 'ויעשו בני ישראל את הפסח' ליתן להם רשות לעשות הפסח לפי שנתכפר להם עוון העגל. וכל זה נכלל בכוונת רבינו שם שהוצרך לצוות לעשות הפסח במדבר, כי לא נצטוו לעשות אלא כשיבואו אל הארץ, דהיינו לפי שרצון ה' היה להכניסם לארץ, ולא שיעשו העגל.

דביאה הכוונה לא"י, רק שלל הדעה שהכוונה על מקום ישוב כמו א"י וכמו מצרים ולשלול המדבר ודו"ק היטב.

והנה בפרשת בא (שמות יב כה) כתב רבינו להדיא שלפי שמתחילה לא ציוה עליהם שיעשו הפסח במדבר אלא לאחר שיבואו אל הארץ, לכן חזר וציוה כאן בפרשת בהעלותך 'ויעשו בני ישראל את הפסח', וז"ל שם: 'והיה כי תבואו וגו', הנה פשט הכתוב יגיד כי מצוה זו אינה אלא אחר כניסתם לארץ, אם כן למה חזר ה' מדעת זו וציוה את בני ישראל בשנה השנית לעשות הפסח במועדו ככל חקותיו. ונראה כי גילה ה' דעת עליון בזה כי היה בדעתו אם יזכו ישראל לא יעשו פסח שני אלא בארץ כנען, אלא לצד המראתם מעת יצאו ממצרים והם ממרים פי ה', ואפילו בים סוף התחילו למרות דכתיב (תהלים קו ז) 'וימרו על ים בים סוף', זה היה סיבה שארכו הימים ולא היה להם זכות לעלות תיכף ומיד, ולזה כשראה ה' שגרמו מעשיהם ולא נכנסו לארץ, והם עדיין במדבר, הוצרך לצוות לעשות הפסח במדבר, כי עד עתה לא נצטוו אלא 'כי תבואו אל הארץ', והגם כי האדון קורא הדורות

כתב רבינו (במדבר ט א): בשנה השנית וגו'. צריך לדעת למה שינה הכתוב סדר הרגיל להקדים זכרון החודש ואחר כך זכרון השנה, שכן תמצא בתחלת הספר שאמר באחד לחדש השני בשנה השנית. גם כי בסדר זה שכתב נתחייב הכתוב להפסיק באמצע זכרון הזמן במאמר לצאתם מארץ מצרים מה שלא היה עושה כן אם היה מקדים זכרון החודש ואחר כך זכרון השנה שאז יאמר לצאתם מארץ מצרים אחרי כן, עוד יש להעיר למה נשתנית פרשה זו שלא נאמר בה דבר אל בני ישראל ככל התורה כולה. אכן יתבאר בהעיר עוד אומרו ויעשו בתוספת ו' בתחלת ענין, עוד קשה למה הוצרך ה' לצוות בני ישראל על הפסח והלא כבר צוה כאמור בפרשת בא אל פרעה, והיה נראה לומר לזה כי חש הכתוב לומר שאין מצות פסח אלא בארץ מצרים ובבואם אל ארץ נושבת ולא במדבר, לזה בא לומר במדבר ויעשו בני ישראל את הפסח, וזה דבר רחוק:

ובברכת שמעון (עמ' ש"ח) העיר ע"ד האור החיים הק' דהרי בתוס' קדושין (ל"ז ב) מפורש די"ל דביאה שכתובה בקרבן פסח אינה אלא לאחר ירושה וישיבה והק"פ שהקריבו במדבר היה מגוזה"כ, וא"כ מדוע כתב רבינו שזה דבר רחוק. ובפרדס יוסף החדש כתב שאכן רבינו דקדק וכתב בדבריו שדבר רחוק הוא לומר שדוק בארץ נושבת חייבים בק"פ כמו בא"י או מצרים, ורק במדבר שאינו ארץ נושבת פטורים וכמבואר בדבריו להדיא, וא"כ לא שלל כלל הדעה

מצא חיים

חידה שבועית בענין דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה באור החיים המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא

רבנו מדייק בפסוק: "הָאֱנָכִי הָרִיתִי אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה" כי לא היה משה רבנו כאביהם של ישראל לכל דבר. מהו הדיוק אותו מדייק רבנו? (א) שאינו אביהם היחיד, שהרי אבותיהם הם אברהם, יצחק ויעקב. (ב) בענוותנותו הגדולה חשב משה שאינו ראוי לשמש להם כאב. (ג) שאף שהוא כאביהם, לא היה זה בדרך לידה כטבע העולם.

תשובה מגליון קודם: תשובה א' על המיניו של כל אחד לעבודתו.

פתרונות יש לשלוח לא יאחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכייה, שישלח לשם. בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה

בגליון פר' ויקרא:

ה' אלחנן שטראוס,

מודיעין עילית

מחברים להיום

לשמיעת שיעורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

חלוקת כרטיסי זיכוי והגרלה לילדים בשבת

דמים מותר, וביאר המשנה ברורה (ס"ק יט) שבכך שאינו מזכיר לו המידה וכן במידה הידועה לכל, אמרינו דלסימנא בעלמא נקטיה להודיעו כמה הוא צריך, ונמצא שלא הוזכרה כאן מכירה בדמים אלא נתינה בעלמא.
עוד טעם שאין בזה חשש שטרי הדיוטות, משום שהדבר נעשה לצורך מצוה, שיתאספו הילדים לאמירת התהלים ולימוד תורה, וכתב במשנה ברורה (סימן שז) ס"ק מז ובשעה צ"ס"ק נד) שלצורך מצוה יש להקל, דהוי בכלל חפצי שמים, וכן כתב החיד"א (לדור אמת סימן ה' אות מז) שבדבר מצוה אין לחוש לשטרי הדיוטות.

איסור הכנה משבת לחול

חז"ל אסרו (שבת ק"ג). להכין משבת ליום חול, דהיינו שאסור לעשות פעולות בשבת לצורך מוצאי שבת אף באופן שאין בפעולות אלו איסור מלאכה כלל. ולכאורה מאחר שאין בהם כל שימוש היתר בשבת, נמצא שאין מטלטלים אותם אלא לצורך חול בלבד.

אך נראה שאין לחוש לאיסור הכנה, לפי שמלבד המטרה בנתינת הכרטיס לילדים לשם הקנייה בחול, יש בכך גם כתשלום ותגמול לילדים על השתתפותם בלימוד. ועוד, שיש לילדים הנאה מעצם החזקת הכרטיס כבר בשבת, ולכן אין לראות את מטרת הנתינה רק כהכנה לקראת החול שאז יקבלו עבורם את הפרסים, אלא עצם החלוקה היא גם מטרה בפני עצמה.

עוד יש להתיר על פי מה שכתב בשו"ת מהרש"ל (ח"א סימן סא) להתיר איסור הכנה במקום שאין לו פנאי אחר, ואף כאן הזמן המתאים לחלוקת הכרטיסים הוא בשעת הלימוד ואי אפשר לדחותו לאחר השבת.

וכן התיר למעשה בספר שמירת שבת כהלכתה (פכ"ח סעיף צד) לחלק לילדים המתאספים בשבת לאמירת תהלים או ללימוד כרטיסים להגרלה שתקיים לאחר השבת, אם לא נקוב סכום על גבי הכרטיסים, וכתב שאין בזה משום איסור הכנה משבת לחול. וכתב עוד טעם להתיר איסור הכנה מפני שהוא לצורך מצוה עי"ש.

איסור מוקצה

אמנם מצד איסור 'מוקצה' יש לדון בדבר. כי הנה מצינו שמעות נחשבים 'מוקצה מחמת גופו' וכמו שכתב הרמב"ם (שבת פכ"ה ה"ו), והטעם שאינם נחשבים ככלי שמלאכתו לאיסור, אע"פ שהמעות נועדו לקנות ולסחור בהן מה שאסור לעשות כן בשבת, משום שאין השימוש בגוף הדבר כמו שמשתמשים בגוף הכלי, המושך בעמ' ב'.

בבית הכנסת השכונתי מתאספים הילדים אחר הצהריים בשבתות הקיץ ללימוד ואמירת תהלים. הילדים מקבלים ממתקים וגם כרטיסים להגרלות הנערכות במוצאי שבת על פרסים יקרי ערך. מבצע ייחודי נוסף המתקיים אצלנו, שעל כל משנה שילד יודע לומר בעל פה הוא מקבל מהבוחן כרטיס השווה ערך לשקל, וכאשר מצטבר אצל הילד סכום כרטיסים הוא יכול ללכת לחנות הספרים בשכונה ולרכוש עמם את הספרים שנפשו חשקה בהם. רצינו לברר האם מותר לחלק את אותם כרטיסים בשבת או שיש בזה איסור:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

במנהג זה שמחלקים לילדים כרטיסים על מבצעים שונים לדרבנם ולעודדם נצל את השבת ללימוד ואמירת תהלים, יש לדון מצד כמה חששות של איסורי שבת: א. שטרי הדיוטות. ב. הכנה משבת לחול. ג. איסור מוקצה.

אך יש להבחין בין סוגי הכרטיסים: כאשר בכרטיסים אלו עצמם רוכשים בחנות לאחר השבת, אכן יש איסור בחלוקתם בשבת. אמנם כרטיסים שמיועדים לחלוקת פרסים האסורים בשימוש בשבת או להגרלות שיערכו במוצאי שבת, מותר לחלק בשבת כפי שיבואר.

שטרי הדיוטות

חז"ל אסרו לקרוא בשבת בשטרי הדיוטות (שבת, קטז: קמט.), משום 'ממצוא חפצך' (רש"י שם קטז: ד"ה שטר הדיוטות, הרא"ש שם פכ"ג ס"א), או משום שמא ימחוק (רמב"ם שבת פכ"ג, ה"ט, ר"ן שבת, מג: מדפי ה"ה). כרטיסים המיועדים לקנייה בחנות, הם כשטרי הדיוטות שאסור לקרוא בהם בשבת, וכעין שכתב האליה רבה (סימן שז ס"ק לא), על הפתקאות ששולחים הקונים שכתבו בהם מערב שבת את סכום היין והשכר שקונים, שיש איסור בדבר מפני שאסור לקרוא בהן בשבת, והובאו דבריו במשנה ברורה (שם סק"ג).

אולם נראה שהאליה רבה לא אסר אלא כאשר כתב בפתקאות סכום, אבל אם אין מוזכר סך מידת היין או הסכום, אלא החפץ שאותו הוא זכאי לקבל, מותר, וכמו שהוסיף במשנה ברורה (שם) שאם כתב לסימנא בעלמא מותר. וכן כתב בספר שמירת שבת כהלכתה בשם הגרש"א איערבאך (פכ"ט הערה סד), שבתלושי מזון שלא מוזכר בהם מחיר אלא את דבר המוצר, הרי זה כסימנא בעלמא ומותר.

וכן מוכח מדברי הרמ"א (סימן שג סעיף ד) שאם אינו מזכיר סכום מידה או סכום

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א

נגע במאכל לאחר שקצץ ציפורניים

קצצתי את הציפורניים לילדי בערב שבת והוא הלך להכין לעצמו שקית ממתקים לפני שנטל

1. המשנה ברורה (פ"ד סק"ד) מקל בדיעבד גם אם נגע במאכל קודם שנטל ידיו שחורית, אמנם בשם השל"ה (קיצור של"ה נט"ו שחורית עמ' קו) מובא שמאכלים ומשקים אלו גורמים לאוכליהם טמטום הלב והדעת, ועלולים להכשיל את האדם בדברי עבירה (י"ד סי' פא) שטמטומים הלב. וראה בספר הליכות שלמה (תפלה פ"ב אחרות הלכה אות 49) שאמר הגרש"א איערבאך ששמע מוקני ירושלים שקבלה בידם איש מפי איש עד הגר"ח מוואליץ ששמע מפי הגר"א מוילנא, שבשעה שנשנף גר הצדק הקדוש אברהם בן אברהם על קדושת השם ביום טוב שני

של חג השבועות שנת תק"ט, בקעה שלהבת אש ממערת המכפלה והסיטרא אחרא איבדה מכוונה, ובאותה שעה נחלשה טומאת ידיים של שחורית, ומכל מקום הורה למעשה שלא לזוז מהמבואר בפוסקים. ומצינו לכמה אחרונים (שו"ת לב חיים ל"ח פלאי ח"א סי' ג, שו"ת אפרקסתא דעניא ח"א סי' קל' ועוד) שכתבו להקפיד לירא שמים מנגיעת אוכלין ומשקין גם אחרי יציאה מבית הכיסא קודם נטילת ידיים, ולשטוף המאכל שלוש פעמים אם נגע בו. ונראה שגם המחמירים ביוצא בית הכסא לא החמירו בנוטל ציפורניו ומגלח שער, אע"פ שהוא מטעם רוח רעה, אבל טומאה אין בזה.
2. שו"ע (אורח חיים ר"ד ס"ח): כל האוכלין והמשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה, אם טעמם טוב והחין נהנה מהם מברך עליהם תחלה וסוף. ובמשנה

את ידי, רציתי לשאול האם מאכל נאסר אם נגעו בו לפני נטילת ידיים?

תשובת מורינו הרב שליט"א:

לכתחילה כאשר צריך נטילת ידיים אין לגעת מקודם במאכלים. בדיעבד אין המאכל נאסר, ומן הראוי להחמיר רק אם נגע במאכל בבוקר לפני נטילת ידיים שחורית.

ברכה על ויטמינים עם טעם

אני צורך באופן קבוע תוספי תזונה וויטמינים שבחלקם יש טעם ערב, האם צריך לברך עליהם בגלל הטעם שיש בהם?
תשובת מורינו הרב שליט"א:
אם נהנה מהטעם, צריך לברך, וכן טאמס לצרבת, אם יש טעם יברך עליו.

מן העולם בלי ברכה. ועוד הביא שם (פרק מה הערה קט) שהגרש"א נסתפק בזה שהמיעוט יתבטל אף כשאנו מברך כלל, שכאשר המיעוט מתבטל לא נאמר בו הדין שאסור ליהנות מן העולם בלא (לפרק מה) חזר בו הגרש"א ואמר כי כיון שהאיסור ליהנות בלא ברכה הוא משום שחשוב כמו גזל ומעל (ברכות לה), אפשר דהרי זה נחשב לממון שאינו מתבטל. וראה עוד בחזון איש (אורח חיים כו סק"ט) שחקר בגדר הדין שטפל נפטר בברכת העיקר, והוכיח מדברי תוספות (ברכות מז. ד"ה באוכלי) דהא דעיקר פוסט את הטפל אין פירושו דטפל אין צריך ברכה, דנטל חיוב ברכה ממנו כיון שהוא רק טפל, אלא פירושו שהטפל אין צריך ברכה ידידה, אלא שצריך עתה ברכת העיקר.

ברורה (ס"ק מ"א): אף על פי שאינו תאב להם כלל ואינו אוכלם אלא מחמת אונס חליו, כיון שעל כל פנים החיך נהנה מהם, ולאפוקי אם הם רעים שאין לו הנאה מזה אע"פ שמתרפא מהם אינו מברך פד, ובהערה קצא), שדן לגבי תרופות מרות שמעריבים בהם מתיקות כדי להקל על לקיחתן, שיתכן לומר שכיון שהעיקר הוא התרופה שאינה צריכה ברכה, ואם כן מעט המתיקות 'טפל' ואין צריך לברך. אמנם הביא בשם הגרש"א איערבאך שלא נאמר הדין שהטפל בטל לעיקר רק כאשר מברך על העיקר ופוסט בברכתו את הטפל, אבל כשאנו מברך על העיקר מברך על הטפל, כמ"ש במשנה ברורה (סי' קעד ס"ק לט) שיתברך על מעט סוכר לפטור הקפה, והוסיף שכן מסתבר שהרי אסור ליהנות

לווה משכנתה קופסת מלפפונים חמוצים גדולים, ולא מצאה בחנות רק קופסה של מלפפונים קטנים שעולים מעט יותר, ורוצה להחזיר קופסה של קטנים, האם יש בדבר משום איסור ריבית?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

אסור להחזיר את קופסת מלפפונים יקרה יותר ובגודל שונה⁷, ויש בזה משום איסור ריבית⁸. ונראה עצה שיחזיר לו את החוב בכסף, ולאחר מכן יוכל הלה לקנות ממנו בכסף את קופסת המלפפונים לפי המחיר שקבע, אך עצה זו מועילה דוקא אם יוכל המלוה לעכב לעצמו את הכסף ולא יתנה עמו לחייבו לקנות ממנו את קופסת המלפפונים היקרה.

חלוקת ש"ס שולחני בין בחורי שאחד עוזב את הישיבה

שני חברים רכשו בשותפות בעת לימודם בישיבה ש"ס עוז והדר שולחני של 6 כרכים שימש אותם בלימודם המשותף, אותו הניחו בקביעות על שולחנם. כעת התארכ אחד הבחורים, מאחר שהוא מאוד אוהב את הש"ס שבו למדו רבות, הציע לחברו שיבחר את הש"ס לוקח את ג' הכרכים הראשונים והוא את האחרונים או להיפך. החבר התנגד באומרו הוא שאינו רואה קשר מיוחד בין כרכים א-ג ובין כרכים ד-ו, ודבר שני ועיקרי: אין לו עניין לקנות חצי ש"ס, הש"ס הזה שימושי דווקא בצורה הקטנה בשלמותו?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

כאשר יש שותפות בכמה דברים שאין תשימים שווה⁹ אין בזה 'דין חלוקה', אלא יחלקו את הספרים בדין 'גוד או אגוד', דהיינו שהתובע את החלוקה מציע את המחיר, ואומר לשותפו או תקנה אתה הכול במחיר זה, ואם אינך רוצה אני אקנה הכל¹⁰.

שאפילו אם ניכר שהכרך שמחזיר גדול מזה שנטל מותר, כיון שאין מקפידים על כך. וכן כתב בחלקת בנימין (ס"ק כא). וגם בנתיבות שלום (ס"ק טו) הוכיח מדברי הרא"ש (ה"ד בסימני' ב"מ עה) שאף אם פורע יותר בדרך ותרנות אין בזה משום ריבית, ומדבריו משמע שאפילו בככרות של נחתום שיש להם משקל ידוע, מותר להוסיף בדרך ותרנות. אך זה צ"ע דמשמע מדברי הראשונים שהיה תורתו הוא רק בדבר שאין בו גודל קבוע ואין הדרך להקפיד על גודלם, אבל כשהדרך להקפיד ודאי אסור להחזיר לו יותר ממה שלווה, ובגודל המלפפונים שמחזיר שונה ודאי שזה דבר שמקפידים ויש בזה משום ריבית.

9 שולחן ערוך (ח"מ סי' קע"א ט"ז) דבר שאין תשימים שווה, כגון שתי שפחות שאחת יודעת לאפות ולשלב והאחת יודעת לטוות, או שני כלים שאין מלאכתן שווה וכל אחד צריך לשניהם, אפילו אם דמיהן שוים, אין אחד יכול לומר לחבירו: טול אתה זה ואני השני או איפכא, לפי שכל אחד צריך לשניהם וכו'. והדין הוא שעושים גוד או אגוד.

10 כתב בשו"ת דברי משה (ח"מ סי' סא) לגבי חלוקת ספרים שהביא תשובת הרדב"ז (ח"א סי' תע"ב) שמתבאר מדבריו כך, וז"ל: פשיטא לך התלמוד ורב אלפס שחולקין ומעלין בדמים, אפילו שאחד מהם אינו רוצה לחלוק, והוא ודאי ילפת דהא מה למימר אני צריך לתלמוד ולרב אלפס, הלא הם שני תלמודים שיש שני חלקים, ואם אין שם אלא אחד ונתרצו לחלוק וכו', ואם נתרצו להקלות אותו בדמים אבל אין אחד מהם יכול לכוף את חבירו וכו', כיון שאין שם אלא אחד מאותו המין וכו', ואספק שאני אומר לו גוד הכל או איגוד הכל שומעין לו, דמצי למימר לשניהם אני צריך כיון שאין שפחות כפולים. ע"ש. אף שבשו"ע (ה"ל בשתי שפחות כתב שיכול לומר על כל שפחה בנפרד דאגוד, זה רק במקום שכל אחד ראוי ועומד לתשימים בנפרד, אבל כרך אחד מתוך סה, י"ל שאין לחלק את הש"ס, ויעשו גוד או אגוד על כולו.

בצל שנשא גלוי למשך לילה ועבר בישול חלקי

עקרת בית שעמדה להכין בצל מטוגן, אולם עקב השעה המאוחרת עצרה את הטיגון בתחילתו והשאירה את חתיכות הבצל במחבת על מנת להמשיך למחרת, האם הבצל נאסר בגלל שנשא פתוח במשך הלילה?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

נחלקו הפוסקים באיסור אכילת שום בצל וביצה גלויים לאחר הלילה³, אם זהו רק כשהם חיים או גם אחר שהתבשל⁴. אמנם אם הוסיפו לטיגון הבצל שמן או דבר נוסף אחר, אין הבצל נאסר⁵. ובשיעור הבישול, אם לא הוסיפו כלום, להמקלים במבושל נראה להקל אם נתבשל שליש בישולו, ואם הוסיפו שמן או דבר אחר, משנשתנה טעמו.

שני סוגי קמח לחיוב חלה

עירב קמח רגיל עם קמח מחיטה מלאה, האם מצטרף לשיעור חלה?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

כשערבו כמה סוגי קמחי דגן יחד מראש בעיסה אחת כולם מצטרפים לשיעור חיוב. אך אם הכינו עיסות של כמה מינים, הן אינן מצטרפות לשיעור חלה אלא בהתאם לכללים אלו: א. חיטה מצטרפת רק עם כוסמין. ב. כוסמין מצטרפת עם כל המינים. ג. שעורה מצטרפת עם כל המינים חוץ מחיטים. ד. שיפון מצטרף רק עם שעורים וכוסמין. וכל זה דוקא כשלא עשו במכוון עיסות מקמחים שונים, אך אם השתמשו בסוגי קמח שונים מסיבות מיוחדות, למשל מטעמי בריאות, אין ביניהן צירוף⁶.

3 כ"מ"ש בגמרא (נדה י"ז) אמר רבי שמעון בן יוחאי חמשה דברים הן שהעושה אותן מתחייב בנפשו ודמו בראשו האוכל שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה וכו' וזה רעה שורה עליהן. ולא אמרן אלא דלא שייך בהן עיקרן או קליפתן, אבל שייך בהן עיקרן או קליפתן - לית לן בה. וברמב"ם ובשו"ע לא הביאו הלכה זו, ויש שכתבו שהשמיטת מן הטעם שכתב המהרש"ל (ש"ס פרק כל הבשר) שכל מה שהזהירו חז"ל בגמרא משום רוח רעה אינו מצוי במנוח. ובאגרות משה (י"ד ח"ג סי' כ) ביאר כי השו"ע השמיט זה אף שהביא את התבשיל ומשקין תחת המטה (י"ד סי' קט"ו) שרור רעה שורה עליה, משום שביירושלמי (תרומות פ"ח ה"ג) משמע שרק למשקים שעבר עליהם הלילה יש לחשוש ולא למאכלים, עיי"ש. אולם הרבה פוסקים אחרונים הביאו כן, בשו"ע הרב (סוף י"ד סי' קט"ו) ודברי ידו שמירת הגוף והנפש. (י"ד סי' קט"ו) (י"ד סי' קט"ו) ודברי תשובה (סי' קט"ו סי' טו) הביא עוד מהרבה פוסקים שהמנהג למעשה להחמיר ולהזהר, וז"ל בנן איש חי' (שנה ב פנחס סי' יד) וכן נוהגים.

4 יש מהפוסקים שכתבו שהאיסור על ביצה, בצל ושום דוקא כשהם חיים, אך לאחר שהתבשל, מותר להשהותם במהלך הלילה (שו"ת בית שלמה סי' קפ"ט, וכן בהר צבי י"ד סי' ע"ג). ובכ"ז החיים (סי' קט"ו) מצדד שהרור רעה שורה רק בכמות שהוא ולא כשנתבשל אכ"כ, אמנם בתשובות ונהגות (ח"ג סי' ר"ח) כתב שצ"ע טובא להקל במיד דסכנתא דחמור ולא בטל. גם לדעת האוסרים הדבר נכון רק כאשר מדובר בבישול ללא תוספת או במים בלבד, אך כאשר התבשיל עבר דבר נוסף, כגון בצל או ביצה שטוגנו בשמן, נחשבים כתערובת שמוותר להשהותה בלילה.

5 כתבו הפוסקים שם עבר עליהם הלילה כאשר הם מעורבים בדבר מאכל נוסף אין בכך סכנה (ס"מ"ק מצוה קט"א). אמנם כתבו הפוסקים שזהו רק כאשר טעמם משתנה בשל כך, או כשהם מצטרפים למאכל חדש, כגון סלט או שמעורבים בו שומים ובצלים. וראה בשו"ת בית שלמה (י"ד סי' קפ"ט) שכתב שביצים שמשחו בהן

אלא שבאמצעות המעות מקבל תמורה.

ומעתה גם כרטיסים אלו לכאורה יש לאסור משום מוקצה, שהרי אין בהם שימוש בשבת ואינם מיועדים רק לקנות בהם בחנות, וממילא יש להחשיבם כמוקצה מחמת גופו, והגם שאין עושים בהם מסחר כמעות ואין בהם מקח וממכר רק שמקבלים בעדם תמורה, מכל מקום כיון שאין בהם כל מציאות של שימוש בשבת, הרי הם בכלל מוקצה.

ונראה כי יש לחלק בין שני סוגי כרטיסים ולהבחין מה הגדרת הכרטיסים ומה מטרת השימוש בהם:

כרטיסים המיועדים לחלוקת פרסים על ידי האחראי לאחר השבת או לעריכת הגרלה - אף על פי שהמטרה לשמה יועדו היא ליום חול, מכל מקום הם אינם דומים למעות שאין בהן כל שימוש בשבת וממילא גם אין סיבה להחזיקם בשבת, ולכן נחשבים מוקצה מחמת גופו. הכרטיסים המחולקים, מאחר שאין איסור בעצם החלוקה מצד הכנה כיון שזה לדבר מצווה כמבואר, אם כן זה גופא השימוש בהם - לחלק אותם בזמן הלימוד לילדים כדי לזרזם ללמוד, ואם כן יש להם מטרה בשבת.

הרי גם אבנים שמייחדים אותן למשחק בשבת - אף שאבן היא מוקצה מחמת גופו, כשמייחד אותה מותר. אם כן, גם כרטיסים אלו, על אף שאי אפשר לממש את עיקר ייעודם בשבת, יש להם מטרה נוספת והיא הוכחת השתתפות הילד ועידודו ללמוד, ולכן הם מיוחדים בשבת ואין עליהם שם מוקצה.

אבל לחלק כרטיסים שבאמצעותם יקנו בחנות - זה אסור, כיון שבהם 'קנו' לאחר השבת והרי זה כשטר כסף, ואסור לחלק שוברי קנייה בשבת. וכן כתב הגר"נ קרליץ בספר חוט שני (הל' מזוזה, קובץ ענינים ע"מ שצט), שכרטיסי פרסים המחולקים לילדים בשבת לצורך קניית ספרים הרי הם מוקצה, ואפילו כתוב בצד הכרטיס דבר הלכה וכדומה, העיקר הוא הכרטיס, ורק משתמש בו גם לדברי תורה אבל אינו עיקר.

ונראה שלא אסר אלא כרטיסים המשמשים כתווי קנייה בלבד. זאת מכיון שמקח וממכר אסור בשבת ואין להם כל שימוש בשבת, ועיקר מהות התווים הוא אמצעי לקנות ולרכוש בהם בחנות, וזו הגדרת עיקר תשימים.

להלכה: מותר לחלק לילדים בשבת כרטיסים לצורך הוכחה קבלת פרסים במוצאי שבת. ובלבד שהכרטיסים לא משמשים בעצמם כתווי קנייה או זכות לרכישת הפרסים.

א. הטעם שאין בהם הכנה משבת לחול - מפני שהמטרה היא שילמדו בשבת עצמה ויש בפעולה זו צורך השבת, וגם צורך מצוה. וגם אין בהם משום שטרי הדיוטות, כיון שהם לצורך מצוה.

ב. הטעם שאין בהם איסור מוקצה, משום שהתכלית בהם היא לצורך השבת עצמה, שהכרטיס מעיד על הילד שלמד והוא שמח בצעם הכרטיס שמוכיח על לימודו ונהגותו. לכתחילה, ראוי שיהיה מודפס ע"ג הכרטיס גם מאמר או 'ווארט', וכך מייחדים אותו לשימוש בשבת.

ג. כרטיסים שאפשר לקנות בהם עצמם, וכן לממש אותם בחנות תמורת ספרים וכיו"ב, הם כמו שוברי קנייה, ואסורים משום מוקצה.

כדי חייו וטפלי תלו ב' ומתעלפים ברעב, לכן מורה לו להתיר לכתוב על כיסוי השולחן דברי שירים ותשבחות, אבל לא שום פסוק, וכדי שלא יבוא לידי בזיון, יכתוב למעלה מהכל מילים אלו 'כיסוי של שולחן להשתמש בו בקדושה', וכ"ש אם כבר כתוב מקודם שאין למחות בידו. ע"כ דבריו.

דעת המתירים שלא לצורך

דעת הלבוש (ס"ד) והש"ך (ס"ד) להתיר, מזה שהביאו על הדין שאסור לרקום פסוקים בטלית, רק הטעם משום בזיון, ולא משום שאין כותבים פסוקים יחידים, ומזה יצא להם שמותר לכתוב פסוקים על המפות של ספר תורה, שהם תשמישי קדושה, ואסור לנהוג בהם קלות ולא יבוא לידי בזיון. ומסיים הש"ך: ואע"ג דרבינו ירוחם שם כתב עוד טעם לאסור, והיינו משום שאסור לכתוב מן התורה פסוקים, כבר נתבאר דנתפשט המנהג להקל בזה. ע"כ, הרי נתבאר שגם ללא לצורך לימוד ותפלה נוהגין להקל [כשאין חשש בזיון].

והטעם שנתפשט המנהג להתיר גם שלא לצורך, נתבאר בשו"ת גינת ורדים (א"ח כלל ב סי' כח) וז"ל: עוד אני אומר, דאף לפי טעם השני שלא התיר אלא משום 'עת לעשות', יש סמך לזה המנהג שנהגו לכתוב פסוקים בכתלים ובסכות, דכיון שניתן לכתוב משום 'עת לעשות' דבר שהוא לצורך, הותר נמי שלא לצורך, והואיל ואשתרי אשתרי, עכ"ל.

וכן מבואר דעת המגן אברהם להתיר, מזה שהביא (ס"מ סק"א) בשם מהר"ט שמותר לכתוב פסוקים בנייר ולתלות בפתח ביה"כ, (ועי' מחה"ש שם ושו"ת מהרש"ם ח"א סי' צו מה שהשיגו עליו). וכן בשו"ת מטה יוסף (א"ח סי' ד) זינק את דעת הלבוש, וכן בכורי יעקב (סי' תרלח סק"ח) נוקט להקל כש"כ. וכן קובץ תשובות (להגרי"ש אלישיב, ח"א סי' קטו) נראה דעתו להכריע לקולא, מאחר שהש"ך מעיד שכן המנהג.

וראה גם בשו"ת מהר"ט (ח"ב א"ח סי' א) שדן בשאלה מה שנהגו בקצת ק"ק שכל גבאי מקשט את בית הכנסת בגדים נאים ומרבידים, ולעורר את הלבבות ולשוב בתשובה כגון לכתוב בחתניות נייר פסוקים מעניינים דיומא, כגון ביום הכפורים 'כי קדוש היום לאדונינו', וכמו 'כי ביום הזה יכפר עליכם' וגו', וכגון 'שמע ישראל' וכיוצא בזה, ותולין אותן הפתקות סביב סביב למעלה מן התיבה או בפתחי בית הכנסת, ומסיק שם: 'למדנו שאסור לכתוב פסוקים נפרדים מן הטעם שאמרו, וכן ראוי להחמיר ולהורות, ומי"מ אם הדבר מנהג קבוע מאבותיהם נוחי נפש, לא הייתי מוחה בידם, מאחר שיש להם יתד להתלות מדברי הרי"ף ז"ל, שמא הרבנים הראשונים הורו להם כפשוט דבריו'. ע"כ.

ובשו"ת פסקי עוזיאל (בשאלות הזמן סימן כט) מאריך להמליץ היתר על מנהג העולם שכותבים פסוקים בכותלים בביה"ח ובשערי ספרי השו"ת וכיוצא, ומחדש בדין זה כמה היתרים: א. מוכיח מהגמ' (גיטין ז. ורש"י (שם ס. יבמות קו): ועוד ראשונים, שלא נאמרה כל הלכה הזאת דאין כותבין פסוקים, אלא דוקא לפרשה שלמה [שאנינו ספר שלם], אבל לא בפסוקים מיוחדים שאינם מצטרפים לפרשה אחת. ב. איסור זה נאמר רק בכותב כדי להגות בה, אבל במה שנכתב שלא להגות בה מותר בכל ענין, אפילו היכא דליכא משום 'עת לעשות'. ג. אם נכתב ע"י שרטוט אין חשש כלל. ויש לציין שבשאר הפוסקים לא משמע כחילוקים אלו.

והנה מבואר שיטות הפוסקים לכאן ולכאן, ועולה שרבים הם המחמירים, ואמנם יש גם כמה גדולים שמקילים וכתבו שכן נתפשט המנהג.

אמנם כל זה לכאורה לא נוגע בענינו, בנוסח הקידוש הרקום על מפת החלות, שיש בה פסוקי 'ויכולו', כי בעצם לא גרע זה מכל סידורים וזמירות שמדפיסים היום, והם נקראים לצורך ממש, וא"כ בודאי מותר לכ"ע, כמו שהתירו משום 'עת לעשות' לה', וכל הפוסקים הנ"ל שאסרו, לא דיברו אלא בכותב פסוקים שלא לצורך אלא לנוי או לסימן טוב וכדו'.

היתר על טעם ב'

על טעם הב' שכתב הרמב"ם שלא יבוא לידי בזיון, למעשה אין שייך כ"כ בענינו, כי אין מכניסים אותה לביה"כ כלל, ואין מכביסים אותה עם בגדים מלוכלכים. וכע"י שכתב מהר"ם חאגיז (לקט הקמה, ריש הל' ציצית)

וכן מוכיח הב"ח היתר זה מגמ' (תמורה יד), ומסיק שכן המנהג פשוט בכל המדינות, ותמה על השו"ע שסתם כדברי הרמב"ם ולא חשש למנהג כל ישראל כהרי"ף והמרדכי, ותמה גם על הרמ"א שלא הזכיר דבר, 'וזה ודאי כשגגה שיצאה מלפני השליט'. וכן הדרישה (סק"ב) מאריך להקל ומוכיח כן מרש"י (יבמות סוד"ה והלכתא) שכתב דבמקום מצוה שרי. וכן הביא כל זה הס"ז (סק"א) והש"ך (סק"ב) ומסיק להקל ושכן המנהג. ואכן כן נוהגין היום כל העולם בפשיטות.

והנה עד כאן נתבאר היתר ע"פ דעת כמה ראשונים היכן שיש תועלת משום 'עת לעשות' לה', אבל זהו רק כשיש צורך ללימוד או לתפילה שא"א לכתוב חמושים שלמים לכל אחד, אבל באופן שאין צורך כ"כ בשביל לימוד או תפילה לא שמענו היתר. אכן נחלקו בזה גדולי הפוסקים האחרונים, והרבה הם המחמירים, אמנם יש גם כמה גדולי הפוסקים שהתירו גם באופן זה מחמת שכן נתפשט המנהג, וכמו שיתבאר כל זה להלן באריכות:

דעת האוסרים שלא לצורך

הס"ז (שם) כתב: אין היתר אלא כדי להתלמד בו משום עת לעשות לה' וגו', אבל אותן שכותבין פסוקים על הכותל לאיזה סימן טוב לאו שפיר עבד, תורה חתומה נתנה, ע"כ. וכן מבואר שדעתו לאסור, מזה שמביא (סק"ג) על דברי השו"ע שאסור לרקום פסוקים בטלית, הטעם שאסור לכתוב פסוק אחד.

וכן הפני יהושע (גיטין ו: ד"ה תוס' הא') דעתו לאסור, וכתב: אותן שכותבין בזמנינו איזה פסוקים על קלף קטן, כגון 'שויתי ה' לנגדי תמיד' ופסוק 'אש תוקד' ומזמור 'אלקים יחננו' לצורך מנוחה, לא ידעתי רמז לדבר וקורב הדבר לאיסור יותר מלהיתר, שהן בכלל כותבין ברכות וכו', וצ"ע אם יש לקיים המנהג אף בשירטוט, דהא איכא איסורא דאין כותבין מגילה, כיון דלא שייך טעמא דשכחה בכה"ג, וא"כ אין להתיר בזמנינו יותר מומן חכמי המשנה שאסרו ע"י שכותבין כמה אזכרות וכו'. עכ"ל.

וכ"כ להחמיר בשו"ת גינת ורדים (א"ח כלל ב סי' כח) וז"ל: אין מקום להתיר לכתוב פסוקי תורה אפי' על מפות ס"ת, בין בדרך כתיבה בין בדרך חריטה בין בדרך ריקום, והטעם כיון שאין בהם צורך להתלמד, ויגדל התימה על אותם שכותבין פסוקים ד'ברוך אתה בבואך', ופסוקים ד'בסוכות תשב', ומנהגים הללו אין להם על מה שישמוכו, עכ"ל. [אך מ"מ מגדיר איסור זה 'איסור קל' מאחר שניתן לדחותו משום עת לעשות לה']. וכן דעת תלמידו בעל שו"ת פרח שושן (ריש לקט תשובות) להחמיר שלא לצורך לימוד.

וכן דעת המגן אברהם (סי' תרלח סוסק"ט) לאסור והביאו המשנה ברורה (סק"ב) וז"ל: אסור לחקוק פסוק 'בסוכות תשב' על דלעת וכיוצא, ולתלותו בסוכה, דיבוא לידי בזיון, וגם שאלת לכתוב פסוקים מן התורה אפי' יש בהן ספר שלם, כמו שנתבאר ביו"ד סימן רפ"ג, ואע"ג דנוהגין היתר, להתלמד בהן דוקא, אבל שלא לצורך אסור, עכ"ל. וכן מביאו שו"ע הרב (ס"ב) והוסף שצריך למחות בידם.

וכן כתב משנה ברורה (סוס"כד): אסור לרקום פסוקים של תורה בטלית, ומי"מ אם כבר נרקם מותר לברך עליו. ואף על מפת אין מורין היתר לתחלה לרקום דברי תורה עליו, עכ"ל.

וכן הערוך השולחן (יו"ד רפג סי"ג) מכריע לאסור כדעת הס"ז. [עוד דן שם אם נאמר איסור זה גם בפסוקים מנ"ך או רק מתורה]. ועוד יותר מזה כתב שם (סי"א), שהיום שיש הדפוס, אין גם ההיתר של עת לעשות לה' שכתב הרא"ש, כי אפשר להדפיס חמוש שלם. (אכן נראה שאין נוהגין כן היום). וכן במשנה שכיר (מועדים שבת ד"ה ריקום) נוקט לאסור כדעת הס"ז.

שו"ר בספר מזבח אדמה (להרב רפאל מיוחס בן שמואל ראש"ל צ"ח ירושלים לפני שלוש מאות שנה, יו"ד סי' רפג ס"ד) שדן לגבי אחד שרצה לרקום דברי קדושה על גבי מפות לכיסוי השולחן, כדי שיהיה בקדושה בעת הסעודה בראותו מה שכתוב בכיסוי השולחן, וכותב שם דמקרי לפחות תשמישי מצוה, וכשהתירו משום עת לעשות לה', ה"ה כל צורך מצוה, והתעוררות כוונת קדושה בעת שיקחנה בידו, מיקרי עת לעשות לה'. ומסיק שם למעשה, שבגלל שהשואל הוא עני ואביון וצריך להתפרנס מזה

מתנה מיוחדת במינה קביל הנגיד ר' חיים ממוסדות החסד להם תורם מהונו בלב רחב: מפת חלות יוקרתית עליה רקום באותיות זהב גדולות נוסח הקידוש לליל שבת קודש, פסוקי 'ויכולו' וברכת הקידוש, כך יקל לו לקדש על הכוס בלי הצורך להחזיק בידו השניה את דפי הזמירות. ר' חיים אשר לו ריח יר"ש ורגש של קדושה, סלד בתחילתו במקצת מההמצאה החדשה הזו שלא שערור אבותינו, ובקיש לברר אם אין בו חשש של כתיבת דברי קדושה על מפת.

תשובה: כתוב בשו"ע (יו"ד סי' רפג ס"ד) ז"ל: 'אסור לרקום פסוקים בטלית'. ומקורו ע"פ תשובת הרמב"ם (פאר הדור סי' ז) שדן בעובדא שהיה במצרים שאיש אחד רקם פרשת ציצית על טליתו, והובא להלכה ברבנו ירוחם (ח"א נתיב ב), ובשו"ת רדב"ז (ח"ד סי' מה), ובבית יוסף (יו"ד סי' רפג), ובמג"א (סי' מה סק"ב) ועוד פוסקים רבים. ומבאר שם הרמב"ם ב' טעמים לאסור:

טעם א: לפי שהתורה חתומה ניתנה, ואסור לכתוב פסוקים מן התורה שאינם פרשה שלימה, כדאי' בגמ' (גיטין ס. יומא לו:), ודין זה נאמר אפילו אינו כותב על קלף ובדיו, ואפי' אינו כותב בכתביה אלא רוקם או חוקק (רמב"ם שם). ובטעם הדין, ככתב בשו"ת חתם סופר (ח"ב סי' רנד): משום דהרבה דרושים נדרש מסמיכות הפרשיות להדדי, מדסמכו ענין לו וכו', ע"כ אין לנו רשות לשנות הפרשה ממקומה שלא תשתנה כוונתה. ובשו"ת פסקי עוזיאל (סי' טט) כתב: נלע"ד דטעם איסור מגילה בודדת הוא, משום שלא להפריד פרשה מפרשיות התורה שהיא כולה שירה אחת.

טעם ב: שלא יבואו דברי קדושה לידי בזיון, שמא יכנס בו לביה"כ או למקום הטינופת וכדו'. ומסיים הרמב"ם שם: איך יביא כתובי התורה שנאמרו בקדושה ונכתבו מפי הגבורה במקום טנופת וחלול זה בזוי התורה בלי פסק. עוד מוסיף (שם) סברא לאסור ז"ל: 'עוד כי המעשה הזה הוא חדש לא שמענו כמורה מעולם'. עוד כתב: 'ראינו במצרים שהיו לכתוב, טסי כסף וזהב וחורתין בהן שיר של פגעים (מזמור יושב בסתר) ותולין אותה בצווארי התינוקות, מחינו בידם'.

ובשו"ת מהרשד"ם (חלק יורה דעה סימן קפד) כתב על דברי הרמב"ם אלו וז"ל: עד שאיני יודע איך אפשר בעולם מי שראה תשובה זו ויקל בדבר זה ח"ו. ע"כ. [אולם ראה שו"ת שואל ונשאל (ח"ה יו"ד סי' קכד ד"ה וריאתי), שכתב שאינו איסור ממש אלא מצד המוסר ודרך קדושה. אך לכאורה נראה, שהרמב"ם כתב זאת רק על ענין כתיבת דברי חול בכתב אשורית].

והגם שיש נוהגים להקל בזה, מכל מקום למעשה יש לקיים את הכתוב בפוסקי ההלכה, ראה שו"ת גינת ורדים (א"ח כלל ב סי' כו) שמאריך בזה, ומסיק: איך שיהיה נלע"ד דיש לכתוב על ישראל על מה לסמוך, ומי"מ הבא לשאול אין מורין לו להתירא, מכל שכן בטלית שכבר פסק מרן [השי"ע] בהדיא שאסור, שאין לנו לחוש למנהג, וכל מורה צדק יש לו להורות ע"פ ספר הרמב"ם ומרן, וכן מצינו להרדב"ז בתשובות סי' מ"ה, שנשאל על מה שמכו במצרים להקל לרקום הטליתות בפסוקים, והשיב שאסור כמ"ש הרמב"ם ז"ל, הרי שלא חשש למנהג, וא"כ זה המעשה שבא בנ"ד שריקם הטלית בפרשת ציצית, ודאי שלא טוב עשה. עכ"ל. אמנם ראה להלן שיש פוסקים שנותנים מקום להמנהג באופנים מסויימים.

היתר על טעם א - 'עת לעשות לה':

והנה על פי הטעם הראשון מצינו בפוסקים צד להקל, דהנה הרי"ף (גיטין כח) חולק על הרמב"ם (הל' סי' פ"ה) ומתיר לגמרי לכתוב פסוקים ופרשיות שאינם ספר שלם, אבל דעת ישראל על מה לסמוך, ומי"מ כמו שיטת הרמב"ם. אכן הרא"ש (סי' כ) הגם שמתחילה נקט מעיקר הדין כדעת הרמב"ם, מ"מ למעשה מסיק להתיר משום 'עת לעשות לה' הפרו תורתך' (עי' בגמ' גיטין שם), וכלשונו 'דלא אפשר לכל עניי שבישראל לכתוב תורה שלמה לבנו'.

וכן הב"ח (ס"ד) הביא בשם המרדכי (גיטין סי' תו) והאגודה (סוף פרק הניזקין) דמותר לכתוב פרשת הקרבנות וכ"ש קריאת שמע שבתפילות שלנו, משום 'עת לעשות לה', שהרי אין כל העולם יודעין בעל פה ואין לכל העולם חומשים להביאם לבית הכנסת ואתא לביטול תפילה וק"ש שהוא מן התורה, ולכך מותר לכתוב מזה

פתיחה בשבת עטיפת חטיף המשמשת גם ככרטיס הגרלה

חברת המפעל לחטיפים אשר ביקשה לעודד לקוחותיה לקנות ממוצריה המובחרים, יצאה למבצע חסר תקדים לפיו כל מי שישלח מספר עטיפות ממוצריה לכתובת החברה יכנס להגרלה על מוצרים שווי ערך. למנחם התעוררה השאלה, האם מותר יהיה לפתוח בשבת את חטיפי החברה בכדי לשמור על החטיפים עבור המבצע:

תשובה: בשו"ע (סימן שיד ס"א) כתב ששייך בנין וסתירה גם בכלים, באם הוא בניין ממש וכגון חבית שלימה - יהיה אסור לשברה אפי' בעניין שאינו עושה כלי בשבירתה, ובמשנה ברורה (ס"ק א) כתב שאם היתה שלימה הוי סתירה גמורה, ואסור אפילו בכלי קטן, וכתבו האחרונים דהני חביות קטנות של מרקחת אסור להסיר החיטופים מהם כדי לקחת מה שבתוכה.

עוד כתב בשו"ע (ספיקא ח): שחוללות של תמרים וגרורות שהם כלים העשויים מכפות תמרים ומונחים בתוכן תמרים רעים כדי למהרם להתבשל, מותר להתיר את קשר הכיסוי מעליו ואפי' שובר את גופן של החוללות, שדומה זה לשובר אגוזים או שקדים כדי ליטול האוכל שבהם.

וביאר סבת החילוק בין שני הדינים הנ"ל היא, שכלי נחשב רק כאשר הוא נועד לשמור בתוכו מזון וכדומה לזמן מה. ועל כן כלי כזה אסור לשוברו בשבת כשהוא שלם, משא"כ בחוללות שכל הווייתם אינה אלא היותן תמצי להחזיק בתוכם האוכל ומיד כשמוציא המאכל מתוכן זורקן ואינו משתמש בהם עוד, שוב יוצא הוא מכלל כלי ונעשה שומר לאוכל כמו קליפות האגוזים והשקדים.

נמצינו למדים לפי זה שכלים קטנים המכילים כמות אישית קטנה של אוכל או שתיה שדרך בני אדם לרוקנם מכל תכולתם תיכף לאחר פתיחתם, וזוהי אריזתם לאשפה ואין מי שישמש בהם שימוש חוזר, אין בזה משום איסור עשיית כלי או סתירת כלי, ומותר לפותחן כפי רצונו וכדרכו בימות החול, ולא זו בלבד אלא כיון וכל הווייתם אינה אלא להחזיק המאכל בתוכם אינם נחשבים בגדר כלי אלא דינם ומהותם הם כחוללות של תמרים. כן הכריעו כל גדולי זמנינו. [ראה עיין שו"ת מנחת יצחק (ח"א ס"י עז), שו"ת אגרות משה (ח"א ס"י קנב), חלקת יעקב (ס"י קנא), שמירת שבת כהלכתה (פ"ט הערה י) בשם הגרש"ז אויירבאך ועוד].

אולם כתבו כמה ממחברי שלדריי החזון איש (ס"י נ"א ס"ק יא) שיש להחמיר בנידון דידן, הגם שאין מחזיק אצלו את האריזות לשימוש חוזר, אין מתחשבים בכוונתו כיוון ועושה פתח, חשוב בנין, אומנם שאר המחברים דחו כדמוכח ממרוצת לשונו של החזון"א. דקאי באופן שדרך בני אדם להשתמש בהם ככלי.

ובעניינו דידן יש לעיין באריזה שמשמר אותה משום שעל ידה יוכל לזכות בהגרלה וכדומה האם נחשיב את פתיחת האריזה גם כדון חוללות מפני שהם מחזיקים את האכל ותו לא, או שמא נאמר שמכיוון ומחשיב את האריזה ושומר עליה בשביל ההגרלה ייחשב הדבר ככלי ויאסר לפותחם בשבת, ולכאורה נראה דיש לחלק דאם כל כוונתו היא רק לאכילת החטיף, אלא שלאחמ"כ אינו זורק העטיפה רק משמרה עבור ההגרלה. אין זה מחשיבו לכל, ומותר יהא לפותחה. אולם באם כל כוונתו היא להכין את העטיפות עבור המבצע וכגון ששופך כל תכולת החטיף לכלי אחר ואינו אוכלו עכשיו עד הסוף נמצא שהוא מחשיב את העטיפה עבור המבצע וכל פתיחתו נעשית עבור מטרות זו ולא בשביל האוכל שבו, א"כ שוב ייחשב לעושה כלי ואסור יהא לפותחו עבור כן בשבת. [וזה בלי להכניס לבעיית מכין משבת לחולי שלכאורה יש לדון בזה גם באיסור הנ"ל].

ושוב יש לדון בעניין, דאפשר לומר דמה שמחשיב את האריזה עבור שימוש צדדי בהגרלה וכדומה אפי' משמרו ומחשיבו לכך, עדיין אינו נעשה כלי על ידי זה. עד שנאמר שפתיחתו ייחשב כעושה כלי בשבת, דהרי אין בכוונתו לחזור ולהשתמש עוד באותה האריזה, ולהפך כל רצונו הוא לשמר את האריזה כשהיא ריקנית עבור השליחה לאותה החברה להשתתפות בהגרלה, ודבר זה לא אמור להחשיב את האריזה לכלי.

העולה לדינא:

א. האוכל חטיף בשבת לדעת הרבה פוסקים יכול לפתוח את העטיפה אם בדעתו לגמור את כל תכולת החטיף עד תומה, ובאופן זה אפילו אם ישמור לאחר מכן את העטיפה עבור הגרלה וכדומה, מותר לפותחה בשבת, כיון ועיקר כוונתו היא להנות מהחטיף באכילתו.

ב. אולם אם כוונתו העיקרית היא עבור שמירת העטיפה עבור ההגרלה, [וכגון שלא אוכל את תכולת החטיף אלא שופכו לכלי אחר] יש לעיין בדבר אם מותר יהא לפותחו.

רשת החנויות למוצרי חשמל פרסמה בערב פסח על מבצע ברכישת מכשיר 'שואב שוטף' מדגם מובחר ואיכותי, כאשר בנוסף למחיר המשתלם במיוחד, יזכו גם הרוכשים עד חג הפסח בשובר לרכישה בחנויות ומבחרות על סך 500 ₪. שאלתיאל הוזרז ובה לסגף הרשת בעיר בני ברק, אולם כאשר הגיע לחנות התברר לו שהמחיר המשתלם פלוס השוברים הקפיצו הרבה לקוחות והמוצר אזל מהמלאי בכל סניפי הרשת. המוכר שראה את אכזבתו הציע לו שבמידה וישלם כעת על המוצר, יקבלו לאחר ההגה עם ההטבות שהיו במבצע, אך בהבחי לו כי ההטבות הינם בתנאי שייכוש את המוצר עד הפסח, ובמידה וישלם תשלום מלא יקבל זיכוי לרכישת המוצר אחרי הפסח פלוס ההטבות, אבל אם ישלם לאחר החג יהיה המחיר הרגיל וללא השוברים, ויש לברר האם אין בזה איסור ריבית, כאשר קונה בהוזהל בתנאי שישלם לפני שהמוצר מגיע לידיו?

תשובה: ישנם שני אופנים של חששות ריבית בהקדמת מעות. א. באופן ראשון הוא שאינו מוזיל לו מהמחיר של היום תמורת ההקדמה אלא רק שומר לו על המחיר של היום, שאף אם המוצר יתייקר בעתיד לפני שישפך לו את המוצר, מכל מקום ימכור לו אותו כשער של יום נתינת המעות. הסכם זה נקרא 'פסיקה' והתירו חז"ל באופן שיצא השער בשוק או כאשר יש למוכר את המוצר אפי' שלא מקנה לו את המוצר שיש לו ומתחייב לספק לו בעתיד מוצר כזה.

ובטעם ההיתר נחלקו הראשונים, רש"י ותוס' כתבו שטעם ההיתר משום שיש קנין למי שפרע וכיון שיש מכירה מדרבנן אין חשש ריבית. ובראב"ד כתב שהסיבה שהקילו משום שריבית דרך מכר היא דרבנן וחז"ל הפק"מ בין הטעמים א. האם הלקוח צריך להראות למוכר שהוא עדיין חפץ בקניית החפץ כפי שכתוב בגמ' 'מאן דיהיב זוזא אתרעא חריפא צריך לאתחזי אבי דרי' בכדי להראות למוכר שהוא מעוניין במכר ורק אז יש מי שפרע, ב. מי שפרע שייך רק בשער של דורמוס, שהוא שער חשוב ולא בשער חלש.

החנות דעת (סימן קס"ג ס"ב) פסק כהראב"ד שלא צריך שיהיה קניין למי שפרע וע"כ אין צריך 'אתחזי אבי דרי' ומועיל גם בשער חלש.

ב. דנו הפוסקים האם היתר הפסיקה מועיל גם כששילם מעט מהמעות בשו"ע (סימן קע"א ס"א) כתב דיכול לפסוק כשיעור מעותיו, משמע מזה אין היתר ומשום ההיתר של פסיקה ביצא השער זה משום שהמוכר יכול לקנות במעות שקיבל את הסחורה ודנו חכמים כאילו החפצים ברשותו, אבל כשלא היה לו את המעות כיון שקיבל רק חלק אין להתיר. מאידך כתב השערי דעה' מכיון והקילו בריבית דרבנן הקילו גם בזה.

ג. בשו"ת רע"א (סי' נ"ב) כתב דהיתר פסיקה ביצא השער זה דוקא כשמסכמים על מחיר זול ככל שיהיה דיתכן שקונה יפסד משהו אבל אם סיכמו מראש שיתן לו מחיר יותר זול מאיזה שער שיהיה אסור. אמנם במסקנת דבריו כתב בשם המהרי"ט להתיר אף בזה.

ד. אופן השני בפסיקה כאשר תמורת הקדמת המעות מוזיל המוכר לקונה את המכיר מהשער של היום, ובאופן זה אפילו לא התייקר המוצר עד שעת המכירה יש חשש ריבית שהרי הוזיל לו מהמחיר תמורת ההקדמה.

ובגמרא (ב"מ ס"ג): אמר רב נחמן האי מאן שיהיב זוזי לקיראה והמחיר ד' בוזי והם אומרים לו דבעד ההקדמה יתנו לו ה' בוזי אם יש למוכר את הקיראה מותר, ואם אין לו אסור, ואף שיש למוכר בהקפה אצל אחרים אסור.

והטעם שלא מועיל בזה היתר של יצא השער כתבו הראשונים:

א. הריב"ש (כתב הובא בב"י) משום דכל מה שמועיל שער לגבי פסיקה שלא בהוזהל הוא משום שהמוכר יכול ליקח בשוק את הפירות שהוא פסק עליהם במעות שהוא קיבל מהקונה, ובפסיקה בהוזהל לא קיים הטעם הזה שהרי המוכר אינו יכול להשיג את המוצר במעות שקיבל כיון שמחירים יקר יותר.

ב. בנימוקי יוסף ביאר דבהיתר פסיקה ביצא השער מבואר בגמ' הטעם הוא משום שאין כ"כ הגנה ללקוח שהוא גם היה יכול לקנות במחיר זה, א"כ הוא לא קיבל טובה גדולה מהמוכר, וטעם זה שייך רק כשהמוכר לא עשה לו הנחה יותר מהמחיר בשוק, אבל במקרה שהמוכר עשה לו הנחה יותר מהמחיר בשוק יהיה אסור בפסיקה רגילה וההיתר יהיה דוקא ביש לו את החפץ ממש.

וכתב בנתיבות שלום (סימן קע"ג ס"ו) דנפק"מ למעשה בין הטעמים במקרה שהמוכר נותן לו הנחה יותר מה שלקוחות יכולים למצוא בשוק אבל עדיין המוכר יכול להשיג במחיר זה.

וא"כ נמצא בנידון דידן שאם המחיר פלוס השוברים הוא מאד זול שלא ניתן למצוא אותו בשוק, יש לדון האם יש היתר כיון שאין זה פסיקה על שער שבשוק אלא כפסיקה בהוזהל שצריך שיהיה למוכר את המוצר, ובמקרה שאין לו את המוצר אין היתר, אלא דיש לדון שכיון שלא מסתבר שהמוכר עשה לו טובה והוא יסבסד מכיסו את עלות המוצר, אלא שמסכים למכור ברווח מאד נמוך מהמקובל בשוק כדי שהלקוח יהיה מרוצה, וא"כ יהיה תלוי מה הטעמים של פסיקה בהוזהל לאיסור, אם הטעם הראשון לעיל שהמוכר יכול לקנות במעות שקיבל את החפץ, וא"כ יהיה מותר, אבל אם הטעם השני שצריך שיהיה תלוי להלקוח, פה יש הגנה גדולה ללקוח כי הרי לא ימצא כזה מחיר בשום מקום ורק משום שמקדים המעות הוא נותן לו את זה.

אבל בנידון זה שמחיר היה כבר במבצע גם למי שלא מקדים את המעות נראה דיש להתיר דאין המוכר עושה זה בשביל ההקדמה אלא משום שרוצה שהלקוח יהיה מרוצה ובכדי לראות רצינות דורש לקבל תשלום מוקדם.

ובנידון האם מהני היתר עיסקא בפסיקה. כתב בהסמ"ע (בקונטרס הריבית הקצר ס' יא) דמהני ויסכם שההתפשרות על הרווחים יהיה כשיתן לו מוצר זה. ובקונטרס אחרון כתב שמועיל היתר עיסקא דוקא כשינתן בשעת הפסיקה אבל אם לא התנו ועבר זמן והמחיר התייקר לא יועיל לעשות היתר עיסקא על המחיר הזול.

העולה לדינא:

א. אם המחיר מקובל בשוק - מותר דהוי כפסיקה על שער שבשוק, וכשמשלם רק חלק מהמחיר - מחלוקת הפוסקים. ב. אם המחיר מאד זול, במידה ולבעל הרשת יש את המוצר במחסנים או בסניפים אחרים - אפילו שלא יביא לו אותו - מותר. במידה ובאמת אזל לו מהמלאי - אם מוכר לו במחיר יותר זול ממה שהוא קונה את זה מהיצרן אין היתר, אמנם, ברוב המקרים הוא קונה את זה במחיר יותר יקר אבל עם מעט מאד רווח שלא מקובל למכור בשוק במחיר כ"כ זול ולו תלוי בטעמים שכתבו הפוסקים מה הסיבה שהחמירו בפסיקה בהוזהל. ג. במקרה שנתן את המחיר הזול במבצע גם ללא הקדמה נראה להתיר משום דמה שדורש את התשלום קודם זה להוכיח רצינות, ולא בכדי להשתמש במעותיו והוכחה לזה דנתן מחיר זה גם ללא הקדמה. ד. היתר עיסקא בפסיקה מועיל רק בשעת הפסיקה ולא לאחר שהמחיר כבר עלה.

איסור אכילה ומלאכה קודם הבדלה

א. אסור לאכול ולשתות במוצאי שבת משתחשך ואפילו בספק חשיכה עד שיבדיל על הכוס (שו"ע סי' רצט), ואם התפלל מעריב מבעוד יום באופן המותר כגון שהיה אנוס, אסור באכילה ובשתיה אפילו קודם שתחשך עד שיבדיל (מ"ב סק"א), אבל שתיית מים גרידא מותר לשתות קודם שיבדיל, לפי שטת מים אין לה חשיבות כלל, חוץ מבין השמשות עצמו שאסור לשתות מים משום סכנה כמבואר בס' רצא (ס"ב).

ב. קטן אפילו שהגיע לחינוך מותר לאכול קודם הבדלה, שהוא כ"ש מקידוש שהיה חייב דאורייתא וליכא איסור אכילה לקטן, הבדלה ש"א שהיא מדברנן בוודאי ליכא איסור אכילה בקטן.

ג. אם התחיל לאכול סעודתו בהיתר דהיינו מקודם שתחשך, מותר להמשיך באכילה ושתיה עד שיגמור סעודתו ויברך ברהמ"ז, ואדרבה אסור לו להפסיק סעודתו באמצע, שאם יפסיק יהא נראה כמגרש המלך, אלא צריך להמשיך הסעודה כמה שיכול כאדם שאינו רוצה שאוהבו ילך מאצלו (מ"ב סק"ב).

ד. אם התפלל מעריב באמצע הסעודה אפילו אם התחיל בהיתר, אפשר שיהא אסור לו להמשיך סעודתו קודם שיבדיל כיון שכבר חלה עליו חובת הבדלה ע"י התפילה (מ"ב סק"ד), אבל אם אמר באמצע סעודתו רק 'ברוך המבדיל' וגו' ואומר כדי שיוכל לעשות מלאכה, בוודאי שמותר לו לגמור סעודתו כיון שבוזר לבד לא חלה עליו חובת הבדלה (שעה"צ סק"ח).

ה. אכילת סעודת שלישית שמתיר להמשיך האכילה אפילו משתחשך הוא דוקא שאכל אכילה חשובה, וכל אכילה שאדם אוכל לשם סעודת שלישית [כמבואר בס' רצא (ס"ה) במה אפשר לצאת ידי חובת סעודת שלישית] נקרא אכילה חשובה ודינה כמו סעודת שבת ויכול להמשיך סעודתו משתחשך (שנה"ל ח"ח סי' לו).

ו. ולכן אלו שאסור להם לאכול דבר שיש בו גלוטן וכדו' ולא נטלים ידים לסעודת שלישית, יכולים להמשיך סעודתם לתוך הלילה, שאכילתם לאו עראי היא ונקרא בשבילם אכילה חשובה, אלא שיש להם ליהזר שלא לאכול או לשתות דברים אחרים, כיון שרק אם נטלו ידיהם וברכו המוציא אמרינן שכל מה שאוכלים נגרר בתר התחלת הסעודה משא"כ הכא, אך במה שהם קבעו סעודתם יכולים להמשיך באכילתם אפילו משתחשך.

כוס של ברכת המזון ושבע ברכות

ז. מותר לשתות מהכוס של ברכת המזון אם נזהר תמיד לברך על הכוס אף שהוא קודם הבדלה, משום דכוס ברהמ"ז היא חלק מהסעודה, אבל מי שאינו נזהר לברך תמיד על הכוס כמו שנוהגים בזמנינו אסור לשתות מהכוס של ברהמ"ז קודם הבדלה, משום שאנו פוסקים שברהמ"ז אינה טעונה כוס ולכן אין לכוס זו שייכות כ"כ לסעודה.

ח. אך בספק חשיכה דהיינו בבין השמשות מותרים לשתות אפילו לאלו שלא נזהרים תמיד לברך על הכוס (מ"ב סק"ד), משום שלכו"ע מצוה מן המובחר לברך על הכוס, ובמקום מצוה מקילים בספק חשיכה, שאפילו להתחיל סעודתו מקילים במקום מצוה בספק חשיכה כמו שנתבאר (שעה"צ סק"ד).

ט. אם מברכים שבע ברכות בסעודה שלישית אפילו אנו שלא נזהרים תמיד לברך על הכוס, נוהגים ששותים מהכוס של השבע ברכות קודם הבדלה, וכך ראוי לעשות שאל"כ יהא רק שש ברכות ולא שבע ברכות, מפני שברכת הגפן הוא אחד מהברכות (א"א מבטשאטש), וכשמברכים ברכה אחרונה על היין אינו מזכיר שבת, ואם בלילה הוא ראש חודש מזכיר ר"ח בברכת מעין שלש (לחם הפנים על קיצושי"ע סי' מד ס"ז).

אין לו כוס להבדלה

י. אם אין לו כוס להבדלה והוא חולה או חלוש לבו אינו צריך להמתין כלל, ומותר לו לאכול מיד קודם הבדלה (מ"ב ס' רצו סק"א), ובתנאי שיתפלל תחילה מעריב ויאמר הבדלה בחונן הדעת (מ"ב ס' רצו סק"ד), ואם שכח להבדיל בתפילה צריך לחזור ולהתפלל (שו"ע סי' רצו ס"ב), וברכת הבשמים והאש יברך במוצ"ש (רמ"א סי' רצו ס"א), מפני שאין מברכים על בשמים ועל האש אלא במוצ"ש, אם לא שמשער שיהא לו

אליבא דהלכתא

הרה"ג רבי מרדכי דוד ברנדסדורפר

כוס להבדיל בליל מוצ"ש שאז יותר טוב שיסדר ברכות אלו על הכוס (מ"ב סי' רצו סק"ד).

יא. ואם אינו חולה או חלוש אם מצפה שעד מחר בחצות היום יהא לו כוס להבדלה לא יאכל עד שיבדיל (מ"ב סק"ט), ואם לא ידוע לו שיהא לו כוס עד מחר בחצות, מותר לאכול בלילה מיד ואינו צריך להמתין כלל, ובתנאי שיתפלל ויבדיל בתפילה, ואם שכח יחזור ויתפלל, ויברך ברכת בשמים והאש, אלא שאם אח"כ יהא לו כוס להבדלה צריך להבדיל אפילו שכבר אכל, ועד יום שלישי בשבת יכול להבדיל מפני שעד אז יש לה שייכות לשבת שעברה (מ"ב סי' רצו סק"ז).

עשיית מלאכה קודם שהבדיל

יב. מדין תורה ברגע שהשבת יוצא לאחר שהוסיף מחול על הקודש מותר לעשות כל מלאכה (מ"ב סי' רצט סק"ח), אבל חז"ל (שבת ק"ג) אסרו לעשות שום מלאכה אפילו במוצאי שבת קודם שיבדיל, והבדלה לענין היתר מלאכה היא די באמירת מילים אלו 'ברוך המבדיל בין קודש לחול' בלא שם ומלכות, וה"ה אם הבדיל בתפילה וכ"ש אם הבדיל על הכוס (שו"ע סי' י), וביותר צריך לזרז בזה לנשים שאינן מתפללות שיוזכרו לומר 'ברוך המבדיל' קודם שעושים מלאכה (רמ"א שם), ואם אינן יכולות להגיד בעצמן שישמענו לכה"פ נוסח זה מאחרים (שועה"ר סי' ח).

יג. ואסור לעשות קודם הבדלה אפילו מלאכות דרבנן (מ"ב סק"ב), ואפילו טלטול מוקצה אסור קודם הבדלה (שועה"ר סי' ט), חוץ מדברים האסורים בשבת שאינן מלאכות כגון הכנה משבת לחול (מ"ב סק"מ), או איסורים התלויים בדיבור כגון אמירה לנכרי או לומר לחבירו שכבר הבדיל (שועה"ר סי' ט), וכגון דיבורי חול האסורים משום דבר דבר (מנחת שבת סי' צו סק"א), או כל דבר שאסורים משום עובדין דחול (שועה"ר שם, בשם יש מתירין), שמותרים לעשות קודם שהבדיל, אך יש דבר אחד שתלוי בדיבור ואסוריהו קודם הבדלה, והיא בקשת צרכיו מפני לכך התקינו לומר 'אתה חוננתנו' בתחילת שמו"ע כדי שיכול לבקש צרכיו (שועה"ר שם), משום בקשת צרכיו היא היפך מכל מלאכת עשיה, ומראה כאילו מותר כבר לעשות כל המלאכות.

יד. יש אומרים שמלאכות קלות כגון הדלקת הנר או הוצאה מרשות לרשות וכדו' דברים שאין בהם טורח מותרים לעשות קודם הבדלה אף שלמעשה לא פוסקים כשיטה זו (רמ"א סי' ט), מ"מ אין צריכים למחות ביד מי שמקיל לעשות מלאכה אלו קודם הבדלה, אבל מלאכות שיש בהם טריחה לכו"ע אסור קודם הבדלה וצריך למחות במי שמקיל בזה (שועה"ר סי' ח).

טו. והטעם שצריכים להבדיל קודם עשיית מלאכה היא משום שכל זמן שלא הבדיל עדיין ישנו עליו מקצת קדושת שבת (מ"ב סק"ג), אלא שמספיק אמירת בלא שם ומלכות, כיון שהוא רק היכרא בעלמא ללוות את המלך בצאתו (שם סק"ד).

עשיית מלאכה לאחר שהבדיל

טז. מעיקר הלכה נפסק שאם הבדיל בתפילה או שאמר 'ברוך המבדיל בין קודש לחול' מותר לעשות כל מלאכה ואפילו מלאכות דאורייתא, אלא מובא שבעל נפש יחמיר על עצמו שלא לעשות שום מלאכה קודם אמירת סדר קדושה שאומרים אחרי תפילת שמונה עשרה של מעריב במוצאי שבת, חוץ טלטול מוקצה שמותר אפילו לבעל נפש (מ"ב סק"מ), ועד כדי כך מביא השועה"ר (סי' ט) שכל עושה מלאכה קודם סדר קדושה אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה, אך לצורך כבוד הציבור או לצורך מצוה מותר לעשות כל מלאכה אפילו לבעל נפש, ולכן חזן ושמש בית הכנסת מותרים להדליק הנר והלעקטרי מיד לאחר אמירת 'ברוך המבדיל'.

יז. ויש מחמירים שאפילו לאחר אמירת סדר קדושה כל זמן של הבדיל על הכוס שלא לעשות מלאכות שיש בהם טורח (עי' מג"א סק"ז), אולם להלכה למעשה אין צריכים להחמיר כל כך כמו שמשמע בשעה"צ (סק"א), ובפרט במלאכה שאין בהם טורח כמו הדלקת הנר שאפילו למחמירים אין שום ענין להחמיר.

יח. נכון מאוד שלא לעשות מלאכות שאינו קשור לאוכל נפש באופן של קבע אפילו לאחר שהבדיל על הכוס קודם אכילת סעודת מלוה מלכה, מפני שהנפש יתירה אינה הולכת לגמרי עד אחרי אכילת סעודת מלוה מלכה (שעה"ר סי' ש).

ועוד כמה פוסקים, סברת היתר [עכ"פ בדיעבד] ברקימת פסוקים על טלית גדול של היום המיוחד לתפילה, לפי שנוהגין בו כבוד גדול ואין נכנסין בו לביה"כ (עי' משנ"ב סי' כא סק"ד).

וכ"כ בבכורי יעקב (סי' תרלה סק"ח) שלא אסר המג"א שם לחקוק פסוק 'בסכות תשב' אלא על דלעת, משום שאין יכול להצניעו כ"כ ויכול לידו בזיון, אבל לכתוב על הנייר אין איסור, דיכול לשמרו מן הבזיון וכמו שאר כתבי קדש. עכ"ל.

אכן יש ליהזר שלא יתלכלך המפית מאוכלים בסעודה, ושלא יפול על הריצפה, וכע"ל מה שהזכירו הפוסקים (שו"ת גינת ורדים שם סי' כה, ה"ד בשע"ת סוס"י כד) שלא לישב על טלית שרקמו עליו פסוקים. ואף שכתבו הפוס' שיש לאסור לכתחילה לרקום פסוקים, אפי' כשיש רק חשש רחוק אולי פעם אחת יבוא לידו בזיון, מ"מ נראה שבענינו אין חשש כלל לכאורן.

ספירת דברים בעלמא

והנה יש עוד היתר העונה על ב' הטעמים הנ"ל, והוא שדברים שנכתבו רק כספירת דברים בעלמא, אין בה קדושה כלל, וכמ"ש רש"י (יבמות קז:) לגבי פרשת חליצה וז"ל: דלא דמי לכותב מגילה לתינוק להתלמד בה, דהתם אדעתה דפרשתא כתיב ליה דתיהי כמגילה קטנה, וקים לו תורה חתומה ניתנה, אבל האי ספירת דברים הוא, ולאו בקדושתיה הוא, עכ"ל. וראה גם שו"ת גינת ורדים (א"ח כלל ב סי' כו),

וכ"כ שו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' קסז) לגבי איגרת שלומים, דלא חששו לידו בזיון שדרכו לזרוק באשפה, משום דההיתר פשוט דלא כתב פסוקים אלא לצחות הלשון, ואין בהם קדושה כלל. וכ"כ בשו"ת פסקי עוזיאל (סימן כט) לגבי לכתוב פסוקים על קופות של צדקה.

אכן סברת היתר זו של ספירת דברים, לא שייך בענינו, כי לא נכתבו לשם ספירת דברים בעלמא, אלא להיפך, לשם קדושה כדי לברך מתוכה ברכת הקידוש, וכמו סידור וזמירות.

נמצאנו למדים, שמצד אחד בענינו חמור ממקרים הנ"ל של גוי סוכה ומטפחות ס"ת וכדו', וכמו שנתבאר שיש בו קדושה ולא רק ספירת דברים בעלמא. אבל מצד שני בענינו יותר קל ממקרים הנ"ל, כי אין בו חשש טעם הא' הנ"ל שאין כתובה פרשה שלמה, וזאת משום שנכתב לצורך להתלמד, וכמו שנתבאר למעלה.

העולה לדינא [למאמר זה ח"א]:

אסור לרקום פסוקים על טלית וכדו' מב' טעמים: א. שאין כותבים פסוקים מן התורה שאינם ספר שלם, ועל זה יש היתר אם יש צורך ללימוד או לתפלה [כמו במקרה דידן בנוסח הקידוש] שהתירו משום 'עת לעשות לה'. יש פוסקים האומרים שנתפשט המנהג להתיר גם אם אינו לצורך, ויש מחמירים בזה.

ב. משום חשש שלא ישמרו בכבוד ויבוא דברי קדושה לידו בזיון, וחשש זה אין שייך כ"כ בענינו לגבי כיסוי החלות. אם נכתב הפסוק דרך צחות הלשון [כגון באגרת שלומים וכדו'], ולא לשם לימוד, אין בו קדושה ומותר לכתבו. אמנם היתר זה לא שייך בענינו.

במאמר השני יבואר בעז"ה עוד כמה פרטים בדין זה, ואת מסקנת ההלכה למעשה במקרה דידן.

ברכת מעין שלוש במקום ברכת המזון

יעקב שאינו רגיל ליטול ידיים לאכול לחם בסתם ארוחה רגילה, החליט כי לכבוד ראש חודש ייטול את ידיו לסעודה עם פת. לאחר הסעודה מתוך שיגרת הלשון בירך ברכת 'על המחיה' כהרגלו, ושוב נזכר שהוא אכל לחם, האם עליו לברך ברכת המזון?

תשובה: הבית יוסף (סימן קצא) הביא דברי התוס' בברכות (טו, ד"ה וחיות בברכת הארץ), שגם חלוקת הברכות הן מדאורייתא, ולשיטתם בוודאי שאדם שלא בירך מעין שלוש חייב לחזור ולברך ברכת המזון, אך בבית יוסף עצמו כתב שם שלדעתו אין מניין ברכות שאחר המזון מן התורה וחכמים קבעו לברך ארבע ברכות.

ויש שרצו לומר שלדעת הבית יוסף כיון שיוצאים ידי חובה מן התורה, לכן בדיעבד שבירך מעין שלוש לא יצטרך לחזור ולברך, אך הדברים פשוטים שאין זה ראייה כי הרי ברור שאף שאדם יצא ידי חובת המצוה מהתורה אם לא יצא מדרבנן חייב לעשות שוב את המצוה, ואף שאין הדבר צריך ראייה אך להוכיח הדברים אפשר לראות מהדין הברור שאם אדם יעשה קידוש על מים אף שהוא יצא ידי חובתו מדאורייתא יהיה חייב לחזור ולקדש כמבואר בפוסקים, ואף שבוודאי יצא י"ח מהתורה, כיון שחכמים קבעו לעשות קידוש על היין והוא לא עשה חייב לקדש שוב, ואותו דבר כאן גם אם נאמר שאדם שברך מעין שלוש יוצא י"ח מדאורייתא היות ומדרבנן לא יצא י"ח חייב לחזור ולברך.

והנה בפת הבאה בכיסנין נחלקו הראשונים מהי ההגדרה של פת הבאה בכסנין שיהיה דינו לברך על המחיה ולא ברכת המזון, ושם כתב הב"י שנקטין כדברי כולם להקל, ולכאורה יש לנו הוכחה שאם אדם יברך על המחיה במקום ברכת המזון יוצא י"ח, כי הרי כאן מסתפקים אם חייב בברכת המזון ואומרים לו שיברך על המחיה, ואם נאמר שלא יוצא י"ח כשמברך על המחיה במקום ברכת המזון, וכי אומרים לו לאדם שמוספק בין שני ברכות, תברך על הספק ברכה אחת אף שיכול להיות שהוא לא יוצא ידי חובה.

אך האמת שאינו ראייה, והדברים מבוארים בשולחן ערוך הרב (סי' קס"ח) לגבי ברכת בורא מיני מזונות, שכיון שהקילו חכמים בדבריהם לצאת בספק ברכה אין זו ברכה שאינה צריכה ואינה לבטלה בודאי כיון שיוצא בה ידי חובתו כו' ואינו נושא שם שמים לשוא ולא לשקר שהרי מברך ה' באמת שברא מיני מזונות, ואף שדברי השו"ע הרב נאמרו לגבי ברכת מזונות ה"ה לגבי ברכת המזון, והכוונה שאף אם לא יצא י"ח בברכת מעין שלוש כשאוכל לחם, עדיין בספק לחם יכול לברך מעין ג' כיון שלא יכול לברך ברכת המזון מספק כי ספק ברכות להקל, והרי בוודאי חייב לברך ברכה אחרונה, יכול לברך על המחיה מספק ואין זה לשווא כיון שהקילו חכמים בדבריהם שלא לברך ברכת המזון מספק.

וכשנרצה לעיין אם אדם שמברך ברכה אחת מעין ג' במקום שלוש ברכות אפשר היה ללמוד מדין ברכת מעין שבע שהטור (סימן רסח) הביא דברי הגאונים שאם יחיד שמע ברכת מעין שבע מהש"ץ יוצא י"ח ותמה עליהם והב"י מיישב שכיון שתפלת ערבית רשות לא חמור כשאר תפילות, ולכאורה לדברי הטור והב"י אפשר להוכיח שכמו שמעין שבע לא יוצאים במקום שבע אם לא שתפלת ערבית רשות כך לא יוצאים כשמברכים מעין שלוש במקום שלוש, ומוסיף הא"ר (סימן רסח ס"ק יח) שאפילו לגאונים דווקא אם שומע מהש"ץ יוצא י"ח אך אם אמר לבד את ברכת מין שבע ביחיד לא יוצא י"ח כיון שתקנה זו תקנו אותה רק לציבור ולא ליחיד, ומוסיף הא"ר לפי"ז, גם אם ברכו ברכת מעין שלוש במקום ברכת המזון לא יוצאים י"ח.

ועוד יש להוסיף שאדם שמברך ברכת מעין שלוש במקום ברכת המזון חיסר את ההזכרה של ברית ותורה, והרי בשו"ע סימן קפז כתוב, שאם לא הזכיר ברית ותורה בברכת המזון לא יוצא י"ח, והרי המברך מעין שלוש לא מזכיר ברית ותורה.

וכעין זה כתב בחידודי רעק"א (על השו"ע סימן קיד), שאם לא הזכיר גשם בליל שבת אין מחזירין אותו, כי הרי רואים שאם התפלל מעין שבע יוצא י"ח אף שלא הזכיר גשם, וא"כ לפי דברי רעק"א חייב להיות שאם מחזירים אותו בברכת שלוש כשלא אמר ברית ותורה לא יוצא י"ח כשברך מעין שלוש.

וכן נמצא מפורש בריטב"א (הלכות ברכות פ"ב אות כא), שכל שראוי לברך אחריו ברכת שלוש ובירך ברכה אחת מעין שלוש לא יצא. וכן מפורש בב"ח (סימן קסח אות ג) ובדרישה (שם) שאין ברכת מעין שלוש עומדת במקום ברכת המזון. וכ"כ המאמר מרדכי (סימן קסח ס"ק יד).

העולה לדינא:

המברך ברכה מעין שלוש במקום ברכת המזון, רבו הדיעות שלא יצא ידי חובה ועדיף אם יכול שיטול ידיו שוב ויאכל כזית ויברך ברכת המזון, אך הסומך על כל הפוסקים הנ"ל ומברך ברכת המזון שפיר דמי.

מאיר עלה לאוטובוס היוצא מירושלים לצפת, כשכוונתו להגיע לצפת ולסור לאחד מבתי הכנסת הרבים שבעיר שם יתפלל תפילת ערבית במנין. רבות מחשבות בלב איש, ובדיוק באותו ערב יצאו הדרוזים להפגנות סוערות, כשבכמה מקומות חסמו כבישים וצמתים מרכזיים בצפון ואף הבעירו מדורות בכביש כדי לשבש את התנועה, וגם האוטובוס בו נסע מאיר נקלע אף הוא לפקק תנועה ארוך ומתמשך. לאחר שעה ארוכה, משהבינו הנוסעים כי לא במהרה יגיעו לצפת, החלו מתארגנים לתפילת ערבית במנין, הנהג נעתר לבקשתם לפתוח את הדלת ואף נענה לבקשה שלא להתקדם עד לסיום התפילה. הנוסעים נעמדו לפני האוטובוס (בכך ביטחו את עצמם מפני חשש שהנהג יברח ויסע קדימה אם הפקק ישתחרר...), בין הרכבים בכביש, והחלו להתפלל. מאחר ולפי מצב התנועה בכביש לא הייתה אפשרות להעריך מתי יזכו להגיע למחוז חפצם, הבין מאיר כי זוהי כנראה ההזדמנות היחידה העומדת לרשותו להתפלל במניין, ולפיכך הצטרף אל המנין המאולתר. רק בשעה מאוחרת מאד, אחר חצות לילה, הגיע לצפת אחרי נדודים מתמשכים בכבישי הצפון. לא נחה דעתו של מאיר ופנה לברך האם נהג כהלכה.

תשובה: שני נידונים הלכתיים עלינו ללבן כאן: א. זמן תפילת ערבית. ב. המקום הראוי לתפילה.

ראשית יש לברר אימתי זמנה של תפילת ערבית. הנה זמן קריאת שמע של ערבית היא משעת צאת הכוכבים (ג' כוכבים קטנים) ועד חצות הלילה (שו"ע אור"ח סי' רלה סעיף א, ומ"ב סי' קח סקט"ו). אמנם לכתחילה יש להקדים כמה שיותר, שזרזים מקדימים למצוות (שו"ע שם סעיף ג ומ"ב סק"ו), אבל כאמור, עד חצות הלילה עדיין נחשב זמנה לכתחילה, ומאז עד עלות השחר עדיין נחשב לזמן תפילה, אבל אינו לכתחילה (שו"ע ומ"ב שם ו"כ בערוך השולחן ר"ה סעיף יב. אמנם יש חולקים בזה ע"י קצוה"ש סי' כו, פמ"ג סי' קח משו"ס סק"ג, וכן יש המדייקים מאשל אברהם (בוטשאטש) כאן, ועדיין י"ע בדבריו).

נמצינו למדים שלכתחילה ראוי להקדים ככל שניתן. ובביאור הלכה (ד"ה ואם הציבור), מצטט ממעשה רב שדעת הגר"א היא שעדיף להתפלל ערבית בזמנה ביחידות מאשר להתפלל אחר הזמן בציבור. אלא שאין להוכיח מכאן מה יסבור הגר"א בשאלה דידן, כי בנידון שלנו השאלה היא אם מותר להתפלל במקום פתוח. אך עכ"פ נראה מדבריו, מכל שכן, שעדיף וראוי להתפלל במנין בזמנה מאשר ביחידות לאחר זמן רב כשקיים חשש משמעותי שיהיה זה לאחר חצות לילה, בשעה שאינה זמנה לכתחילה. ומעתה נשאר לנו לברר מהו המקום הראוי להתפלל שם.

הנה בשו"ע אור"ח סימן צ (סעיף ה) נפסק: לא יתפלל במקום פרוץ כמו בשדה, מפני שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך וליבו נשבר. המשנה ברורה (שם סק"א) מביא דעה שאם הוא עומד בצידי הדרך במקום שאין חשש שיפסיקוהו עוברי דרכים מותר, ואם כי הבית יוסף דחה דעה זו, המגן אברהם ושאר פוסקים פסקו כן לדינא. ואף שבוזרר משמע שיש להתפלל דווקא בבית [מקום סגור], לכתחילה, עוברי דרכים לכו"ע מותרים להתפלל בשדה. ומקורו במג"א (סק"י) שכתב 'ופשוט הוא'. אלא שאם יש שם עצים עדיף לעמוד ביניהם ולהתפלל, כי על ידי זה היו כמקום צנוע שאז, כאמור, 'חלה' עליו אימת מלך וליבו נשבר'. והמ"ב מדגיש, דהיינו 'אם אין קשה עליו איחור דרכו'. והנה במקרה שאין שם עצים וכיו"ב, כמו בשאלה שלפנינו, ציינו הפוסקים לדברי האשל אברהם (בוטשאטש, אור"ח סי' צ), דאם הוא עומד נגד כותל וה"ה ערימת עשבים או תבואה, או 'סיבוב אילנות', מהני שלא ייחשב למקום פרוץ שנקטו חז"ל בגמרא לשון חריפה על המתפלל שם [שהוא 'חציפותא'], והעיקר הוא שיש שם גובה עשרה טפחים ורוחב ד' טפחים. ומדבריו משמע שגם בין רכבים הוא הדין בשעת הדחק כשאין ברירה אחרת. וע"פ דבריו אלו, פסק בשו"ת שרגא המאיר (ח"ו סי' יז, הובא בפ"ח סי' צ הערה 49) דמי שאין לו ברירה אלא להתפלל בתוך הרכב בשיבה או מחוץ לו בעמידה יצא לחוץ ויעמוד צמוד לרכבו ויתפלל.

העולה לדינא:

לכתחילה יש להתפלל במבנה סגור, כשהמובחר הוא בבית כנסת או בית מדרש. ובעוברי דרכים הקלו להם להתפלל 'בשדה', אלא שיש להם להדר ולהתפלל כנגד כותל או ערימת תבואה, סבך עצים, וכיו"ב בגובה י"ט, או בין עצים. ולכן המתעכב בדרך וחושש שלא יגיע למקום חפצו קודם חצות ויחמיץ תפלה בזמנה במנין, או שלא ימצא כלל מנין, יכול לכתחילה לקיים מנין לתפילה גם בכביש, אלא שיש להשתדל לעמוד לתפילה במקום ובאופן שלא יפסיקוהו עוברי דרכים, וראוי שיעמוד בשולי הכביש, וכשאי אפשר - יעמוד אחורי רכב או לכל הפחות בין רכבים העומדים במקומם, ופשוט שאם יתכן שהפקק ישתחרר והתנועה תמשיך לזרום - אין לו לעמוד במקום סכנה, שאסור לאדם לסכן עצמו לצורך תפלה במנין, ובנוסף - באופן כזה אינו יכול לכוון דעתו כדבעי.

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com